

Fr. usum DE *naupetum*
EPIGRAMMATE;

ODA,
ET ELEGIA
Opusculum

P. D. VINCENTII GALLI
Cler. Reg. S. Pauli.

Cui accedit explicatio artificij primi
Epigrammatis Martialis,
& primæ Ode Horatij,

Ad usum Collegij Arcimboldij
ad S. ALEXANDRYM

MEDIOLANI,

Apud Io. Iacobum Comum .Cū Privilegio:

*Don Iulius Cauacanus Congregationis
Clericorum Regularium S. Pauli
Praepositus Generalis.*

Pusculum de Epigrammate, Oda,
& Elegia P. D. Vincentij Galli
Congregationis nostrae à duobus
viris in eo genere eruditis eius-
dem Congregationis, quibus id
commisimus, recognitum, & approbarum, vt
typis excudatur, quantum ad eos attinet, fa-
cultatem concedimus Dat. Mediolani in Col-
legio nostro SS. Apost. Pauli, & Barnabae die
vltima Ianuarij 1024.

Don Iulius Cauacanus Praepos. generalis.

Amplissimis viris,
CAMILLO AVGVSTO
Academiae Animosorum Cremonae

Principi Augustissimo,
Cæterisque Academicis

D. VINCENTIVS GALLVS
Cremonensis
E Congr. Cler. Reg. S. Pauli
S. P. D.

Uud differendi genus in
vtramq; partem de re
proposita, Nobilissimi
Academici Animosi, q
nulli sectae veluti, quadam
superstitione addictum est, verum ex
omni, quae maxime probabilia viden-
tur, eligit, vt Tullio Latinae Academiae
principi placuisse in primis eius pracla-
rissimi ma fidem faciunt monumenta: ita
etiam mihi sepe arrisisse magis, proba-
tumq; fuisse non inficior: quam illud,
quod qui delectantur, eiusdem Tullij te-
stimonio, certis quibusdam, destinatisq;
sententijs quasi addicti, & consecrati
sunt; eaque necessitate constricti, aut
etiam

*Atenta superscripta approbatione, et concessione
Conceditur facultas Imprimendi Pusculum
de Epigrammate, Oda, & Elegia.
Fr. Franciscus Carenus Lector, Theologus, &
Vicarius S. Inquisitionis Mediolani.
Fr. Al. Bariola Augustinianus, Consultor S.
Officij pro Illustris. D. Card. Archiep.
Vitis Sacens &c.*

etiam quæ non probare soleant, ea cogantur constantiæ causa defendere. Siquidem, vt clara, & cara amata virtutis, scientiarumq; luce in tenebricosis rerum ambagibus, & mæandris delitescentium perfruamur, nulla utilior ratio esse potest; quam a rebus incertis assertionem cohibere. Deinde quid veto aut officit magis, aut obuersatur, quam temeritas? Quid postea tam temerarium, tamq; indignum sapientis viri grauitate, & constantia; quam aut falsum sentire, aut non satis exploratum, cognitumue amota omni dubitatione defendere? A cuius iustæ reprehensionis notæ periculo nullas certe abesse longius poterit, quam veri Academicorum Alumni; qui per suam illam dicendi, ac disputandi rationem aliquid exprimere possunt, quod aut verum omnino sit, aut saltem ad id quam proximè accedat. Nullum enim ferè literarum certamen instituunt; in quo veritatis splendor aliquis non emicet; lux obscuris rebus non oboriatur, nitor incultis non emergat. Contra vero in aliorum animis semper offusa est caligo; nullæ tenebræ rebus absterguntur, nullus squalor amouetur. Hinc fieri necesse est, vt tantummodo in Academia magni, & aptissimi effici, informa-

riq;

tiq; artibus ingenutis, atq; sapientia ad ingentes Respublicas regendas, cæterisq; hominibus salutare viri possint. Ea namq; est Academia, vt conuentus, consensusq; hominum congregatorû, qui non minus bonitate, quam disciplinarum peritia sint conspicui, quiq; eos, qui illuc disciplinæ gratia conueniunt, sibi similes reddere valeant, iure, ac meritò nuncupetur. A Tullio verò non tam honorifica, quam vera appellatione exercitationis ingenij, curriculi mentis, & multiplicium, variorumq; sermonum cohonestata fuit, in quibus maximi illius Platonis primum sunt impressa vestigia. Vnde deinceps, tanquam ex equo Troiano, eminentissimi viri in quocunq; vel scientiæ, vel virtutis genere quondam prodierunt, & quotidie quoq; procedunt. In eo enim omne suum studium præcipuè ponit bene instituta Academia, vt ignorantiam abstergeat, prauos mores diluat, tum animorum nitorem, corporumq; decus comparet, & omnes, & doctrina, & politissimis moribus conspicuos, beatosq; tandem efficiat. Itaq; cum cuiuspiam seueritatem, cultum, compositum, doctrinam, seu mores nitidos approbare volumus, eum ex Academia venisse, prouerbio affirmamus.

✠ 3

H.c

Hic prætermiffa confulto longa eorum ferie, qui in quacunq; fcientia, arte, & virtute; quavis ætate, & apud quaslibet nationes per affiduas, ac diligentes academicas exercitationes præcelluerunt; quæ eruditio, hoc est vobis fimilibus, Academici Animof, ignota efle nequit; illud tantum dicere libet difertiffimos oratores tam græcos, quam latinof eloquentiam fuam non aliunde deprompiffe, neq; eos, qui omnium rerum diuinarum, & humanarum naturam, cauſaſq; noſcere profeſſi vnquã fuerunt, atq; omnem benedicendi rationem tenere, ac tradere, ea didiciſſe, ſibiq; comparaffe. Peruulgata quiſſe illa eſt clariffimi oratorum luminis de ſe ipſo præclara atteſtatio. *Fateor, inquit, me oratorem, ſi modo ſim, aut etiam quicumq; ſim, non ex Rhetorum officina ſed ex Academia ſpacijs extitiſſe.* Ad quam cum tanquam ad portum ſe recipere debere fluctuantes in magna ignorantia, ac vitiorum tempeſtate maturè nouiſſet, illam ab ineunte adoleſcentia complexus ita fuit; vt perpetuò poſtmodò tenuerit. Quid de Demoſthene dicam, qui græcæ eloquentiæ abſolutionem, poſtremanq; manû impoſuit; quid de Ariſtotile peripateticæ ſcholæ fonte? cui nam aliq; præter-

quam

quam Platoni, qui Academiaſum cepit, & origo vere ſtatuitur, ille ſuam propeſſimam dicendi artem; hic nobiliſſimam philoſophandi rationem acceptam refert; cum vterq; operam alii dederit, ac diu inſtitutore uſus fuerit? Neq; minus ſplendore virtutum emicabāt ex Academiaſ prodeuntes. Succurrat vobis modò illius adoleſcentis exemplum, qui in Platonicã verſatus pariter; & educatus Academia, cum patriam domum aliquando reuerſus eſſet, & quodam die iratum prærentem ſuū intuiſſus, admiratus vehementer, offeſuſq; fuit; & nihil ſe tale apud Platonem vidiffe vnquam affirmavit. Sed quid mirum tot, tamq; admirabiles diuitias ex diſſiſſimo Academiaſ Theſauro affidue depromi; cum ea ſit ampliffima, & opulentiffima ſapientiaſ domus; cura diſciplinarum, omnium officina; cum lautiffima menſa nunquam non parata; vbi quocunq; optimorum genere ciborum, fames expleri poteſt; vbi lacte ſuauiſſimo, & melle iucundiſſimo ſcientiarum veſcèdi humano animo larga ſit ſacraſtras; vbi demum ſapientiaſ, & ſcientiaſ ſitis explenda; quam naturã in nobis ingenerauit, ſubſidium reperitur præſentiſſimum. Quid igitur præſtantius, quid

conducibilius, quid etiam ad gloriam,
& nominis celebritatem aptius esse po-
test ipsa Academia? In qua dum ætatis
flos, tanquam in palestra, ac Theatro,
in disciplinis, & necessarijs artibus ad
quodcunq; munus tam publicum, quã
priuatum, tam sacrum, quam profanũ
suo tempore obeundum omni studio,
& cura se exercet: ingenij sui specimẽ,
spectandamq; exhibet virtutem? Cum
igitur ea sit Academia, que propter
maxima, eximiaq; bona, que morta-
libus parit, ob admirabilem dignitatem,
quam publicis, ac priuatis rebus affert,
diuinis potius, quam humanis ornari
laudibus, ac extolli præconijs iærea-
tur: quis non videt, quanta mihi sit fe-
ges suppeditata, quã ampla oblata ma-
teria vobis gratulandi, ac lætandi, tum
præsenti hac vestra Academia, tum fu-
tura. Præsenti primũ, quòd, cum
non multis ab hinc annis præclaris au-
spicijs incohata fuerit: tamen in ipsis
propemodum incunabulis tam excel-
lentibus floreat ingenijs; ita omnes in-
genuas celebret artes, & disciplinas;
vt per omnes nobiliores Italix ciuita-
tes iam fama celebret, & perhonorifi-
cè de ea prædicetur: futura verò, quòd,
cum modo excellentissimarum veterũ
tam accurata, & tam exquisita in om-
nibus

nibus existat emulatrix: in ætate
proiectiore, & matura fructu pa-
titer celebritatis, & gloriæ earundem
persimilem futuram animo perspicio.
Neq; falsam, irritamue hanc meam
præensionem, ac prædictionem quis-
quam existimare poterit, cui virorum
Cremonensium in rebus maximis, &
præclarissimis perspecta sit constantia,
perspectus laudis, & gloriæ ardor, per-
spectum probè iudicium; quo vtuntur
in solertissimis, maximèq; idoneis mo-
deratoribus deligendis, qui rem tantã
iacere, & hebescere non sinant: verum
potius exemplo suo reliquos stimulent,
vrgeant, inflamment, conatus iuuent;
& promoueant, nullum deniq; vt aiũt,
non lapidem moueant, quo ab ijs, tam
præclaris initijs maiores in dies faciat
progressus. Atq; ex præsentis anni prin-
cipe CAMILLO AVGVSTO de su-
perioribus, & mox futuris licet conij-
cere, qui tanto suo cognomine non in-
dignum, & quidem per omnia, sed in-
primis per eximias, ac singulares suas
dotes se declarat. Dum nihil humile,
nihil abiectum, nihil obscurum; sed
ampla omnia, eximia, & magnifica,
suis ciuibus præbet conspicienda, gene-
ris nobilitatem, diuitias, magnificen-
tiam in ædibus ad decus suæ ciuitatis

extractis, humanitatem, prudentiam,
& eruditionem; quibus rebus & auto-
ritatem, & benevolentiam sibi conciliat
singularem. Ex quibus quis non
plane perspicit, & hunc dignissimum
fuisse, cui tantus honos deferretur; &
eos, qui detulerunt, prudentia non vul-
gari esse ornatos? Cum ergo conspe-
xerim huiusmodi academica studia
patriam meam tam excellenti bono
cumulari, tali ornamentigenere con-
decorari, tantaque gloria augeri; aliquas
meas esse partes duxi efficere, ut vesti-
gium aliquod illius, qua esset læti-
tia, extaret; & obseruantiam meam, ac
voluntatis addictissimam in hanc Aca-
demiā argumentum afferrem. Hoc
autem modò esse volui Opusculum
istud, qualecunque sit, de Epigramma-
te, Oda, & Elegia consiciendis, a me-
lioribus scriptoribus collectum, & ve-
strae Academiæ nomini dicatum; atque
emissum. Neque verò putetis, nobilissimi
Academici, hoc meo animo præstitisse,
aut in eam cogitationem deuenisse:
ut hac ratione me laudes vestras magis
illustrare, aut augere mihi persuaderent.
Is utique non sum, qui tantum meis lu-
cubrationibus tribuendum putem. Potius id
mihi spectandum fuit: ut ipsemet hoc
titulo cohonestetur, & tanto nomine

luminis

luminis aliquid, atque ornamentum nan-
ciscantur. Quod equidem cumulate ef-
fectu consecutus putabo: si vestro iudicio,
quod plurimi facio, probari sensero.
Mediol. xjv. Cal. Maij MDCXXIV.

A D
Nobilissimam, & philomusā
IUVENTVTEM
MEDIOLANENSEM

Collegij

A R C I M B O L D I I
Alumnā

PRÆFATIO.

Nilla ars alia, nulla facultas, aut dignior, aut præstabilior mihi videtur, quam poetica. Quæ profecto diuinū potius munus; quam humanum inuentum a sapientibus non immerito habita fuit. Quid enim ea venustius, quid iucundius, quid mortalibus commodius, ac præsentius esse potest? Ad ceteras disciplinas cogitationem conuertat, quamnā reperies, quæ suo ornatu tam conspicua appareat, tã delectabilis existat vitæ magistras, tam amabilis dux, tum ad humanam, tum ad diuinam assequendam felicitatem? Huius tantum præcipua partes sunt, suauis sermone conscribendo, aptèq;
imitan-

imitando bonos mores inducere, perturbationes ex animis auferre, præclara illustriū virorum gesta versibus exornare, & vitia acriter reprehendendo, ac irridendo radicibus euellere. Hæc pueros ad omnem præclarā disciplinā informat: hæc viros ad omnes virtutes hortatur; hæc iuuenes in ipso statu retinet, aut lapsos ad præstinā firmitatem reuocat; hæc populum mirā cū voluptate erudit, & quō velit rapit; & unde libeat, abducit. Quibus quid porro admirabilius? quid regius? quid in hominum cœtu optabilius? quid felicis? vix deinde eloquens aliquis orationem explicaret, quæ fiat hinc ad perfectum oratorem accessio; quod accipiat incrementum eloquentiæ.

Necessariam in oratione omnino esse iucunditatem, & suauitatem, quæ in re aliqua eximia, et peregrina, in verbo aliquo, quod a communi consuetudine sit remotum, in figurata locutione, in externa dictione præsertim sita sit, affirmant omnes dicendi magistri. Verum vnde hæc facilius oratori fas est haurire, quàm a poetarum monumentis, quorum talia, vt non vno in loco testatur Tullius, peculiaria dicuntur, & quorū oratione nulla grandior, aut admirabilior esse solet? varia, & multiplici indiget eruditione, qui dicendi munere fungitur; vt commodè docere, delectare, ac mouere queat, quæ eius officij partes sunt. Et postea
erudi-

eruditus euadat orator, illi Tullius author
est, ut eximias poetas perlegat, & discat.
Nihil enim est, quod aut ad optimarum ar-
tium, ad honesti, & inhonesti naturā, aut
ad quamcunq; aliam eruditionē pertineat;
quorum omnium peritissimi non sint poetae,
& doctores eminentissimi. Quapropter
diuinit Plato eos adeo admiratus fuit in
Iyside, ut sapientia patres nuncupet, atq;
duces. Nobilissimum etiam de Homerū
praestantia in rebus omnibus describendis,
vel potius pingendis extat Ciceronis elogiū
non longe a fine libri quinti Tusculanarum
quaestionum. Quod est. Traditum est
Homerum caecum fuisse. At eius pi-
cturam, non poesim videremus. Quae re-
gio, quae ora, qui locus Graeciae, quae spe-
cies formae, quae pugna, quae acies, quod
remigium, qui motus hominum, qui
ferarum non ita expictus est; ut, quae ip-
se non viderit, no. ut videremus, ef-
fecerit? Hinc factum est, ut ipsemet Ci-
cero & Latini, & Graeci passim vbatnr poe-
tarum testimonijs, ac monumētis; ne quo
ornamento in suis, ut idem vocat declama-
tionibus sexilibus, hoc est in Tusculanis di-
sputationibus, careret latina oratio. Quid
dicam de motu vehementi, in quo victoria
sua ssem omnem collocat orator? A quonā
alio, quae ad omnes animi motus spectant,
quae a poeta cumulatiue depromet, mutua-

ut su-

ue sumet? Nam nemo quidem est, qui re-
rum imagines dilucidius describat, et per-
turbationes animi evidentius ante oculos
collocet: qui omne excultum, & exquisitum
dicendi genus, insignes magis figuras om-
nes, omnem verborum delectum, omnia
ornamenta orationis, omnia lumina lucu-
lentius seclretur. Quae cuncta mouendo &
affectuum optima esse instrumenta, quis in
Rhetoricis etiā mediocriter versatus igno-
rat? Quod igitur hac praestantissima fa-
cultas cunctis mortalibus ad agendam vi-
tam: quod in primis eloquentia studiosis ad
oratoriam facultatem comparandā vsum,
& utilitatem praebeat non vulgarem: factū
quippe fuit, ut nullum inquam fuerit, futu-
rumue sit hominum genus tam barbarum,
tamq; agri esse ab eā alienum. Quapropter
operapretium esse duxi adolentes non so-
lum hortari, impellere, & inflammare,
quantum in me fuit; ut ad hoc tam hone-
stum, tam utile studium toto animo incum-
bant: verum etiam praesto eis esse, breues
quasdam, ac faciles praecipiones de fabri-
candis, & formandis Epigrammate, Oda,
& Elegia praebendo, & artificia primi Epi-
grammatis Martialis, primaq; canticis
Horatiano detegendo. Quibus auxilijs
procliue, facileq; erit non solum intelligere,
& explicare, verum etiam imitari quod-
cunq; poematis genus. Quod verotria hac
poetica

poetica genera exponenda præsertim selegerim, ea fuit causa: quod adolescentibus, qui componendorum poematum studio delectantur, accommodatiora, quam cetera, animaduorterim. Non solum quia, cum eundem propositum scopum habeant, qui est beneuendi, & eloquentia adeptio, eadèq; prædita sint utilitate, qua pleniora, & grauiora, breuiora tamen, facilioraq; sunt; verum etiam quia latiore campum occupent, in quo excurrere possint. His etenim, quemadmodum etiam oratori, non una solummodo res, ut ceteris generibus; sed omnes subiectæ sunt ad pertractandum. Quid enim aut sublime, aut mediocre reperitur, quod apud hos poetas præclare, satisq; decore pertractatum non sit? Itaq; spe ductus me hoc nomine pulcherrimarum literarum studiosis gratum facturum, & gratiam aliam quam ab eisdem initurum, qua in his poematum generibus annotaui, qua collegi, in medium proponenda curaui.

Ad Præstantiss. Virum,
VINCENTIUM GALLVM,
 in Arcimboldio Collegio
 Studiorum Præfectum,
 & Rhetorem nostro seculo eximium,
 carmen Hendecasyllabum
 CL. V. Hieronymi
BOSSII TICINENSIS,
 Ciuis Nobilis, &
PATRICII ROMANI,
 ac

Regij eloquentiæ Professoris.

*Dum Pindi iuga per sacratiora
 Ducis, Gallæ, viros, tuoque ductu
 si texunt sibi Laureas corollas,
 Distinctas vario colore, multum &
 Pictas puniceo rose nitore,
 Vnum te Clarè nouem Sorores
 Exornare student, amantque fertis.
 Nam Phœbus, nitor ut tua corona
 Sexcenta exsuperet, cupit, trophœa,
 Mox mox in Capitolii agone parta:
 Vult Phœbus quoque sis honoræ frontis
 Dux vatum, ingenio ut pater vocaris.*

En

En artes, EPIGRAMMA queis acutū
 Pungit; oel ferit, explicat; docesque
 Modos, queis **ELEGI** referre questūs
 Deslendo queant: referre amoris
 Lusus, delicias, queantque veri.
En tu, GALLE, chori doces alumnos
 Rudes Aonij, catos docesque,
ODARVM numeros amceniores,
 Quos aptare Lyris solent eburnis
 Flaccus, Pindarus, optimi poeta
 E quibuslibet optimis poetis.
 Hinc dum, te duce, dum tuis modisque,
 Vatum turba sibi parat corollas,
 Simul; **GALLE,** tibi parat coronas,
 Quas **Musa** capiti tuo reponunt.

ELENCHVS

A
 Academia Laudes videantur in epistola de-
 dicat:
 Acclamatio 31.
 Adiuutorum due genera 77. eorum vsus poet.
 Et orat. Et exempla 78.
 Aeneidos virg. fabula 2. 7.
 Agnitio quid sit 3.
 Agricola studium 75.
 Alceus 89.
 Allegoria 36.
 Allusio 28.
 Amphibologia exemp. 26. 44.
 Amphitetrum quid sit 53.
 Amplificatio rei per comparationem 59.
 Anagramma 39.
 Aphrica fertilis 81.
 Aquam diuinitatem habere qui putarint 84.
 Ara Apollinis 56.
 Argutia epig. anima 12. quotuplex 14. Ar-
 guta 25. 26. Argutia in verbo 26. in sen-
 tentijs 29. Argutia ex artificio carminis 36.
 Argumentum 1. epig. Marr. 61.
 Argumentum satyra 1. Hor. 75.
 Arralus rex ditissimus 80. 81.
B
 Babiloni moenia 55.
 Barbiton quid 90.
 Bellū per adiuncta descriptū, Et detestariū 85.
 Breuitas epig. 62.

C
 Canis fidelis 86.

Casta-

Castellus fons 84.
Cicero laudatur a Catullo 25.
Comedia agnitio 3.
Comparisonis loci laus 53. *figura* 58. 80.
Congeries 33.
Costructio graeca 82.
Currule cervamen 77.
Cypris insula 82.

D

Dialecismus 40.
Diana Ephesina templum 55.
Dicendi forma caeca, & ornata 77.
Dilemma 31.
Dispositio epig. 1. *Mart.* 57.
Distichon 43.

E

Echo 36.
Elegia quid, & ubi adhibita 90 91. *sius materia propria* 92. *impropria* 93. *inuentor, & quantitas* 93. *diuisio ex qualitate, & quantitate* 94. *tractatio ratione materiae generis dicendi, siue idea, & sententiarum, exordium* 94. *narrat.* 95.
Elegiacum carmen 95.
Elocutio epig. *Mart.* 57.
Elogium 15. 45. *in laudem Homeri in praefatione.*
Eloquentia commendat. 75. 94.
Emblema 40.
Endecasyllabum car. 116.
Epigrammatis definitio 4. *uetusitas* 9. *materia, & versus* 10. *diuisio* 11. 13.
Epig. simplex 13. *compositum* 14. 19. *ex generibus caus.* 23.
Epig. funebris 16.

Epig.

Epig. eloquentia 46. 58. *epig. in quo est mel* 47. *virtutes* 25. *brevitas* 42. *fel.* 48. *Aceto plenum* 48. *sal* 49.
Epig. bonum, mediocre, malum &c. 52. *epig. Mart. enar.* 53.
Epiphonema 31. *quotuplex* 61.
Episodia 7.
Epitheta apta 60.
Epitaphium 15.
Etymologia 27.
Euentus quid 3.
Europe 73. 89.
Exordium quid 65.
Exastichon 46.
Expolitio 78.

F

Fabula quid, & eius partes 2. 3. *fab. exitus* 4.
Figura varia 59.
Fistula 40.
Fontis periphrasis 84.

G.H

Honoribus delectantes 79. *honores rer. gentium* 81.
Horatii lyrici operis finis 65. *scopus* 74. *sine Rhet. non intelligitur* 81.
Hypallage 80.
Hyperbole 34.

I

Icarium mare 83.
Immortalitas quibus modis explicatur 90.
Incredibilia quomodo dicantur a poetis. 5.
Inscriptio quid 52.
Inductio. partes, & exemp. 76.
Inuocatio poet. 72.
Locus 28.
Iupiter pro cere 80.

Latic

L

Laus Mecanatis & causis, & adiunctis 75.
 Lemma quid 52.
 Locutio græca 84. fabulosa ibidem, & 89.
 Lyrica poësis, quælibet 65. delectatio eius, sen-
 rentiarum, & verborum genera 66. 67. 68.
 Lyrici operis Horat. consideratio 70. materia,
 & stylus 73.
 Lyricus cur obscurus sit 69. delectat, & mo-
 uet 69.
 Lyricum poema unde dictum &c. 63.
 Lyrici poematis partes 63. 65.
 Lyptote 83.

M

Massicus mons 84.
 Mausoleum 57.
 Maris populi 86.
 Metaphora nobilissima 60. in abstr. posita 82. 87.
 Monosyllabon 43.
 Moratum dicendi genus 5.
 Mores 4. quomodo exprimentur a poeta 5.
 Mutilationes 36.

N

Napea unde dicta 84.
 Narratio poetica qualis sit 2. 6.
 Narrat. Epig. 12. exem. nar. simplicis, & multi-
 plicis 13. magis poetica 17. 18.
 Narrationis veræ, & ornata, & ficta exem. 18.
 Narratio lyrica 64.
 Narratio oda 1. Hor. 64.
 Nania 15.
 Nitiditas orat. 62.

O

Oda poema 70. eius artis 73. sentent. 74.
 Oda prima Hor. consideratio 71. proem. propo-
 sicio

scio cur non expressa, sed eius loco forma 74.
 Odarum stylus 73.
 Ornatus varietas 60.

P

Partes pro toto posita 74.
 Paranomia exempla 27.
 Patet hicum dicendi genus 5.
 Pedes versuum 114.
 Peripetia quid 4.
 Periphrasis 50. sentis. 84. Heliconis, & musa-
 rum 90.
 Poëmatum diuisio 2. 6. initium unde sum-
 tur 7.
 Poëmatibus conficiendi ratio 8.
 Poësis definitio, diuisio, & munus 1.
 Poëtarum finis 8.
 Poëta prætorios suos quemodo nominent 76.
 Poëtarum laus per collationem 76. studij poë-
 86. 87. sed copiosior eorum laus in præfat.
 Poëtarum omnium materia 92.
 Poëta epicus nonnunquam lyricæ utitur de-
 scriptione 68.
 Polymneia musa 73. 89.
 Portia factum 18.
 Propositio oda 1. Hor. 1. 3. 74.
 Propositio eadem saepe tractatur 75.
 Prosodia 103.
 Puritas orat. 62.
 Pyramides 54.

Q

Quirites unde dicti 81.

R

Romanorum veterum mos transcendendi diei 53.

S

Satyrum 88.

Sappho

Sappho vates 89.
 Scandendi ratio 115.
 Sententia poetica 5.
 Scevola factum 18.
 Substantiones 32.
 Syllaba prima, & mediæ 103. ultima 105.
 Synecdoche familiaris Hor. 78. 80.
 Synonymia 59.

T

Teognis poeta 93.
 Theatrichon 44.
 Tragedia agnitio 3.
 Tropus poet 60.
 Tyrtæus poeta, & imperator 93.

V

Varietas quantum valeat 60.
 Verba quid, & qualia sint apud poetam 3.
 Versus fistulares 36.
 Versus correlativi 37.
 Reciproci 37.
 Concordantes 38.
 Interculares 39.
 Serpentina 39.
 Versus vitia, & vitioses 118.
 Versus venustiores 113.
 Versus hexametri, & pentametri suavitatis 98.
 Versus Trochaicus, & Sæbarius 118.
 Vers. Asclepiadeus, Glyconicus, Iambiæ
 dimeter, Trochaicus 117.
 Vinum vetustum 83. Massicum 84.
 Voluptati dediti 83.

DE POESI IN GENERE

CAP. I.

T quæ de epigrammate, oda, & elegia dicentur, facilius percipi queant, quæ sequuntur in genere de poetica facultate præstibanda, exponendaq; necessario videntur.

Poesis ex Aristotile in poetica imitatio, & ratio dicitur: & Horatius egregium poetam doctum imitatore[m] appellavit. In imitatione vel alius inducitur a poeta loquens, vel ipsemet poeta verba facit. Poeticæ imitationis tria sunt genera, Dramaticum; Epicum, Dithyrambicum, siue Lyricum. Dramaticum est, in quo poeta non loquitur, verum alios loquentes facit, cuiusmodi sunt Tragediæ, & Comediæ: Epicum, quod perpetuo dictionis filo res gestas Heroum narrat; vbi & poeta loquitur, & alios loquentes introducit: Lyricum ea continet poemata, quæ ad cantum sunt accommodata, veluti oda, hymni, elegiæ, & epigrammata. Per imitationem res gestæ, ut verisimile est geripuisse, perturbationes, & mores exprimuntur; ac species quædam eorum, quæ describuntur, informatur, qua cuiusq; vis, ac natura, animorumq; itudia, motus, & cogitationes plane perspicuntur. Deniq; in imitatione id

Poet. defin.

Imitat. diuisio

imitat. minus

rectum dicitur, quo quidq; vt est sua natura, ita plane exprimitur. Nemoq; est, qui non capiat imagine apte descripta; non tam quia delectat, quam quod recte admodum efficta est. Itaq; illa nulla imitatio est, in qua nihil videas veræ opinionis, nihilq; aliud omnino, quam inanem quandam, ac futilem delectationem Cuiusmodi est iocq; ihiberatis, vulgarisq; ludus.

Poema
tū di-
m. sio.

Partes cuiusvis poematis duæ sunt, vna, quale id sit, quæ naturam, & formam perficit; altera, quantum sit, quæ molem, & magnitudinem exprimit.

Partes formæ quatuor constituuntur, fabula, mores, verba, sententiæ.

Fabulæ
& diu.

Fabula, quæ principem locum in poemate retinet, quod eius tanquam animus sit, est vnus actionis integræ, & perfectæ imitatio. Perfecta erit, si constabit initio, medio, & fine. Veluti in Aeneide Virgiliana ira Iunonis principium est. Unde causa errorum Aenæ, tempestatis, bellorūq; in Italia, quæ ad medium spectant; exitus Aenæ aduentus in Italiam cum Turni nece. Medium argumentum, quod colligatio ab Aristotile dicitur, ita esse debet, vt posteriora cum primis consentiant: ne vt longioribus episodijs totius poematis conformatio dissentiat ita, vt monstrū esse ex dissimilibus compactum videatur. Et quoniam poeta non res, vt genæ sunt, narrat, vt facit historicus; sed vt geri poterunt, vel consentaneum erat, vel necesse; & quia vniuersè exprimit, hoc est, quod vel dicere, vel facere conueniat p. rionæ, vel vere, vel fictæ,

Partes
fab.
Acn.

Partes exitus fabulæ, qui solutio appellatur, sunt agnitio, & euentus inopinati. Agnitio est, cum ducimur in noticiam vel rei, vel personæ: ex qua vel lætitia, vt in comædijs vt plurimum, quia etiam aliquando dolor excitatur, vt in Milite Plauti, vel dolor, vt plerumq; in Tragædijs, quia & in illis aliquando res meliorem nanciscuntur fortunam: vt apud Euripidem Quinq; species agnitionis ex Aristotile collegit Kobortellus in comædijs præceptis: primum ex signis vel ingentis, vt quæ tribuuntur habitibus personarum, veluti claua Herculi, & pelvis Leonis; vel aduentiis, quæ vel in corpore sunt, vt cicatrices, & nauis; vel extrinsecus, vt monilia, torques, etiam est vel artificiosum, & a poeta excogitatum, vel inartificiosum, quod a rebus, & fabula est suppeditatum. Alterum est per memoriam, cum ex simili similem agnoscimus. Tertium per necessariam ratiocinationem: vt cum alicui vsi tantū in ciuitate simile esse scimus, hunc esse similem videmus, hunc igitur illum esse intelligimus. Quantum per

hæc, veluti in Aenea, quæ viro pio, & forti, & quæ in Bucolicis finguntur: hinc fit, vt poeta fabularum potius, quam carminum effector existat; vt qui in effingendis rerum actionibus versetur.

Fabula vel morata, vel pathetica, vel mixta est. Morata leniores animi affectiones, vel natura insitas, vel consuetudine contractas, vt in comædijs præsertim videri est: pathetica maiores excitat, vt in Tragædijs. Mixta est in qua illa duo miscentur.

Partes exitus fabulæ, qui solutio appellatur, sunt agnitio, & euentus inopinati. Agnitio est, cum ducimur in noticiam vel rei, vel personæ: ex qua vel lætitia, vt in comædijs vt plurimum, quia etiam aliquando dolor excitatur, vt in Milite Plauti, vel dolor, vt plerumq; in Tragædijs, quia & in illis aliquando res meliorem nanciscuntur fortunam: vt apud Euripidem Quinq; species agnitionis ex Aristotile collegit Kobortellus in comædijs præceptis: primum ex signis vel ingentis, vt quæ tribuuntur habitibus personarum, veluti claua Herculi, & pelvis Leonis; vel aduentiis, quæ vel in corpore sunt, vt cicatrices, & nauis; vel extrinsecus, vt monilia, torques, etiam est vel artificiosum, & a poeta excogitatum, vel inartificiosum, quod a rebus, & fabula est suppeditatum. Alterum est per memoriam, cum ex simili similem agnoscimus. Tertium per necessariam ratiocinationem: vt cum alicui vsi tantū in ciuitate simile esse scimus, hunc esse similem videmus, hunc igitur illum esse intelligimus. Quantum per

Comæ-
diæ, &
Tragæ-
diæ si-
nes.

Agnit.
species

paralogismum, in quo fulminatur, vel: ex ignorantia poetae, qui falsa praemisit tanquam vera, ex quibus deducenda est agnitio: vel ignoracione actoris, vt si quis exhiberet stolidum deceptu facilem. Quintum nascitur ex verisimilibus coniecturis attenuis consideratis, & inter se collatis. Hoc ita sumendum est, vt duci intelligatur ex rebus ipsis, & fabulae notione, & ex continet, quae vel necessarium, vel probabilem ex se ducta in agnitio- nem adducunt. Vnde maxime oritur inopinatus mirabilisq; euenus. & hoc omnium pulcherrimum est; de quo aliqua dicenda sunt, vt melius intelligatur, cum sit altera pars fabulae.

Exitus fabulae vel felix, vel miserabilis est. felix, si facta mutatione feliciter, & secundes res fabulae cadent, vt in comedia ferè, & in heroicis, tamen cum miseranda hostium calamitate: miserabilis, si infeliciter, & miserabiliter, vt in Tragedia. Si mutatio eorum est, quae aguntur in contrarium, & in maiorem adiacunt, peripetia ab Aristotile dicitur, & a futurino exitus inopinatus. Quod ingen- tem, subitam, & inopinatam rerum, fortunarumq; innuat commutationem. vt cum quis repente ex amico inimicus sit, ex felice infelix. & haec ab his, quae in fabula gesta sunt, est sumenda. Quis alius exitus fabulae ad agnitio- nem spectat.

Mores sunt, qui, quae sit animi propositus, declarant, vel sunt tum animi instituta; tum affectiones, vel consuetudine, vel institutio- ne conformatae, quae a natura promanant,

studio

studio informantur, & disciplina, & vsu au- gentur. Exprimuntur mores a poeta, cum ostendit, quemadmodum ille sit affectus, quo instituto, quo studio, quae consuetudine du- carur, quem imitatur. Quomodo mores a perturbationibus differant, quid sint, & qui- bus comparentur, ostendimus in Rhetore no- stro. Quando igitur mores exprimentur, ge- nus dicendi moratum a patheticum, quando af- fectus vehementiores, patheticum.

Sententiae sunt, quae ostendunt, quid sit, aut quid esse oporteat, aut quomnam in mo- dum quidq; se habeat. Quae si acutae sunt, do- cent, si arguae, delectant, si graues, mouent. Sententijs figuratae aptentur, vt in graui di- cendi genere graui etiam ornamenta, in exi- lii exilia, in mediocri temperata adhibeantur: quod de membris pariter intelligatur. Sen- tentiae poeticae vt plurimum fictae esse debent, hoc est non omni ex parte vera, sed veritati similes, veluti sunt sensus fabulosi, res quae- dam gestae praeter hominum fidem, & opinio- nem, & facta prodigiola, ficta per pro- popo- peiam, hypergraphica. Quae vero non cre- denda dicunt, ea ad poesim, vel ad famam, vel ad aliquid aliud, quod credibilia sunt, re- uocare solent.

Verba sunt, quae vel colligata, vel soluta, quae- cumq; quis sentit, expriment. Poeta tamen maior conceditur licentia in verbis, vtu, colligatione, & formatione, atq; in phra- sis facionis propter carminis necessitatem quam illi, qui soluta scribit ratione. sed haec plenius vide in Rhetore nostro lib. 3. cap. 1.

Sententia.

Iude es- s. de poet.

verba poet.

& per totam elocutionem.

Partes
poem.

Partes poematis spectata quantitate in genere duæ sunt, principium, & narratio. principij munus est auditorum animos ad ea comparare, quæ dicenda sunt, beneuolos, dociles, & attentos eos reddendo, quæ quæ ratione præsententur, consulitur Rhetor lib. 4. cap. 4. & 13. de prouisijs poeticis.

Nat.
pot.

Narratio est rerum gestarum, vel potius vt gestarum, hoc est, vt geri potuerunt, expositio. Quæ vel simplex est, quando poeta loquitur, vel imitatio, cum alium loquentem facit, vel mixta, cum modo ipse, modo alius loquitur. virtutes narrationis sunt breuitas, perspicuitas, verisimilitudo. In narratione explicantur, siue describuntur personæ, causæ, loca, tempora, actiones, perturbationes animorum, modus, instrumentum. Hæc explicantur in Rhetore l. 4. cap. 15. & lib. 3. cap. 34.

Narratio apud poetas stricte nonnunquam capitur pro ea parte, quæ statim est post exordium, eiq; connexa, quæ fons est vniuersæ narrationis, & ad fabulam aditum patefacit, quem dedit exordium. immo, vt prædictum, est initium fabulæ, vt apud Virg. post inuocationem.

Præb. antiqua fuit, Tyrj tenuere coloni &c.

Narratio communiter accepta fabula constat, id est re ad dicendum proposita, & episodij, hoc est digressionibus extra fabulam. Exordium fabulæ inde sumendum præcipitur, vnde actio ad tractandum sumpta principij habuit, & non a medio, siue non longe a fine illius.

illius. Itaq; Virgilius, cum in primis Aeneæ aduentum in Italiam narrandum sumpserit, & cætera illum consecuta, ab vltimo anno suæ navigationis, qui a Sicilia fuit, cum cætera nimis remota, & extra rem essent, poema suum exorsus fuit. & si, quæ videtur transferre, ita transfert, vt ibi ea collocet, vbi natura sua collocanda sunt. Idem Homerus antea fecerat, vt notauit Minturnus lib. 2. & idem sensit Horatius, si bene obseruetur carminum interpunctio, si secundum duobis punctis claudatur, vt Lambino placuit, tertium virgula fecerat collocata post verbum, differt sic.

*Ordinis hæc virtus oris, et vobis, aut ego fallor;
Vt iam nunc dicat, iam nunc debentia dicat.
Pleraq; differat, et præsens in tempus omittat.*

Cur verd a primis incijs, & remotis non sit fabula incipienda, tradit Minturnus. Neq; huic præceptioni repugnant, quæ diximus in Rhetore lib. 2. cap. 15. Quia ibi per narrationem intelleximus fabulam, & episodij, quæ sunt duæ partes narrationis. Nam quæcumq; antecesserunt discessum Aeneæ a Sicilia, præmittuntur, & postea per episodij, vt ibi dicimus, suis locis narrantur. cætera de fabula supra explicata sunt.

Episodij dicuntur assumpta, & introducta quædam, & poematis pars sunt cum rebus diæ, & fictione coniunctas; rem ipsam exornant, & fabulam, hoc est rerum agendarum eorum textum producent. De digressionibus, & episodij agimus lib. 3. c. 29. Rhetoris episodij in dramate hoc est in Comædia, & Tra-

rum modò loquendi consuetudine proprium nomen est poematis effectum, varium, & multiplicem vsum habens. quòd ad quamlibet res eleganter, vibanè, acutè, & breuiter cum versu dicendam, etiam absq; inscriptione referatur. poematis vero per se genus esse, & non partem elegiæ, vel epopeiæ, vel Tragædiæ, vel Comædiæ. vt putauerunt quidam, facile indicat eius definitio ex Plinio collecta. Epigramma est carmen argutum, & breue. Cuius definitionis carmen, hoc est poema genus est argutum differentia, forma, & anima. Nam licet, & alia poemata aliquando arguta sint, non tamen semper, tota, & omnia. Breue deinde additum est non necessitatis, sed claritatis causa. cum enim acumen sit oborta quædam subitò menti lux, curandum est, ne longitudine euanescat. Leporem enim, & argutias perdit operis prolixitas, argutumq; esse nequit, quod læuis funditur.

L. 7.
Ep. 9.

De materia, & versu epig.

CAP. III.

Epig.
materia, &
versus?

E Pigrammaticario materia cum oratore communis est; quòd omnia, quæ utilitatem, & oblectamentum prociare valeant, eleganter, & venustè explicet, atq; in exponendis rebus in eisdem casarum generibus versetur. Quæ quidem in re a plerisq; cætorum poematum distat, superiorq; illis exiit. Quibus extra sibi præscripta argumenta las non sit exit.

exire. Fœla tamen, turpiaq; nullo modo sūt attingenda: Ne mores corruptat, & adulescentium vitam depræuet. In eo insuper felicitior habetur, quòd valde libero carmine vertatur, licet frequentius elegiaco, phileucio, hendecasyllabo, & aliquando heroico.

De diuisione epig.

CAP. IV.

P Artitionem illam, quam cætera fere omnia poemata sequuntur, in exordium, & narrationem, epigramma non admittit. Nul- lum enim bonum epigramma inuenies, quod huiusmodi principio constet, quale reliquis poetis attribuitur. Quòd cum breue sit, sola narratione cum sua conclusione, quæ arguta est, constare non ignoramus. Verum tamen est in librorum incitijs primum epigramma totius libri exordij vicem gerere posse, veluti obtuari potest apud Martialem. Non insicimur tamen propositionem rei exponende, vel commendationem aliquam illius, ad quæ scribitur, in epigrammate aliquando reperiri ad beneuolentiam promerendam. sed talia cum narratione iunguntur, eiusq; sunt initia. vt apud Martialem l. 2. epig. 64. ad Quintilianum.

Epig.
diuisio

*Quintiliane vaga moderator summe iuuentas
Gloria Romana Quintilians toga.*
Sequenti etiã epig. ad Cæsare Domitianũ.
Sunt, qui putant duas esse partes epigram-

matris necessarias, narrationem, & argutiam. Ita ut, si posterior desideretur, epigrammatis nomine sit indignum. Quod eius anima, spiritus, & forma constituitur; & sine ea omnino iaceat, langueat, & cum ea neruum, vim, acrimoniamq; habeat. Quare pugionis similis esse dicitur, quo punctum fitur hostis, modo scorpionis, qui cauda icit, modo piperis acrimonia sua, modo felis, quod sit amarissimum. Qua in re Martialis ipsomet teste regnat.

Tercus notus in orbe Martialis

Arguit epigrammaton libellis.

Et Catullus hac laude carnis venustate cōpensauit. Et hoc genus argutiæ plerumq; in extremo versu, vel disticho reperitur. exempla superiorum generum dantur in elocutione epigrammatis infra cap. 12.

Per narrationem epigrammatis intelligere debemus, quidquid argutiam hoc est conclusionem epigrammatis præcedit, siue sit reuerentia narratio, siue simplex propositio, ad unctam etiam rationem, & confirmationem aliqua, ut in distichis, & tetraclisis ferè uenit. & potest esse vel simplex, hoc est ex uno tantum loco typico de prompta; vel multiplex ex pluribus locis, & frequentatis, vel similibus, vel exemplis, fabulis, effectibus, antecedentibus, dissimilium conglobatione. quod in plenioribus epigrammatis euenire solet. exemplum simplicis propositionis & argutiæ, quæ est propositionis ratio, sit Mart. l. 7 epig. 2 ad Pontilianum.

Cur non mitto meos tibi Pontiliane libellos?

Ne tibi tu mittas Pontiliane tuos.

Pro-

Propositio est non mitto tibi Pontiliane meos libellos: ratio, ne tu mittas mihi tuos, quæ ratio arguta est, quia innuit Pontiliani libellos pessimos esse.

Exemplum multiplicis narrationis sit Mart. l. 2. Epig. 67. de Leone, & Lepore.

Quid nunc sana fugis placidi lepus ora Leonis?

Frangere tam paruas non dicere faras.

Seruantur magnis istis cornicibus ungues.

Neq; gaudet tenui sanguine tanta sitis.

Præda canum lepus est, vastos non implet hiatus.

Non timeat Dacus Cæsaris arma puer.

Propositio est Lepus Leonem non timeat. Ratio, quia non laceratur a Leone. Confirmatio multiplex. Quod parua fera sit, & Leo maximis delectetur, ut plurimo sanguine maximam suam sitim saturet, quæ causa finalis est: quod lepus sit præda canum, quæ ratio est a dissimili, ut sequens, qui non tam vastos habent hiatus; postremo a simili; quod puer Dacus arma Cæsaris non timeat. & quæ hoc epigramma constat simplici narratione, & non argutiâ, idcirco multis ornamentis figurarum, & troporum condecoratum est.

De alia diuisione epig., & simplici epig.

CAP. V.

EX diuisione epigrammatis, quæ Scalliger attulit, alia diuisio de prompta; quæ alia est, ut in simplex, & compositum. simplex illud est,

est, in quo res aliqua, siue persona, siue factum simpliciter exprimitur; meraq; ac nuda continetur historiolæ descriptio. Compositum est, quod deducit aliquid ex propositis, & explicatis; hoc est, quod narratione, & argutia constat. Itaq; Scaliger epigramma simplex non ita dignum epigrammatis appellatione censeat, ut superiores. Et quidem non immerito, cum & argutum, & cum imitatione existat. Cum enim duo sint genera argutiæ, vnum, quod ex narratis deducitur, ut illud est, de quo superiores intellexerunt; alterum, quod ex decoro petitur: satis est, ut simplex epigramma posteriori ornatum incedat. Et Tullius in Oratore scriptum, reliquit quamuis narrationem suam decorum habere posse; quemadmodum etiam quamcumq; aliam rem; & actionem, atq; apparere, vel ipsa rerum inter se propositione, vel ex metaphoriæ usu. Neq; etiam imitatione caret. Quia, qui rectè, & cum decoro rem exprimit, rectè imitatur. præterea cõmunis opinio simplicissimam quodq; epigramma inter epigrammata numerat, & plura talia sãguntur apud Martialem, præsertim in libro decimo quarto, simplicissima sunt priora duo ad lectorem. vnum tantum hic ponam.

Lemmata, si quaris, cur sint adscripta; docebo.

Ut, si malueris, lemmata sola leges.

Hoc vero genus usurpari in prius solet in donatijs, epitaphijs, admonitionibus, alijsq; inscriptionibus. In quo genere exprimuntur causa, effectus, & adiuncta, proprijs verbis, & nominibus, quæ versu expressa argutiam suam habeat. exemplum ad donarium pertinens est

apud

apud Virg. lib. 3. Aen.

Aeneas hæc de Danno victoribus arma.

Ad epitaphia apud eundem de se ipso.

Mæna me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc

Parthenope: cecini pascua, rura, duces.

Apud eundem epitaphium Daphnidis ex-

Epitaphium

atq; Eglora. 5.

Daphnis ego in sylvis hinc usq; ad sidera nræ.

Elogiũ

Elogium huc pariter spectat, quod est celebre aliquod dictum in laudem, vel vituperationem numeris inclusum. Virgilius de Nisio, & Eurialo.

Fortunati ambo, si quid mea carmina possunt:

Nulla dies unquam memori vos eximet auro:

Dum domus Aenea Capstoli immobilis saxum

Accolet, imperiumq; pater Romanus habebit.

Pulchrum illud apud eundem de Lauso.

Filius huic iuxta Lausus, quo pulchrior alter

Non fuit, excepto Laurentis corpore Turni.

Lausus equum dominor, debellatorq; ferarum

Dignus patrijs, qui Latior esset

Imperijs, & cui pater haud Mezentius esset.

In delectationem est illud in octavo Aen. de Cæco.

Noqueunt expleri corda tuendo

Terribiles oculos, vultum villosaq; feris

Pulchra semiseri, atq; extinctis sinuibus ignes.

Epitaphia, & elogia etiam argutissima con-

duntur, Mart. l. 5. epig. 103. de Pompeio, &

filij, quod penitus exp. x.

Nænia etiam ad epitaphium spectat, quæ Nænia

est carmen ad rogatum decantatum. pulcherrimum exemplum legi ut apud Virg. 2. A. n.

ubi Dido, antiquam in regum se coniecit,

curant

Epig.
funer-
bre.

De Epigrammate

carmen lugubre sibi concinit.
Dulces exuvia, dum fata, deusq; sinebant.
Excipite hanc animam, meq; his exsoluite curis.
Vixi, & quem dederat cur sum fortuna peregi:
Et nunc magna mei sub terras ibit imago.
Vrbem preclaram statui mea moenia vidi:
Vlti virum poenas inimico a fratre recepi.
Felix, heu nimium felix, si litora tantum
Nunquam Dardania tetigissent nostra carina.

In funebri epigrammate laudationis, & funebris orationis seruanda sunt praecepta; & insignia magis, praecipua, & propria eius, qui laudatur, sunt enarranda. Aetatis nonnunquam habenda est ratio, qua furcibus est, qui deploratur, & laudatur. Mart. lib. 6. epig. 45. de Scorpo.

Frangas Idumaeis tristis victoria palmas:
Plange furor, saeva peiora nuda manu.
Mucet honor culus, & iniq; munera, flammis:
Mute coronas gloria massa comas.
Herc facinus prima fraudatus, Scorpe iuuentis
Occidis, & nigresc tam cido iurgis equos.
Currit illa tuus semper properata, breuisq;
Cur fuit, & vixit tam prope mota tua?
Et eodem lib. epig. 47. de eodem.

Ille ego sum Scorpius, clamose gloria, Circi,
Plausus Roma, tui, delicta q; breues:
Auidia quem Lachesis raptam trahere de nona,
Dum numerat palmas, credidit esse senem.
Et lib. 6. epig 33 Epitaphium Pantagathi.
Hae tacet in tumulo raptus puerilibus annis
Pantagathus, domini cura, dolorq; sui;
Vix tangente vagos ferro rescicare capillos
Deus, & hirsutas excoluisse genas.

Sic

Sis licet inde sibi nullus placata, leuisq;
Artificis leuior non peccet esse manu.
Alquando temporis, aliquando loci, vbi
quis, umbram, & si quid in eo fuerit insigne,
mentis est habenda. Mart. lib. 6. epig 49. in
Epitaphio Fulci.
Ille sacri lateris cussus, Martisq; togati,
Credita cui summi castra ferre duris.
Hic sius est Fuscus, licet hoc fortuna fateri;
Non timeat hostiles tam lapsis ista membra.
Grande iugum domita Dacis cervicis vete:
Et sumat umbram vbiq; pollidet umbra recessa.
In eodem lib. epig. 47. fitur mors ut sit.
Editur en Sexus si acie mihi, Ruffe, Camenis
Nec te lectorem si erat, amice liber.

Impia Cappadocum tellus, & numine leuo:
Visa tibi cineres reddit, & ossa patris
Funde tuo lacrymas, orbata Bononia, Ruffo:
Et resonet tota plaudens in Acyolia.
Huius qualis pieta, heu quae breuis occidit atas:
Viderat Alphat fremia quinguar modo.
Pectore tu memori nostros euoluere latus,
Tu solitus roses, Ruffe, tenere iocos.
Accipe cum fletu meae breue carmen amici,
Atque hec absentis thurauisse puta

Si ergo epigramma simpliciter, ac pura narra-
tione conscriptum epigramma merito appel-
latur: multo magis etiam erit epigramma arti-
ficiosiore, ornatores, & multiplici contructu,
etiam si alterum argutius genus in eo desudero-
tur. Sed aliquid de hac magis poetica narra-
tione ad maiorem claritatem dicemus, ante
quam exempla demus. Sciendum est secundum
Lactantium Firmianum poetam esse, ut

Not.
manis
puetic.

ea, quæ gesta sunt in alias species obliquis figurationibus cum decore aliò conuerſa iraducat, & obliquo velaminis figmento obſcuret ſic, vt veritas inuoluta obtegi videatur. Totum enim, quod referat, fingere ineptum eſt, & mendacis potiùs, ac nebuloniſ, quam poetæ. Quod ita explicamus, Ariltotiles duplicem fecit narrationem veram, & fictam. In vera, ſi factum obſcurum eſt, diligenter eſt explicandum: ſi notum, leuiter tangendum. Ficta narratio fundamentum verum habere debet, cui tamen ingenioſe aliquid eſt affringendum ex Laſtancio, & Ariltotile in poetica. veræ narrationis, & ornate exempla Martialis ſunt lib. 1. epig. 66. de Porſona, & Scauola.

*Dum peteres Regem decepta ſaſtellitis dextera,
Iniecit ſacris ſe peritura fecis.
Sed tam ſana pium miracula non tulit hoſtis,
Et raptum ſtammiſi uſſit abire virum,
Vrere quam potuſt contempſit Mucium igne,
Hanc ſpectare manuſ Porſina non potuit.
Mator decepta fama eſt, & gloria dextra,
Si non erraſſit, fecerat illa miſum.*

Eodem libro de Portia epig. 83.

*Coniugis audiſti ſatum cum Porcia Brati,
Es ſubtracta ſibi quarece arma dolor:
Nondam ſciſtis, ait, moriem non poſſe negari?
Credideram ſatis hoc vos decuiſſe patrem;
Dixit, & ardeutes anido libis ore ſauillas,
I nunc, & ferrum turba moleſta nega.*

Fictæ narrationis lib. 9. epig. 23. in laudẽ Domitiani.

*Iuſtiter Idai riſit mendacia buſti,
Dum vides Auguſti Flauia templa ſoldi.*

Atque

*Atque inter menſas largo iam neſtare ſuſus,
Pocula cum Marti tradere ipſe ſuo:
Reſpicimus Phœbum pariter, Phœbique ſavorem,
Cuius quibus Alcides, & pius Arcas erat;
Cnoſia vos, inquit, nobis menumenta dediſti:
Cernite, quàm plus ſit Ceſaris eſſe patrem.*

Lib. 1. epig. 58. id Lycorion.

*Qui pinxis venerem tuam Lycori
Blandicus, puto, pictor eſt Minerua.
Male pictam eſſe Venereſ Lycoridis alle-
rit; quia pictor adulatus ſit Mineruæ, quam
fabulantur in iudicio paradisi cum Venere de
pulchritudine contendere.*

De epig. composito.

CAP. VI.

E Pigramma compositum ex Scaſtigero eſt, De in quo aliud deducitur ex propoſitis, & epig. explicatis, quod aut maius ſit, aut minus, aut compoſitum, aut diuerſum, aut contrarium, aut quid aliud.

Maius deducitur in primo epig. Martialis, vbi Amphitheatrum Titi ſeptem orbis miraculis prætulit. Quod in fine ponitur, & explicatur.

Eciam lib. 11. epig. 6. in laudem Nerue Traiani.

*Tanta tibi eſt reſti reuerencia Ceſar, & equi:
Quanta Numæ fuerat, ſed Numæ ſaupar erat.
Ardua res hac eſt, opibus non iradere mores:
Ercum tot Crecſos victris, eſſe Numam.*

ſi

Si cedant veteres, ingenia nomina patres:
 Elyfium liceat si vacua: e nemis:
 Te volui inuitus pro libertate Camillus,
 Aurum Fabricius te tribuuntque volent.
 Te Duce gaudet Brutus tibi Sylla cruentus
 Imperium tradet, cum positurus erit.
 Et te, priuato cum Cesare Magnus amabit:
 Donabit totas, & tibi Crassus opes.
 Ipse quoque infernis renocatus Diis ab umbris,
 si Cato reddatur Caesarianus erit.
 Minus deducitur lib. 9. epig. 3. vbi ostendit
 Iouem esse pauperiorem Casare, maioraque
 Caesaris merita, quam ut illa æquare
 possit Iupiter.
 Quantum iam superis, Caesar, Cæloque dedisti,
 si repetas, & si creditor esse velis:
 Grandis in aethero licet aethro fiat Olympo,
 Coganturque dei vendere quicquid habent:
 Conturbabit Aulus, & non erit vacua tota,
 Decidat tecum qua pater ipse deum.
 Pro Capitolinis, quid enim tibi soluere templis?
 Quid pro Tarpeia frondis hænore potest?
 Quid pro culmine geminis matronarum tonantibus?
 Pallada prætereo: res agit illa tuas.
 Quid loquer Alciden, hæbetis proque Larona?
 Aldina quid Latio Flauia temp' a palo?
 Expelles, & si stinas, Auguste, nec esse est:
 Nam tibi quod soluat, non habet arca Iouis.
 Peris sunt lib. 2. epig. 15. ad Maximum,
 quem se quidem maiorem, sibi tamen esse pauperem
 probat ex paribus.
 Capto tuæ pudet bene, sed capto, Maxime, cernit:
 Tu capris alias iam sumus ergo pares.
 Mane salutarum: ventos in diceris ipse

Aut

Aut salutarum: iam sumus ergo pares:
 Si comes ipse tuus, tumidiq. ante abulo regis:
 Tu comes alterius iam sumus ergo pares.
 Esse sar est seruum: iam nolo vicarius esse.
 Qui rex est, regem, Maxime, non habeat.
 A paribus vere est illud lib. 8. epig. 35. Ad
 pessimos coniuges.
 Cum sitis similes, pareque vitas,
 Vxor pessima, pessimus maritus,
 Miror non bene conuenire vobis.
 Diuersum colligitur ex hoc disticho.

Pars maxillarum tusa est tibi, pars tibi rasi est,
 Pars vultus est: unum qui putet esse caput
 Contrarium Mart
 Difficili, facili, iucundus, am. bus es idem:
 Nec possum tecum viuere, nec sine te.
 Lib. 2. epig. 4. ad Decianum
 Ne valeam, si non totis, Deciane, diebus,
 Et tecum totis noctibus esse velim.
 Sed duo sunt, que nos distinguunt, mille passu:
 Quatuor hæc sunt, cum rediturus eam.
 Sepe domi non es: cum sis quoque saepe negaris,
 Vel tantum caussis, vel tibi saepe vacas.
 Te tamen ut videam, duo millia non piger ire:
 Ut te non videam, quatuor ire piger
 Eodem lib. epig. 33. in Maximianam in
 principio, & in fine
 Ride, si sapi, o puella ride;
 Plora si sapi, o puella plora.
 Lib. 8. epig. 42. in Fabium, & Christillu:
 quod ille vxores, hæc maritos mactaret, &
 ambos matrimonio iungens poeta ait, vt se
 mutuo intermunt, & vna estirantur.
 Effert vxores Fabius, Christillo maritos

Emendatq;

*Funeremq; toris quassat uterque facem.
Victores committat Hymen: quos iste manebit
Exitus, una duos ut libitina ferat.*

Contraria contrarijs opponuntur in illo disticho in Christum dominum.

*Pro fernis moritur dominus, & fontibus insens;
Pro agroo medicus; pro grege pastor obit.*

Ambiguum, & argutum est illud in Linii.
1. 2. epig. 31.

*Quid mihi reddat ager, quis, Lino Nomentane
Hoc mihi reddit ager: ta Lino non video.*

Libro 7. epig. 53. de Labieno, qui plura dona Fabio donauerat, vt eius hereditatem captaret, quam ex testamento illius postea accepit, sed Fabius viuens bona sua pleraq; decoxerat. Idcirco ludit poeta argute in ambiguo infinito, metuisse, quod ad poenam refert poeta, quasi maiori malo dignum dicat, & Labienus ad primum, quod plura ipse dederit, quam hereditate ipse accepit.

*Heredem Fabius Labienum ex assa reliquit:
Plus maruisse tamen se Labienus ait.*

Conclusio etiam inexpectata, vel expectationi contraria arguta est, lib. 6. epig. 35. in Coracinum olentem, & infamem, nimisq; notabilem delitijs.

*Quod semper castiq; cinnamoque,
Et nido uiger alitis superba,
Fragras plumbea Nicerotiana.
Rides nos, Ceracine, nil olentis?
Malo, quam bene olere, nil olere.*

De

De epig. ex generib. caufarum.

CAP. VII.

Idem Scaliger epigrammata ad genera *Epig.* caufarum oratoriarum redigenda esse tradidit, totq; esse, quot illa. Itaq; illa, quibus laudamus, vituperamus, illudimus, gratulamur, gratias agimus, aliquid dedicamus, commendamus, & risum excitamus, ad exortatiuum genus reuocantur.

Ea, quibus suademus, desuademus, hortamur, dehortamur, petimus, deprecamur, inuitamus, & consolamur, ad delibratiuum.

Ea, quibus aliquem accusamus, reprehendimus, exprobramus, minamur, insimulamus, inuicimur, defendimus, & expostulamus, ad iudiciale. Quorum precepta tradimus in Rhetore.

Exempla in genere demonstratio plurima exant apud Catullum, & Martialem. Egregium illud est Catulli in laudem Ciceronis:

*Disertissime Romuli nepotum,
Quot sunt, quotq; fuerit Marce Tulli,
Quosq; post alijs erunt in annis,
Gratias tibi maximas Catullus
Agit pessimus omnium poeta;
Quando in optimis omnium patromus.*

Martialis exempla plurima sunt allata supra, vbi egimus de narratione, simpliciq; epigrammate. Multa etiam alia obseruari poterunt ex sequentibus.

Deli-

Deliberatiui generis apud Mart. sunt l. 1. epig. 60. ad Iulium, cui suadere contendit, vt animo tranquillo, genioq; indulgens viuat, ratione a vniū breuitate ducta.

O mihi post nullos, Iuli, memorando sodales,

Si quid longi fides, canisq; iura valent:

Bis iam pendè tibi Consul trigefimus instat,

Et numerat paucos vix tua vita dies.

Non bene distuleris, videas que posse negari:

Et solum hoc ducas, quod fuit esse tuum.

Expectant curæque, cæternatq; labores:

Gaudia non remanent, sed fugitiua volant.

Hæc utraque manu, complexusq; assere toto:

sepi flunt imo se quoque lapsa sinu.

Non est, crede mihi, sapientis dicere, viuam.

Sera nimis vita est crastina: vine hodie.

Lib. 6. epig. 7. in quo petit latenter pecuniam a Domitiano.

Pauca Ionem nuper cum millia forte rogarem;

Ille dabit, dixit, qui mihi emptæ dedit.

Templi quidem dedit ille Ioni; sed millia nobis

Nulla dedit; pudet, heu! pauca rogasse Iouē.

At quàm nõ tetricus, quàm nulla nubibus ira;

Quàm placido nostras legerat ore preces!

Talis supplicibus tribuit diademmata Dacis:

Et Capitolinas irque, reditque vias.

Dic, precor, d nostri, dic conscia virgo Tonantis;

Si negat hoc vultu, quò solat ergo dare?

Sic ego, sic breuiter, posita mihi Gorgone Fallas:

Qua nõdum data sunt, stulte, negata putas?

Iudicialis habes, in Martiale lib. 8. epig.

54. in Iulcum furem exercitatum, qui plus

vniū, quam alij duobus videbant oculis.

Astipis hunc vno contentum lumine, cuius

Lippa

Lippa sub atrata fronte lacuna patet?

Ne contemne caput, nihil est furacium illo.

Non fuit Autolyçi tam pèperata manus:

Hunc tu conuiuiam cautus vitare memento:

Tunc furis, at hoc oculo luscus utroq; videt.

Pocula solliciti perdunt, ligulasq; ministri,

Et latet in tepido plurima mappa sinu.

Lapsa nec à cubito subducere palli a nescit,

Et rectus lanis sepe duabus abit.

Nec dormitantem vernam fr audare lucernam

Erubuit fallax, ardeat illa licet.

Si ni hil inuasit, puerum tunc arte dolosa

Circuit, & soleas surripit ipse suas.

Apud Catullum in Alinium pariter furē.

Sed vt omnia ad hæc tria genera referri pos-

sunt, ita & hæc vel ad simplicitæ, vel ad com-

posita, & ad alias diuisiones.

De Argutia rursus.

CAP. IIX.

DVæ præcipue sunt virtutes epigramma-
tis argutia, & breuitas. Et licet quæ di-
ta sunt de epigrammate compositæ ad argu-
tiæ inuentiōnem spectent, tamen, quo melius
adhuc intelligatur, & facilius ab adolescenti-
bus inuenturæ; paulò fusius est explicanda.

Arguta ex Scaligero ea sunt, quæ dicuntur
a vulgo aliena, & vulgi captum superantia:
Acutum verò id, quod sententiam languidam
per se penetrare facit in animos auditorum.
Ex quo sententias docendi acutas esse dixit s

B

delectandi

Argu-
tiæ de f.
& diuis

delectandi quasi argutas. Argutia tamen cum quodam acumine iuncta est; acutum verò etiam sine argutiæ venustate esse potest.

Robortellus in opusculo de epigrammate asserit species argutiæ esse sales, facetias, vrbauitatis, & lepores, & per leporem venustatem quandam, breuemq; pulchritudinem intelligere debemus: Ciceronem verò, & Quintilianum sub dictione ridiculi argutias tractare; itaq; non inutile erit illam artem, quâ Cicero conatus est tradere de salibus oratorij, epigrammata scribere volentibus in promptu habere. Tullianus locus in secundo de oratore est non procul a fine, Quintiliani lib. 6. cap. 3. & præcepta ab eisdem exemplis illustrantur. Nos aliquot poeticas auctoritates afferamus.

Facetiarum diuis.

Facetiæ vel in re, vel in verbo positæ sunt; vel in vtroq; simul. Argutia in re est, quæ egregia quæq; inuenta, rationesq; quibus admirationes pariuntur, continentur. Veluti cum describuntur hominum mores, & effigiantur ita, vt ab re narratas, quales sint, magna cum delectatione intelligantur, Argutia in dicto, vel in singulis est dictionibus, vel in coniunctis.

Argutia in simplici verbo fit ferè per amphibologiam, paranomasiam, & ethimologiam.

Amphibologiæ exempla sunt apud Mart. lib. 1. epig. 30. ad Cicilianum de genere, & declinatione ficus.

*Cum dixi ficus, rides quasi Barbara verba,
Et dici ficos, Cæciliæ, inbes.*

Dicemus

*Dicemus ficus, quas scimus in arbore nasci,
Dicemus ficos, Cæciliæ, tuos.*

In eodem lib. epig. 40. ad Attalum, quod vide infra cap. 10.

Apud Plautum Agrippa adolescens ad seruum.

*Patronus, qui tibi fuit futurus, perdidisti:
Equidem hercle, inquit, nullum perdidisti:
Ideo quia nullum unquam habui.*

Adolescens enim dominum, & seruum aduocatum per patronum intellexerat.

Huc faciunt exempla de ambiguo superioris capitis.

Paranomiæ exempla sunt;

*Quid tu, num medicus, quæso, es?
Immo Edepol vna litera plus sis, id est medicus.*

Martialis ad Attalum lib. 2. c. 6.

*Declamas bellè, causas agis, Attale, bellè,
Historias bellas, carmina bella facis.*

Componis bellè mimos, epigrammata bellè.

Bellus Grammaticus, bellus es Astrologus.

Et bellè cantas, & saltas, Attale, bellè.

Bellus es arte lyra, bellus es arte pila.

Nil bene cū facias, facis attamen omnia bellè.

Vis dicam quid sis? magnus es ardetio.

Apud Scaligerum.

*Non temere antiquas mutat Vasconia voces,
Cui nihil est aliud viuere, quam bibere.*

Aethimologiæ exempla apud Mart. lib. 8. epig. 13. ad Gargilianum.

Morio dictus eras, viginti millibus emi.

Redde mihi nummos, Gargiliane, septi.

Morio enim a dissipando dictus est, & cum sapiat, ei non conuenit ethimologia.

B 2 Lib.

Lib. 1. epig. 112. ad Cosmum. Vbi motus
det Cynicum philosophum eum describendo
a cultu, & canem vocat.

*Hunc, quem saepe vides inter penetralia nostra
Pallados, & templi limina, Cosme, no uis,
Cum baculo, pernaq; senem: cui cana, putrisq;
Scat coma, & in peñus sordida barba cadit,
Ceream quem nudi tegit uxor abella grabati,
Cui dat latratos obuia turba cibos.*

*Esse putas Cynicum, decaprus imagine falsa.
Nō est hic Cynicus, Cosme: quid ergo cantas.*

Non possum non hic addere lepidum iuxta,
atque argutum epigramma clarissimi viri,
Hieronymi Bossij, cuius ego recitatione non
tūm oblectatus, quam captus non ita pridem
fui. Eo autem sic in Auditorem nugantē ludit.

Qua faciu heu nugam, sacra ubi Palladis artes?

*Explico! quām stultos fundis, inepte iocos!
Desine morari, si vis hic, Cinna, morari;
Sed morari adhuc: nolo moreris: abi.*

Iocus in ambiguo est. Qui facillē patebit,
si quæ Suetonij Claudius in Neronis mortem
lūit, recordaberis. Etenim eum dixit inter
mortales desisse morari, priore producta.
Quid rogare moror, correpta priore, est moras
trahere: moror, eadem producta, est nu-
gas facere, & ineptire.

Allusio refertur ad Ethymologiam, de qua,
vt etiam de superioribus tropis copiose agi-
mus in Rhethore.

Iocus interdum in verbo est. Mart. lib. 1.
epig. 49. ad Lælium.

*Cum tua non edas, carpis mea carmina, Lali;
Carpere vel noli nostra, vel ede tua.*

In

In eodem libro ad Flaccum epig. 54 ludit
in voce podagra, & chiragra, & Diodorum
auarum notat.

*Lirigat, & podagra Diodorum, Flacce, laborat;
Sed nil patrono porrigit: hæc chiragra est.*

Ex sententijs argutiæ pariter educuntur,
quarum aliæ ad docendum valent, aliæ ad de-
lectandum, aliæ ad mouendum. Ad docen-
dum Mart. lib. 12. epig. 31. ad Iulium.

*Nulli te facias nimis sodalem;
Gaudebis minus, & minus dolebis.*

Eodem lib. epig. 10.

*Habet Africanus milias, tamen captat.
Fortuna multis aut nimis, satis nulli.*

Ad delectandum lib. 8. epig. 15. ad Domi-
tianum.

Principis est virtus maxima, nullo suos.

Ad mouendum lib. 12. epig. vltimo ad Be-
sim fluium.

Qui sua metitur pondera, ferro potest.

Lib. 10. epig. 21. de M. Antonio.

*Ampliat atatis spatium sibi vir bonus: hoc est
Viuere bis, vita posse priore frui.*

De sententijs vide Rhethorem lib. 3. de
elocutione.

De Argutijs in rebus.

CAP. IX.

Argutiæ in rebus multæ sunt autore Tul-
lio in 2. de oratore. Narratio rem ita in reb-
explicans, vt ante oculos posita videatur, ve-
rissimis,

B 3

similiss,

rifimilis, & ridiculi aliquid habens ad epigramma pertinet; Appollogi, fabellæ, similitudines, quæ non intellecta dicuntur, retorta, suspiciosa, dicta patienter, discrepantiæ reprehensio, mores, & quæ præter expectationem, vel expectationi contraria dicuntur, argutias suppeditant. Exempla quadam leguntur apud Ciceronem, & a nobis supra sunt allata, & quadam afferentur in sequentibus. Hic alia addam narrationis exempla. Mart. in fictum diuitem lib. 2. epig. 40. qui specie diues, re egenus erat.

Hic, quem videtis gressibus vagis lentum,

Ameby finatus media qui secat septa:

Quem non lacernis Publius meus vincit,

Non ipse Codrus alpha penulatarum:

Quem greci rogatus sequitur, & capillatus,

Recensq; sella, lintisq; lorisq;

Oppigneravit ad modo Claudij mensam

Vix octo nummi annulum, unde cœnarat.

lib. 1. epig. 64. ad Aeliam edentulam, & sufficientem aniculam.

Si memini, fuerant tibi quatuor, Aelia, dentes,

Expuit una duos ruffis, & una duos,

Iam securus potes totis ruffire diebus:

Nil istis, quod agat, tertia ruffis habet.

Bodem lib. de Veluio monte epig. 105.

Hic est pampineis viridis modò Vesuntius umbris:

Presserat hic madidos nobilis una lacus.

Hac iuga, quam Nyssa colles, plus Bacchus amavit:

Hoc nuper Satyri monte dedere choros.

Hac Veneris sedes, Lucadamone gratior illi:

Hic

Hic locus Herculeo nomine clarus erat.

Cuncta iacent flammis, & tristi mersa favilla:
Nec superi vellent hoc licuisse sibi.

Lib. 5. epig. 31. de ludo puerorum cum iuuenis.

Aspice, quàm placidus insultat turba iuuenis,

Et sua quàm facilis pondera taurus amet.

Cornibus hic pendet sumus, vagus ille per armos

Currit, & in toto ventilat arma boue.

Et feritas immota riget, non esset arena.

Turior, & possent fallere plana magis.

Nec trepidant gressus: sed de discrimine palma

Securus puer est, sollicitumque pecus.

Bodem libro epig. 60. de Hirundine a reliquis dilaniata, quod cum illis in autumnum non auolauerit, sed tunc lacerandam fuisse, cum ipsa filium suum laceravit Itim, & Tereo marito manducandum apposuit ob violatam sortorem suam Philomenam.

Hybernos peterent solito cum more recessus

Atthides, in nidio una remansit auis.

Deprædere nefas, ad tempora verna reuertæ,

Et profugam volucres diripere sua.

Serò dedit pœnas: discorpi noxia mater

Debuerat: sed tunc cum laceravit Itim.

Sed, vt ordine procedatur, Argutiæ rerum ad quatuor genera referantur. Primum sit figurarum, alterum, cum plus dicitur, quam in re sit; tertium, cum minus; quartum, cum secus dicitur, vt res est.

Acclamationem, & epiphonema habet primum Marcialis in Amphitheatrum Cæsaris, quod in fine positum est.

Dilemma lib. 2. epig. 65. ad Cæsarem Do-

B 4 militianum,

mitianum, a quo petit ius trium libertorum.
Et probat siue placuerit, siue displicuerit, se
impetrare debere.

Rerum certa salus, terrarum gloria, Caesar,

Sospite quo magnos credimus esse Deos:

Si festinatis rotis tibi lecta libellis

Detinuere oculos carmina nostra tuos:

Quod fortuna vetat fieri, permitte videri,

Natorum genitor credar ut esse trium,

Hac, si displicui, fuerint solatia nobis:

Hac fuerint nobis pramia, si placui.

Contrariorum exempla, & contrariorum ex-
pectationi multa attulimus supra.

Substitutiones habet epig. 17. lib. 3. de Ca-
nio. Vbi poeta per longam causam suam prae-
teritionem suspensis animis tandem respondet.

Dic Musa quid agat Canius meus Ruffus?

Verumne chartis tradit ille victuris

Legenda temporum acta Claudianorum?

An qua Neroni falsus adstruit scriptor?

An emulatur improbi iocos Phœdri?

Lascivius elegi, an severus herou?

An in cothurnu horridum Sophocleu,

An otiosus in schola Poetarum

Lepore tinctos Attico sales narrat?

Hinc se recessit porticum teris templi?

An spatia carpit lentus Argonautarum?

An delicate Sole rursus Europe

Inter tepentes post meridiem buxos

Sedet, ambulatve liber acribus curi?

Titi ne thermis, an lauat Agrippa,

An impudicæ balneo Tigillini?

An rure Tulle fruitur, atque Lucani?

An Pollionis dulces currit ad Quarta?

An aestuantes iam profectus ad Baias,

Piger Lucrino nauiclae tur in stagno?

Vis scire, quid agat Canius tuus? rider.

Lib. 9. epig. 15. ad Pastorem. Vbi magni,

& liberalis animi signum indicat, qui multa

petit, ut multa dare possit, & ædificare.

Credis ob hoc me, Pastor, opes fortasse rogare?

Propter quod vulgus, crassusque turba rogat,

Ut Satina meos consumat glebaligones,

Et sonet innumera compede Tuscus ager:

Ut Mauri Libyci centum stent dentibus orbes,

Et crepat in nostru aurea lamina toris:

Nec labris nisi magna meiu crystalla rotantur,

Et faciant nigra nostra Falerna niues:

Ut Canusianus nostro Syrus affere sudat,

Et mea sit cultro sella cliente frequens:

Ut lutulenta linat Tyriam mihi mula lacernae,

Et Massyleum virga gubernet equum.

Est nihil ex istis: superos, ac sidera testor.

Ergo quid? ut donem, Pastor, & adiscam.

Eiusdem generis etiam est, cum multa co-

cedimus, in fine tamen aliquid negamus ma-

ioris pondens, quod acerbissimum vulnus in-

figit. Mart. lib. 5. epig. 67. in Candilum.

Prædia solus habes, & solus, Cædide, nummas:

Aurea solus habes, myrrhina solus habes:

Massica solus habes, & Opimi Cæcuba solus:

Et cor solus habes, solus & ingenium.

Omnia solus habes, hoc me puta velle negare:

Vxorem sed habes, Candide, cum pipulo.

Adhibetur congeries apta ad laudes, vel vi-

tuperationes amplificandas. Mart. lib. 1. epig.

80. ad Decianum stoicum; quem a fide, et u-

ditione, candore animi, iustitia, honestate,

B 5 innocentia

innocentia constantia laudat, vt probet esse rerum amicum.

Si quis erit, raros inter numerandus amicos,

Quales prisca fides, fama q; nouit anus:

*Si quis Caecria madidus, Latia q; Minerum
Artibus, & uera simplicitate bonus:*

Si quis erit recti custos, imitator honesti?

Et nihil arcana qui roget ore deos:

*Si quis erit magna subnixus robore mentis
Dispercam, si non hic Decianus erit.*

Lib. 5. epig. 23. de Hermete gladiatore, quē in omni genere armorum principem nobilē præconio laudat.

Hermes Martia seculi voluptas;

Hermes omnibus eruditus armis?

Hermes, & gladiator, & magister?

Hermes turba sui, tremor q; ludi;

Hermes, quem timet Helius, sed unum?

Hermes, cui cadit Aduolans, sed vni;

Hermes vincere, sed ferire doctus;

Hermes suspectius sibi ipsi;

Hermes diuicia locavitorum;

Hermes cura, labor q; ludiarum;

Hermes belliger a superbus hasta;

Hermes a quoque minax tridente;

Hermes casside languida timendus?

Hermes gloria Martis uniuersi;

Hermes omnia solus, & ter vnus.

Sunt & aliæ figuræ sententiarum argutiam procreantes, quas breuitatis causa prætermitto, & vnusquisq; per se legendo obseruare poterit.

Alterum genus argutiarum est, quibus plus dicitur, quam in re sit, & ad hyperbolem refertur.

fertur. Mart. lib. 9. epig. 3. Ad Domitianum, quod positum est supra cap. 6.

Libro 7. epig. 67. de Eutrabelo tonfore tardo.

*Eutrabelus tonfor dum circuit ora Lupariz
Expungitq; genas, altera barba subit.*

Cauendum tamen est a frigidis, & infulsis, vt illud de Lapide a Ciclope in nauem vllis coniecto. qui dum per aera ferretur, capræ in ipso pasci dicebantur.

Ad tertium genus, in quo minus dicitur, quam res postulare videtur, vt quod verbis ambiguus constet, spectat epig. 58. lib. 8. ad Clytum, quem arguit, & monet, vt semel tantum in anno natalem diem suum celebret, non toties, vt faciebat, quod ab amicis natalitia munera reciperet: secus se nihil missurum, & neglecturum, perinde ac si natus non fuisset vnquam.

Vt postea Clyte, munus exigas q;

Vno nasceris oëties in anno:

Et solas, puto, tresue, quatuor ve

Non natalitias habes Kalendas.

Sit vultus tibi leuior, licet ibi

Tritis littoris aridi lapillus,

Sit moro coma nigrior caduco;

Vincas mollitie tremente plumas,

Aut massam modo lactis alligati:

Tu nobis, Clyte, iam senex videris

Tam multos quis enim fuisse credat

Natales Priami ve, Nestoris ve?

Sit tandem pudor, & modus rapinis.

Quod si ludis ahibuc, semelq; nasci

Vno iam tibi non sat est in anno:

Natum te, Clyte, nec semel puabo.

Sub quo genere mutilationes quædam cōtinētur, cum ex vno aliud deducitur. Dido apud Virg. vocat Troianos Laomedontiades, vt Aeneam argute per urum significet.

Ad quartum genus, in quo res aliter dicuntur, ac sunt, referuntur Allegoria, siue allusio, appologus, enigma, siue Gryphus; & pæremia, siue paronomasia, aut prouerbiū. De quibus vide elocutionem in Rhetore.

De argutia ex artificio carminū.

CAP. X.

Est etiam genus argutiæ in concinnitate, & artificio carminum positum. Quod veteribus inusitatum fuit, & recentioribus ambitiosius celebratum. Hic autem non omnes species persequar; sed quasdam tantum grauiores breuiter attingam. quæ sunt.

Versus Versus stitulares, qui paulatim accrescente
Stitula partis orationis numero ab vnica syllaba plu-
res. res ad vsq; ducuntur. vt.

*Rem tibi conseci doctissime dulcisonoram. &
Te semper precibus venerabor cuncti potentē.*

Vers. Versus correlatiui, in quibus paria paribus
correla referuntur. Vt in Virgilij epitaphio.

*Pastor, arator, eques, panni, colui, superauis;
Capras, rui, hostes fronde, ligone, manu.*

De Assumptione B. Virginis.

*Virgo subit, surgit, cōscendit, aditq; tropheis,
Mortem, morte, polium, regna superna nitēs.*

Reci,

Reciproci, qui ita dicti sunt, quod retro Ver. Re
gradientes sint, pentametro factio exámetro, & ciproci
exámetro pentametro per cōtrarium sensum.
Vt in hoc disticho in Callam.

*Subsidium tibi fert præsens nunc callula cōtra
Tartara, nec lætans sic mala peruleris.*

*Laus tua non tua fraus virtus non copia verū
Scandere te fecit hoc dixit omnipotens.*

Eodem etiam sensu apud Scaligerum.

*Præcipiti modo quod decurrit tramine flumen,
Tempore consumptum iam citò deficiet.*

Echo, cuius munus est vel integrā loquē-
tis dictionem, vel postremam eius partem re-
ferre, quæ pars sensum aliquem habeat præ-
ter spem bonum, malumue significantem. Et
quandō plures syllabas repetet, eò acutus fa-
ciet. Vt fauē, aue; fragilis, agilis; magnus,
agnus; amare, mare; plaustrum, austrum; foc-
mina, mina; amore, moræ; amare, mare;
præterea quò crebrior erit, iteratio, eò melior
& perfectior erit echo. Et huiusmodi vocis
iteratio vel in medio, vel in fine, vel etiam in
principio sequentis versus fieri solet.

Vt autem in ea repercussione locus esset ac-
commodatior ampliori orationi, interdum
producta est syllaba, vt maximus, ianus; Furor;
vror; aliàs correpta, vt clamor, amor; clamor;
amat; adfuerat, fuerat; nonnunquam addita
aspiratio, vt sospes, hospes; aut dempta, vt
hamo, amo; etiam diphthongus additur, vt
amore, moræ; aufertur, vt prodigus æris, eris;
littera similiter consonans mutatur, vt Echo,
Aequo; narcissum, ipsum; potest similiter di-
uidi dicitio; vt iste, iste.

Quid

Quid sit Echo præter Ausonium Cæsar
Calcagninus hoc disticho explicat.

Incola rupis ego, vocis meta, amula lingua;

Qua primum incipias parte tacere, loquor.

Citatur epigramma a quibusdam laboratū
multo ingenio, vt inquit Scaliger, multa a-
te, multo lepore, sed nullo pudore, in quo
echo ipsa acutissime respondet. Quod licet
hic ponendum non fuerit, eius tamen itera-
tiones collegimus ad superiores leges confir-
mandas. Scaliger hoc suum exemplum ponit.
Quidam significat Scaliger? aliger.

Alatum pedagra mancipium est: piuum est.

Versus
conco-
dantes

Concordantes versus sunt, in quibus voces
quædam ita sunt communes. duobus versibus,
vt seruiant contrarijs. Hanc speciem ver-
suum plebeiam appellat Scaliger, & sequens
exemplum adducit.

Et canis	venatur	seruat
	[in syluis]	[& omnia]
Et lupus	nutritur	vastat

Stat etiam argutiæ loco, cum repetitur ver-
sus in fine epigrammatis, qui initio fuerat cõ-
stitutus. Vt apud Martialem lib. 2. epig. 5. ad
seuerum.

Iouis, edera me in bellos.

Et lib. 4. epig. 37. ad librum.

Ohe iam satis est, ohe libelle,

Iam peruenimus vsque ad umbilicos.

Tu procedere adhuc, & ire quaris;

Nec summa potes in scheda teneri:

Sic, tanquam tibi res peracta non sit,

Qua

Qua prima quoque pagina peracta est,

Iam Lector queriturq; idcircoque;

Iam librarius hoc, & ipse dicit:

Ohe iam satis est, ohe libelle.

Cuius naturæ, & instituti sunt ij, quos in-
tercalares dicunt. Virg. Ecloga 8.

Incipio Menalios mecum men tibia versus:

Apud ouidium in H. roidib.

Impia quid dubitas Deianeira mori?

Serpentini, cum epigramma constat eodem ver-
principio, & fine. Mart. (vide: Serpen-
tina.)

*Militat omnis amans, & habet sua castra Cu-
tini.*

Attrice crede mihi, militat omnis amans.

Huc refertur reuocatio, græce anadiplosis.

Sedulius de Eua.

Noxia tu cõitux magis an Draco perfidus ille.

Perfidus ille Draco, sed tu quoq; noxia cõitux.

Etiam reditio, græce profopodosis, Iuue-
nalis.

Crescit amor nūmi, quãntũ ipsa pecunia crescit.

Vide plura exempla in elocutione Rhe-
toris.

Anagramma, quod fit, cum ex vnius, vel Ana-
plurium dictionum literis, alia, vel plures dig-
gramma.

tionones educuntur in laudem alicuius homi-
nis, vel rei. Et dictio illa, vel dictiones com-
pactæ conclusioni epigrammatis inseruiunt.

Quod si toridem, eademq; omnino literæ
erunt in altera inscriptione, quæ in priore,
perfectius euadet epigramma. Vna tamen, aut
altera ad summum mutari, addi, vel præter-
mitti litera poterit.

Anagram-

De Epigrammate
Anagramma in laudem eloquentiæ
Eloquentiæ.

Alce nequit.

Nectarū eloquij larices bibe, mellæq; gustes:

Nil acris hic metuas. Hic ALOE esse NEQUIT

Dialo-
gismus

Dialogismus, qui efficitur, cum aut poeta percunctatur, & sibi ipse respondet: aut varijs personis inter se colloquentibus interrogationem, & responsonem attribuit. Ut in illo de venetorum vrbe epigrammate.

Vrbs Venetum quis te posuit? posuere potæres

Celicolæ nomen quis dedit? Alma venus

Cur dedit Alma venus nomē? quæ nata profundis

Ille Cysberiacis edita fertur aquis.

Quis tibi thesauros tot contulit? optima Iuno

Imperium pelagi quis dedit? ipsa Thetis.

Quid mirum si tot, sitantis rebus abundat.

Vrbs Venetum? magni te posuere Dei.

Ristula

Ristula, quæ ex varijs numeris, siue carminum generibus, incipiendo a longioribus, & ad breuiora descendendo textitur. Io. Baptista Pigna lib. 3. suorum carminum tres ponit, primam ex numeris Theocriti, alteram Horatij, tertiam Catulli. Et est sequens.

Calami sonum ferentes Siculo leuæ numero

Nō pellūt genitæ pectore ab imo nimis graues:

Nec qui strepente sunt ab Ausonio renulsi.

Musa, quæ nemo in colis Sirmionis amonnum

Reddita, quæ leuis Lesbia dura fuit.

Me adi recessu principis mei tristem.

Musa delicia tui Catulli.

Dulce tristibus his tuum.

Iunge carmen auentis.

Emble-
ma.

Emblemata etiam ad hoc genus epigram-
matum

matum facile referuntur; quod communem argutiam, & figuris, & pictura augeant. Emblemata appellatur proprie omne opus ex tessellis, siue segmentis inscriptijs constatum, veluti olim ornamenta argenteis, aureisq; vasis adiuncta, & exemptilia; illud etiam picturæ pulchrum genus ex lapillis variorum colorū constructum, quod Musium vocatur: nec nō ligneum opus ex varijs coloribus vnā compositis, ac iunctis, quod Plinius Cerostrotum vocat. Hinc factum est, vt Alciatus emblematum nomine condecorauerit suum illud epigrammatum genus, quod venustate aures oblectat, pictura oculos pascit, & eruditionis varix munere animos excolit. Quod per hæc, vt etiam per emblemata multa, veluti parietes, vitreæ fenestræ, mensæ, vasæ, auicæ, & similia exornentur.

Ad emblematis constructionem concurrunt figuræ, & verba:

Figuræ plures esse possunt, & humanæ, & fabulosæ; melius tamen est, vt paucae sint ad auferendam confusionem. Et corpora esse debent bene iuncta, significantia, & in actu posita. Oratio elegantiam, & artificium, ac breuitatem requirit: & inseruit potius quam plurimum figurarum explicationi, atq; eruditioni; quam ad occulta animi sensa explicanda.

Emblema erit etiam sine Lemmate, modo facile intelligatur, cum Lemmate sine versibus, & cum versibus, & Lemmate. Verum vt epigramma sit, necessarius est versus. Exemplum, in quo non sit Lemma. Si docere vellem, quibusnam rebus virtus, eiusq; fructus com-

comparetur; pingi mons posset ascensu difficilis, in cuius cacumine palma esset maturis dactylis onerata, & iuuenis, qui ascendere cōtenderet, & hoc distichon addi.

Præmia virtutis clara constantia donat;

Quam durus quarit, continuusq; labor.

Exemplum cum Lemmate, & versibus.

Lax ardens accendendis lignis subiecta.

Femina: Se prius.

Versus.

Robora qua tentat rutila sax uvore flamma;

Robora quam perdat, perditur ipsa prius:

Ladere qui tentas alios, sic laderis unâ:

Quodq; parcas alijs, tu peris, ante malo.

Qui furor est tantus? nullum cū perdere possis,

Quin te etiam perdas, perdere utriq; velis:

Sed qui præclara exempla emblematum desiderat clarissimum virum Andream Alciarum adeat, & ab eo rationem eorundem consuetudinum discat.

De breuitate epig.

CAP. XI.

Explicata argutia, de breuitate aliquid dicamus, quæ virtus ad claritatem epigrammatis facit. Breuitas in epigrammate non tam certo versuum numero definienda est, quam superuacaneæ rei explicatione, verbisq; non necessarijs metienda. Ita namq; Martiale teste, & disticha, & monoisticha longa esse possunt. Epigramma, igitur quò breuius fuerit,

rit, seruato tamen decoro, & argutia, eo iucundius, gratius, concinniusq; habebitur, Laudabiliora ea præter cætera iudicantur, quæ binis, ternis, quaternis, quinis, & senis distichis sunt contexta.

Monoistichon argutum erit, si aut re, aut verbis fiet antithesis. Mart. ad Castorem lib. 7. epig. 76 ad Castorem, qui cum pauper esset, & multa emeret, cogetur tandem omnia vendere, vt vitam toleret.

Omnia, Castor emis; sic fiat, vt omnia vendas.

Idem lib. 8. epig. 19. de Cinna, qui opes dissimulabat, tanquam diues esset. Sed poeta reuera pauperem esse dicit.

Pauper videri Cinna vult, & est pauper.

Et illud.

Iuppiter in celis, Casar regit omnia terris.

Distichon monoisticho est elegantior, & plures recipit iocos, vt illud græci poetæ, in quo tribuitur Troiæ, quod libro de Troia agenti.

Carminis Iliaci libros consumpsit Asellus:

Hoc fatum Troia est aut Equus, aut Asinus.

Martialis in inuitatorem, qui cibos seruis tradebat, & nihil relinquebat conuiuiis. Idcirco poeta, dicit ponendam fuisse mensam seruis, non conuiuiis. Lusus est in verbo a pedibus.

Omnia cum retro pueris obsonia tradas,

Cur non mensa tibi ponitur a pedibus?

Accommodatum est interdum distichon ad breues descriptiones, & sententias. Martialis de Fannio.

Hostem cum fugeret, se Fannius ipse peremit.

Hic

Microgo, non furor est, ne moriari, mor idem de Apollonio Rhetore obliuioſo, quoniam ex temporalem eſſe factum dicit longa memoriæ exercitatione; quod vnum modo poſſit nominare, cum antea non poſſet niſi ſcriberet, & diſceret.

Ex temporalis factus eſt meus Rhetor:

Calpurnium non ſcripſit, & ſalutauiſt.

Ut plurimum conſtat ſua proſitione, ſine argumento, & ratione, ſua cauſa. Quæ ſi erit inopinabilis, & admirabilis, arguta erit. Martialis Philenē plorare ſemper vno oculo dicit; cauſa eſt, quia luſca eſt, hoc eſt vnum tantum habet oculum.

Oculo Philenis ſemper altero plorat.

Quo ſat illud quaritis modo? Luſca eſt.

Idem ad Olum.

Cana eſt barba tibi, nigra eſt coma: tingere bar

Non potes, hac cauſa eſt, ſed potes Ole comam.

Amphibologicum inopinabilem cauſam facit. Mart. lib. 6. epig. 9. de Fabulla.

Iurat capillos eſſe, quos emit, ſuos.

Fabullam quid Paule pererat? nego.

Dictionem ſuos in priori proſitione accipit ſibi enatos eſſe in capite; in altera eos poſſidere. Et ſignificat eam caluam eſſe.

Lib. 10. epig. 14. de Apro, qui vt dotis hæres eſſet, vxorem diuitem ludo ſimulato ſarguta interemit. Itaq; ludit, in priorē loco propriam habet ſignificationem, in altero ponitur pro eludit.

Dotatæ vxori cor arundine ſixit acuta:

Sed dum ludit Aper, ludere nouit Aper.

Tetraſtichon complectitur, quæ de diſticho dicta

dicta ſunt. Verum cum eo longius ſit, ita etiã paulò latius, & liberius eſſe poteſt, & ad multò plura, quam diſtichon, ſe extendit, capit grauiora argumenta, & plenæ ſententiæ. Adhibetur nonnunquam in funeriſibus, & epitaphijs. Mart. lib. 5. epig. 103. de Pompeio, & filijs, & eſt nobile elogium.

Pompeios iuuenes, Aſia, atque Europa, ſed ipſiſc

Terræ regit Libyes; ſiſt tamen vlla regis,

Quid mirum, toto ſi ſpargitur orbe? iacere

Vno non poterat tanta ruina loco.

Locatur ſæpe in Tetraſticho, & in verbo, & in re. Mart. ad Attalum lib. 1. epig. 40. qui cum vellet videri ſemper occupatus apta; ineptaq; agebat; itaq; huic falſè precatur, vt ſi nihil habet, quod agat, agat animam.

Sæper agis cauſas, & res agis Attale, ſemper.

Eſt, non eſt, quod agas, Attale. ſemper agis.

Si res, & cauſa deſiur: agis, Attale, mulas.

Attale, ne, quod agas, deſit, agas animam.

In re lib. 8. epig. 9. ad Quintum, quem præſtare docet paruum lucrum null'o.

Soluere dodrantem nuper tibi Quinte, volebat

Lippus Hylas: luſcus vult dare dimidium.

Accipe quàm primumbreuis eſt occaſio lucri.

Si fueris cæcus, nil tibi ſoluet Hylas.

Idem de Apollonio Rhetore obliuioſo, qui duo amicorum nomina retinere non poterat, niſi ſcriberet, & diſceret. Eum irridet tanquã ineptum Rhetorem adhibita ironia, ſale, & lepore.

Quintũ pro Decimo, pro Craſſo, Regule, Macrã

Ante ſaluabat Rhetor Apollonius.

Nunc utruq; ſuo reſalutat nomine. quantum,

Cura,

Cura, laborq; potestis scripsit, & edidicit.

Exastichon grandius adhuc est tetrasticho. Ideo grauiores etiam accipit sententias. Neq; experts ioci est, aut acrimoniae, eadem de octasticho, & caeteris dicenda sunt. Vt multa iam allata exempla indicant.

De elocutione epig.

CAP. XII.

IN elocutione epigrammatis illud in primis caueatur; ne vllum verbum apponatur otiosum ad explendum versum magis, quam ad rem significandam comparatum. Verba sint maxime propria, & idonea. Epitheta selecta, & rebus ipsis apta. De quibus videatur Rhetor lib. 3. cap. 6. vitetur nimia phrasium pulchritudo, ac floridum dicendi genus. Flos enim, qui amplitudine, magnitudine, varietate, & copia constat, argutiae minime aptus est. Et dum phrasium pulchritudine illecti in frondes, & umbracula dilatamur, in flores, coloresq; diffundimur; succum, atq; acrimoniam perdimus. Quod mali poetae esse Martialis asseruit.

Communiter nitidum sit epigramma, apertum, argutum, clara, & facili sententia, & elocutione. Et si argutia satis per se venusta non erit, & ipsa narratio, misceantur figurae sententiarum ad maiorem venustatem, veluti interrogatio, subiectio, dubitatio, communicatio, prosopopeia, apostrophe, etopeia, prae-

teritio, ironia, deprecatio, reticentia, & alia, quas copiose tractamus in Rhetore lib. 3. de elocutione.

In specie epigrammata varias amant dicendi formas, & ornatus. Has species Scaliger facit, primam, in qua est mel. alteram, in qua fel., tertiam, in qua accutum; quartum, in qua sal, quintam, in qua haec miscetur.

Prima species omnium nobilissima, & magnificentissima pertinet ad laudem, & ad declarationem studiorum nostrorum erga Deum, Diuos, & celestem patriam, & venustatem cum grauitate mixtam habet, & acumen cum lenitate. In hac numerus quasi ibi natus videtur; non aliunde ed deflexus. In hac semper animus legentis vsq; ad extremam conclusionem tenetur suspensus, cuius desiderium expletur sententia excepta. Conditur enim exquisita quadam argutia, & numerofo dicendi genere perficitur. In ea respondent partes partibus, aut extrema conclusio superioribus omnibus. Huiusmodi est, vt videbimus, primum Martialis, & 53. lib. 12. ad Saturnum. In caeteris viuida, vegeta, acria, sint carmina.

Amatiora sint mollia, tenera, laxa, & amatorios affectus in se habentia. Quorum efficacitas est non esse efficacia, sed nequam. Haec interdum arguta in fine sunt; interdum deficientia, & mutila. maxima enim amanti sapientia est amentia. Quae exprimitur in epigrammate defectibus sententiarum, aut repetitionibus, aut desiderijs expositis, & cogitationibus, somnijs, visis, praesagijs, colloctionibus fictis. Ne tamen sint frigida, languida,

da, inculta, puerilia, & præcipue vitetur turpitudine, & obscenitas in tali epigrammate. Nec apud alios legatur quidquam obscenū, ut liberaliter educati famæ, & dignitati perniciosum.

Fel appellatur, siue amarulentia, cum obīurgamus, obtrectamus, maledicimus. Quod quidem viro bono exercere licet, modo fiat absque opprobrio, & contumelia, & conuiuiis sint ciuilia ad malos mores detestandos, & ad deprauatam viuendi rationem, siue consuetudinem notandas; & non ad animi immoderati maledicentiam euendam. Huius generis est illud Mart. ad Gelliam lib. 5. epig. 28. quam deformem irridet.

Si quando leporem mittis mihi Gellia dicis

Formosus septem, Marce, diebus eris.

Si non derides, si varum, lux mea narras:

Edisti nunquam, Gelliam, tu leporem.

Eodem lib. ad Gallum epig. 68. vbi se stultum, & Gallum impudentem vocat, quod cum eum sæpe ad cœnam vocasset, ab eo non reuocatus fuerit.

Numquam me reuocas, venias cū sæpe vocat:

Ignosco, nullum si modo, Galle, vocas, ?

Inuitas alios; vitium est utriusque quod ing.

Et mihi cor non est, nec tibi, Galle, pudor.

Lib. 1. epig. 28. ad Sabidium, quod argumentum; felleq; imbutum est. Flagitium enim inuit, quod non audet describere.

Non amo te; Sabidi, nec possum dicere quare,

Hoc tantum possum dicere, non amo te.

Aceto plenum est, cum carpiamus absq; maledictis, quantum fieri potest, acumine tamen quasi

quasi quodam mordet, argute carpit. Quod videatur comparatum ad excusandum, & accusat, ad laudandum, & vituperat. Mart. in Taurum, quem nec Rhetorem, nec Causidicum esse contendit lib. 2. epig. 44.

*Dum modo causidicum, dum te modo rhetora
fragis,*

Et non decernis, Tauri, quid esse ualis.

Peleus, & Priami transit & Nestoris atas,

Et fuerat serum tam tibi, desinere.

Incipe. tres uno perierunt rhetores anno:

Si quid habes animi, si quid in arte uales:

Si schola damnatur, supra tectibus omnia seruent:

Ipsa potest fieri, Marce, tua causidicus.

Nia age, rûpe moras, quo te sperabimus usque?

Dum quid sis, dubitas, tam potes esse nihil.

Eodem lib. epig. 49. in Classicum cœuipetam, qui verbo negabat, & maxime expetebat conuiuia.

Inuitum cœnare foris te, Classic, dicis:

Si non mentiris, Classic, dispeream,

Ipsa quoque ad cœnam gaudet Apicius ire.

Cum cœnaret, erat tristior ille, domi.

Si tamen inuitus uadis, cur, Classic, uadis?

Cogor, ais: verum est, cogitur & Selius.

En regat ad cœnam Melior te, Classic, rectam.

Grandia uerba ubi sunt? si uir es, ecce nega

Ad Velocem, quem ironice laudat, quod breuia, hoc est nulla scribat carmina,

Scribere me queris Velox epigrammata longa:

ut se nihil scribi: tu breuiora facis.

Illud, in quo est sal, dicitur, cum risum captamus siue vili uisitatione, & exigua mordacitate. In hoc genere requiritur, lili

lus quidam, & vrbanus lepor, qui sensus ani-
mi iucunditate quadam perfundat, risumq;
moueat, non nimia dicacitate. Respuit con-
tumeliosa verba; maledicta; cum nolit iniuriã
inferre, sed iocum, & laudem. Mart. lib. 3.
epig. 17. de Canio, cuius studium vnicum
dicit esse ridere, & hoc enumeratione rerum,
quæ gerere poterat, & non gerebat, sed ride-
bat, & ea agendo ridebat. vide cap. 9.

Dic Musa quid negas etc.

Lib. 11. epig. 54. in Partonopæum iusti
golosa laborantem.

Leniat ut fauces medicus, quas aspera vexat

Affianè ruffis; Parthenopæ; tibi,

Mella dari, nucleosq; tubæ, dulcesq; placentas;

Et quidquid pueros non finis esse truces.

At tu non cessas, totis ruffis diebus.

Non est hæc cussis, Parthenopæ; gula est.

Est etiam epigramma, vt vocat Scaliger,
sibi instans, confertum, dentum, & multiplex.
Quando in singulis quibuscunque locis, &
parcibus res grauitur, & acue conferuntur, vt
quavis parte sententia conclusi possit, sed ta-
men semper crescat. Hoc non nisi multæ
artis est, & multi ingenij. Marr. lib. 5. epig.
47. in Posthumum sua beneficia in alios pre-
dicantem.

Qua mihi præstiteris, memini, semperq; tenebo.

Cur igitur taceo, Posthume, tu loqueris?

Incipio quoties alicui tua dona referre,

Protinus exclamans: Dixerat ipse mihi!

Non bello quadam faciunt duo; sufficit vnus

Hinc opas: si vis, vt loquar ipsa tace,

Crède mihi, quâuis, ingētia, Posthume, domas;

Auctoris

Auctoris pereunt garrulitate sui.

Lib. 1. epig. 47. De Gellia clam gaudente,
& palam siente ob mortem patris, quod non
est vere amantis,

Amissum non flet, cum sola est Gellia patrem:

Si quis adest, iussa prosiliunt lacryma.

Non luget, qui quis laudari, Gellia, querit:

Ille dolet verò, qui sine teste dolet.

Lib. eodem epig. 132. de Catella Publij,
quam poeta adeo artificiose depingit musæ
penicillo, vt hanc Catellam vera Publij, pi-
ctaq; veritiorem, pulchrioremq; iudices.

Ista est passore nequior Catulli,

Ista est purior esouleæ columba.

Ista est blandior omnibus puellis;

Ista est carior Indicis lapillus.

Ista est delicia catella Publi.

Hanc tu, si queritur, loqui putabis.

Sentis tristitiamq; gaudiumq;.

Collo nixa cubat; capitiq; somnos;

Vt suspiria nulla sentiantur.

Et desiderio comita venere;

Gutta pallia non sefellis ullas;

Sed blando pede suscitatur chorosq;

Deponi monet, et rogat lenari:

Castæ rancus inest pudor catella,

Hanc ne lux rapiat suprema rotam,

Picta Publius exprimit tabella,

In qua tam similem videbis Iffam,

vt sit tam similis sibi nec ipsa.

Iffam denique pone cum tabella;

Aut veranquo putabis esse veram;

Aut veranquo putabis esse pictam.

Scaliger hoc suum exemplum adducit, in

42. *De Epigrammate*
quo dicit quatuor connumerari epigramma-
ta.

*Mens utrum eligimus? si nō nisi dēte podagra,
Dente famis dira discruciatā perit.*

Ab nequeam nisi sic, si nirs dolore dolorem?

Atq; serum si aem tollere sine truci?

Eheu macta in formi, Laruus a heu tate furorē,

Et funus plusquam funere praueniens.

O uisā inuisāms o incōmōda cōmeda lux uox.

Si, ne aliquid fiat, cogeris esse nihil.

Epigramma mixtum ex his omnibus, vel
pluribus constabit.

De Lemmate, & sine præcepto- rum.

CAP. XIII.

Lemma, vel inscriptio epigrammati addi
poterit. Et lemma est breuis epigram-
matis comprehensio, siue summa, & argumē-
tum. Inscriptio uero potest esse sine argumē-
to, exempli gratia, Ad D. Vincentium epi-
gramma, erit inscriptio; de D. Vincentij fore-
titudine epig. erit Lemma. Unde Martialis
lib. 14. disticho 2.

Lemmata si quaris, cur sint adscripta, docebo.

Ve si malueris, lemmata sola legas.

Clausula præceptorum hæc fit. Epigram-
ma illud bonum futurum, quod dictis virtu-
tibus ornatum fuerit, mediocre, mediocri ar-
te constructum; malum; leuiculum, & vulga-
re; parum ingeniosum, & argutum parum.

Quod

Opusculum.

43
Quod de suis Martialis affirmavit illo disti-
cho lib. 1. Epig. 61.

*Sunt bonæ, sunt quedam mediocris, sunt mala
plura,*

Qua legis hic: aliter non fit, Auite, liber.

Enarratio Epig. 1. Martialis.

CAP. XIV.

Methodus enarrandi erit, prius argumē-
tum epigrammatis penetrat, tum leges
de eo aptabuntur, & singula serbatis oratorij
præceptis enodabuntur per detectionem in-
uentionis, dispositionis, & elocutionis.

Argumentum est. Martiali propositum fuit
in hoc epigrammate Tiberij Cæsaris Amphitheatrum
laudibus exornare. Quod opus ita
nominatum fuit, quod compositum esset qua-
si duobus Theatris. Ornata erat forma, eaq;
amplitudine, ut in eo exhiberentur gladiato-
res, venationes, & Neumachia. Scriptores
non incelebres ea altitudine fuisse testantur;
ut ægre humana uisio illam pertingeret; tanta
mole, ut octoginta septem millia loca habe-
ret; quibus spectatores sedere commode pos-
sent per gradus. Nobilissimum igitur est hu-
ius epigrammatis argumentum, quod circa
huiusmodi imperatorum opus uerteretur cele-
brandum.

Adhibuit deinde locum a comparatione
minorum ad maius ad hoc explicandum, qui
perillustris est ad commendandum. Cætera

C 3 enim

enim omnia orbis terrarum spectacula longe huic inferiora esse canit.

Duabus partibus expositione, & argutia compositum est. Itaq; vnum esse ex compositis, perfectis, & optime animaduertimus. Narratio primis tribus distictis absoluta est, postremo argutia.

In narratione quinq; rerum orbis maxime admirabilium mentio est facta, Pyramidum Aegipti; Moenium Babilonis; Templi Dianæ Ephesinæ; Aræ Cornæ Apollinis, & Mausolei. Quæ cum Cæsaris collata Amphitheatro admirabilia esse desinunt.

Barbara Pyramidum silent Miracula Mæphis:

Historicorum monumenta referunt in Aegypto urbem fuisse Memphim nomine, hodie vulgari nomine il Cairo, quæ regionis capud erat. Hic plures fuisse Pyramides, tres vero in primis celeberrimas, & duas inter septem mûdi miracula relatas historici tradunt. Pyramides mihi placet esse denominatas ab igne quod in formam ignis ascendant ab imbas paulatim in apicem decedentes. De harum altitudine, & latitudine non conuenit inter scriptores. Solinus, vt hunc solum memorem, scripsit Pyramides esse turres in Aegypto fastigatas ultra excelsum omnem, quæ fieri non possit. Itaq; vmbra vmbra egressæ nullas vmbra habent. etiam ex impensâ in earum constructione, quantæ fuerint, deprehenditur; affirmant siquidem sex miliones, & trecenta milia Philippinorum impensâ in capax tantum, raphanos, alium, & caseum. Id quod in ipsi Pyramidibus

dibus literis ægyptiacis fuit inscriptum. Artificiose postea duo illa Menphios adificia deprimi poetâ: a causa efficienti, quod barbaros autores appellet. Quid enim pulchri ab incultis, rudibusq; hominibus diminare potest? tum a fine; quod nisi ad stultam, & barbaricam ostentationem fabricata sint. Itaq; si cum Cæsareo opere conferantur, ne nominari quidem merentur, miraculae dici.

Affiduus iactet nec Babilona labor.

Alterum portentum orbis erant moenia Babilonis. Quæ constabant altitudine pedum ducentorû, & quinquagenorû latitudine. Vt in ipsi quadrigæ sibi occurrentes non offenderent. Et hæc pleriq; Semiramim construxisse ferunt. Hoc pariter opus artificiose extenuatur a poetâ a causa efficienti, si Assyrius labor legitur: si assiduus, a nimia difficultate, & labore. Quæ enim assiduo cum labore sût, admirabilia habenda non sunt. Multumq; etiam admirationis, ac laudis amittit cum Amphitheatro comparatum.

Nec Trinia templo molles laudentur honores.

sequitur templum Dianæ Ephesinæ, quæ triuia nuncupabatur, vel a triuis, vbi ponebatur, vel a triplici potestate in cælo, in terris, & in inferis. Quod templum a mollibus Ionibus conditum inter septem pariter orbis spectacula connumerabatur. Cuius vt aliqua cognitio habeatur, Plinij testimonium in medium prolatum efficit. Magnificentia, inquit, vtra admiratio erat templum Ephesinæ Dianæ ducentis viginti annis hæctum a tota Asia.

In solo id palultri fecerit, ne terræ motus

sentiret, aut hiatus timeret. Rursus, ne in lubrico, atq; instabili, fundamenta tantæ molis locarentur, calcatis ea subtrahere carbonibus, deinde velleribus lanæ. Vniuerso templo largitudo erat trecentorum quin decim pedum, latitudo ducentorum vigintri, columnarum centum viginti septem a singulis regibus factæ sexaginta pedum altitudine. Ex ijs triginta sex calatæ a Scopæ &c.

Hæc autem licet ita se habent: tamen non vult ab huiusmodi templo laudari: siue si legis molles honores, id est Ioniam, & nobilè templi subtractionem, ac signorum: siue Mosis Iones: quia ædificium multo nobilissimè extat. Et vbi quid est magnificentissimum, quod minus magnificum est, cedere debet.

Diffimulatq; Deum cornibus ara frequens.

Sequitur Ara Apollinis Delij cornigera, siue cornea nuncupata. Quod ex dextris cornibus caprarum tantum absq; glutino, aut vinculo cœmentata foret. Et hæc etiam, vt scribit Plutarchus, inter septem miracula numeratur. De hac intellexit Ouid ibi.

Miror ee innumeris structam de cornibus aram.

In hac confutanda mire, & artificiose se gerit Poeta. Nam cum fama recepta esset Appollinem Deum illius fuisse auctorem, & constructorem; multo tamen præstantius, atq; nobilissimè foret Cæsaris Amphitheatrum, quàm uis morali manu fabricatum; hortatur, ne de illud dicatur opus, verum potius fingatur alicuius mortalis artificis. Ne secus Apollinis fama lædatur. Quo quidem maximo pe-

re Augusti gloriam auget; qui maiora Dijs ipsis faciat.

Aere nec vacuo pendente Mausolea

Laudibus immodicis Cares in astra ferant.

Postremo in loco commemorat Cares populos Asiæ minoris, ne Mausoleum suum immodicis laudibus efferat. Quod opus in Mausolei regis sui ab Arthemisia eius vxore, vt æternum amoris argumentum foret, conditum fuit, & tanquam in aere suspensum. Mausoleum sepulcrum erat ad centum, & quadraginta pedes altitudine in aërem sublatum, iccirco pendens vocatur. Hoc Valerius Maximus vocat monumentum usq; ad septem miracula prouectum. Agellius sepulcrum memoratissimum, dignumq; inter septem omnium terrarum spectacula memorari.

Exposita priore parte comparationis, quæ narrationem continet, ac quinq; orbis res maximas, sequitur dispositionis discussio, quæ inuentionia Rhetoribus subijcitur, quod ad res pariter referatur, vt verborum ordo, & inuentio Elocutioni. Verum cum in demonstratio genere, in quo versatur hoc epigramma, vt plurimum pendeat ab oratoris iudicio, & prudentia collocatio, & cum errare hic Martialis nequiverit, quod omnia sint eiusdem generis, hoc est admirabilia, colligitur laudabilem esse rerum dispositionem, quam hic adhibuit.

Elocutio deinde, quæ plurimum delectat, quæ aures permulcet, quæ animos commouet, quæ tandem homines admirabiles reddidit, ac supra ceteros effert, per necessaria

poësis inprimis est censenda. Quod nulla alia sit ratio, nulla alia instrumenta tam idonea, quibus ad finem sibi propositum consequendum uti possit. Finem vero duplicem esse poetarum autorem habemus in primis Horatiū.

Et prodesse, volunt, & delectare poeta.

Qui etiam paulò verlatiores sunt in poetarum lectione, & volutatione, ij oprime noverunt, in rebus describendis artificium omne licere eis proferre, quascumq; figuras admittere, ac pro sententiarum genere modo gratia, modo exigua, modo mediocria, siue temperata commiscere ornamenta. Nos igitur elocutionem huius epigrammatis ad figuram sententiarum, tum verborum, ad tropos, atq; ad orationis Idēam, per quæ exornatum, expolitumq; fuit, redegitimus. Quibus explicitis eiusdem etiam virtutes vna extabunt.

Confugit igitur prudentissimus, & ornatissimus poeta ad nobilissimam comparationis figuram, quæ exornatio generi maxime est accommodata. Verissima namq; est, ac valde egregia laudandi ratio, quæ ex proprijs bonis, atq; ex aliorum collatione dimanat. Quod ex inferiorum comparatione longe maiores excellentiorum laudes dignoscantur. Sed plura de hoc nobilissimo schemate diximus in Rhetore. Hoc concinnata est prima oda primi libri Horatii, hoc prima tertij, hoc decima, & sextadecima secundi, atq; alie.

Carullus similiter in Epitalamio de Achille ad hoc confugit.
*Nam illi quisquam bulle se conferet heros,
 Cū Phrygū Tenere manabunt sanguine rivi.*
 Possē

Possē hic sexcentos Virgilianos locos, & cæterorum poetarum, si opus esset, citare. Dico tantum Antipatrem libro primo epigrammatum Dianæ Ephesæ sanum cum cæteris orbis terræ spectaculis conferre, & nobilius esse prædicare. Ad cuius exemplum Martialis creditur hoc suum pariter hac tam illustri figura exornasse, & ad tantam excellentiā extulisse.

Illud insuper ad artem spectat, cum rem aliquam maxime amplificare volumus, illam non quibuscumq; rebus, sed præstantissimis esse anteponendam. Idcirco Martialis quinq; res, quæ in toto terrarum orbe plurimum haberent admirationis cum Cæsareo Amphitheatro conferens longe ei inferiores esse ostendit. Quod opido & Horatius fecit in primæ sua oda. Qui collectis nonnullis nobilioribus hominum studijs, ut habes in eius enarratione, illa cum suo non esse conferenda indicat.

Neq; vno tantum sententiarum schemate contentus est poeta, ut neq; orator, in gravissima præsertim re exornanda: sed varias commiscet figuras, & varia orationis lumina. Quod iucundius, quod gravius, quod acrius canat, vel dicat. Quod & Martialis præstitit: qui collationem etiam verborum figuræ, quæ synonymia dici potest, quæ est copiarum verborum modus, quo res eadem diversis effertur verbis, illustrare magis voluit; tum gravissimis tropis, atq; appositissimis Epithetis. Nam cum sibi proposuisset ostendere omnia, quæ sunt in toto orbe nobiliora, nullo modo præstantia, ac fama cum Cæsaris opere contem-
 dere

dere debere, nec conferenda esse, huiusmodi usus est formis loquendi. *Memphis sileat; nec iactet Babilonas; nec laudentur honores; dissimulet; nec laudibus immodicis in astra ferant.* Quæ varietas quantum ornatus, & iucunditatis in se contineat, eruditorum aures iudicent, cognoscant, itantur.

Quam pulchris deinde tropis, tanquam flosculis schemata illa exornanda putauit præsertim verò his, qui poetici habentur, hoc est reconditores, ac minus populares. Itaque insignes delegit metonymias, in quibus res continens pro re contenta & effectus pro causa elucet. Vt, *Memphis sileat*, pro eius cultores: *assiduus labor iactet*, pro laborantes: Synecdochem, in qua totum pro parte est adhibitum, *Babilona*, pro Babilonis muros: metaphoram nobilissimam a re animata ad inanimem, & in actu positam, quæ virtus venustissimam efficit translationem: & est, *Ara dissimulet*. Quæ metaphora ea de causa poetis est frequentissima: quibus selectiora, maximeque præstantia tantum probantur. Veluti etiam sunt iratum mare; mirantur sylvæ, terra sitit, ridet ager, arbor parturit, parietes gressiunt laticis, luadentque cadæria sidera somnos, lana discit mentiri colorem. Adhibuit hyperbolem: *Nec Cares in astra ferant.*

Hic etiam sunt propria, & admodum apposite addita rebus epitheta: quorum vis in inuentione satis a nobis fuit explicata. Et sicut, *barbara Memphis, assiduus labor, moles honores, frequens ara, pendens Mausolea, nere uacuo, laudibus immodicis.*

Quid

Quid ergo? Facile ne vlla alia inuenietur tam breuis enarratio, quæ tot, tantisque & rerum, & verborum repleta, & exculca sit splendore, quæ tot, & tam præclaris figurarum, & troporum, & adiunctorum coloribus sit distincta, & insignita?

Elucidata priore parte, quæ narratio dicitur, sequitur altera, quæ energia, siue Arguria nominatur. Hæc vero postremo disticho est comprehensa; quod est.

Omnis Casareo cedat labor Amphitheatro:

Vnum pro cunctis fama loquatur opus.

Hac igitur arguta breuiter colligit Epigrammaticus noster, quod per partes dixit in narratione. Cuius sententia est: Non tantum quæ numerari mirabilia, verum etiam, quidquid in omnibus terris operosum, visendum, spectandum est, hoc Casaris Amphitheatro inferius est. Iure ergo quod cunctis est amplius, ac augustius præ cunctis canitur, ac prædicatur. Illustri igitur epiphonemate clausit epigramma. Vt rei summam, vt rem admirabilem, nouam, & inauditam ob oculos poneret. Hoc nimirum schematis genus epigrammaticis valde est accommodatum, in quibus apta conclusio mirum in modum splendet. Et cum duo sint Epiphonematum genera, vnum gnomicum, quod generali sententia, locoue communiconstat, vt illud Virgilianum.

Trahit sua quemque voluptas:

Alterum ab aliis gnomicis, verum quod rei summam amplectitur, quod multò nobilius est, vt illud etiam Virg.

Tania

Tanta Molis erat Romanam condere gentem:

Posteriori, quod materia ita exigeret, clausit Martialis istud Epigramma: est pulchra metonymia causæ efficientis pro effectu, *omnis labor*, pro omni opus labore factum. Et metaphoræ re animata ad inanimatam; *fama loquatur*.

Ex iam dictis virtutes, quæ optimum efficiunt epigramma, in hoc splendescere præclaro quodam modo conspiciuntur. Breuitas appetet, quod mediocrem habeat magnitudinem, quatuor videlicet distichorum. Nec in sententijs dictio vlla, syllaba vlla, litera vlla superuacanea notari potest. Illa enim tantum complexus est poeta, quæ tum ad plenam colationem efficiendam, tum ad singulas eius partes bene explicandas, & exornandas nouerat esse necessaria. Ita ut, si vna dictio aut adderetur, aut adimeretur huic operi, totum prorsus corrumpereur.

Quod ad puritatem, elegantiam, & perspicuitatem atinet: his omnibus virtutibus conspersum esse liquidum apparet: quod in eo nullum dicendi genus confusum detegatur, sed totum castum, rectumque sit. Similiter verborum ordo, casuum, temporum, & personarum confirmatio conspicitur. Quod non longa sint membra, omnis denique bene distincta oratio, atque ordinata. Quæ vniuersa cum iam ex enarratis satis pateant, eorum repetendorum labori supercedeo.

Nitide etiam, caste, & pure constructum est. Quod nihil aut in rebus, aut in sono, aut in significatione conspiciatur, quod nitro-

ri,

ri, ac splendori orationis aduersetur; nihil squalidum, nihil immundum, nihil foedum, nihil sordidum. Nullum inest verbum aut durum, aut greffe, aut absonum, aut inuoluntarium, & inueniuntur verum illustra omnia, nitida, atque egregia.

De Lyrico poemate.

CAP. KV.

Lyrici appellatio à Lyra profusit: quod Lyrici poeie compositiones suas, & poemata ad Lyram præcipue, siue bariton, quod secundum Anacreontem idem est, ad Lyram: licet nonnunquam etiam ad citharam soliti essent canere. Ode grecè, latine cantus, & finitur modulatus sermo, quia verba continet socianda chordis, ut dicit Horatius: Oda nona libri quarti. Bene igitur Horatius à canendo tantum à nobilitate parte, & Lyrico magis propria titulum librorum suorum Odas fecit.

Quamquam Grammatici Pindaricæ inscribere cantiones *Μῦσαι*, græco vocabulo, quod latine *suauitatem sonans*, atque *ἴδυσ*, quod speciem, aspectum, & faciem, vnde diminutiuum *ἰδύλλιον*, quia poemata essent rerum quasi speciei quædam. Lyricorum genera ponit Scaliger in Poetica, lib. I cap. 44.

Partes poematis Lyrici, quæ ad molem spectant, dux communiter esse possunt, exordium, & narratio, siue expositio. Obseruatum est Pindarum semper præcludere, Horatium vero aliquando

aliquando exordio, aliquando etiam inuocatione, aliquando neutro uti. In prima Oda, ut beneuolentiam, & gratiam Meccenatis sibi concillet, ita exorditur.

*Mecenas a rariis edite regibus,
O & praesidium, & dulce decus meum.*

Proponit in prima libri tertij, ut attentionem praecipue sibi comparet.

Odi profanum vulgus, & arceo.

Fanete linguis. Carmina non prius

Audita musarum Sacerdos

Virginibus, puerisque canto.

Adhibet inuocationem Oda 20. lib. 1.

Quem vivum, aut Heros Lyra, vel acris

Tibia sumes celebrare Clios?

Et Oda quarta libri tertij.

Descende Celi, & dic age sibi

Regina longum Calliope melos.

Narratione semper utitur Lyricus, quae nota admodum proluxa esse debet. Quod si in longam aliquam rerum seriem inciderit, breui tamen expositione illam prosequitur. Quandoquidem, quos laudat, non agentes fingit, sed, qui virtutes, gloriamque illorum praedicet, chorum introducit. Praeterea secus narrat, ac facit historicus, ut in capite superiori traditum est. Itaque quaecumque in breui poema cadere possunt, Lyrici materia esse potest. Cuiusmodi sunt laudes, amores, iurgia, insectationes, comestatoriae, oburgatoria, vota, gestorum summae explicationes, noua consilia, deliberationes, imitatioes, repulsiones, dehortationes, detestationes. sed quanta in his debeat esse expositio, & qualis, ex Horationis odis facile colligi

Scalig.
in poc.
lib. 2. 44

colligi poterit.

Si postea totum opus lyricum Horatij spectamus, & non odas singulas, tertiam etiam partem exordio, & narrationi addidisse comprobimus. Quia in fine poenae clausurus quasi exodium facit, idest conclusionem quandam eodem & metri, & postulati genere utens, quo lyricum opus instituerat.

Exegi monumentum aere perennius.

Regaliq; situ Pyramidum altius.

Ibi enim finem canendi facere volebat, sicuti etiam constat ex initio primae odae lib. 4. eadem sententia, eademq; pene verba Ouidius ad finem Metamorphoseos, quod Epicum opus est, animo non minus inflato usurpauit.

Partes deinde, quae formam poemati impertinent, in hoc pariter elucescunt. Fabulam vnam, & integram, siue laudat, siue vituperat, siue suadet, siue dissuadet, siue reuocat, siue impellit, proculdubio agit. Admittit digressiones, adhibet mores, affectusque mitiores, ac vehementiores. Mitioribus in primis abundat. Quod tota haec poesis morata ferme sit. Si quidem mitis propemodum est omnis haec ratio, blanda, humana, lenis, iucunda. Nonnullam tamen & grauiorem affectus hic exprimentur, praesertim cum vitia detestatur, odium concitat, cum queritur de vitae breuitate, miserationem, iram etiam, merum, inuidiam, indignationem excitat. Quorum exempla Horatium, & alios egregios lyricos legenti passim occurrent. Itaque Lyricus tum moratum, tum patheticum orationis genus ornate pertrahat.

Lyricus

Lyricus præ ceteris poetis maiori, ac diuturniori detinet animos delectatione ob eximiam dicendi rationem, & ob exquisita auditu digna, quæ excellenti, & inusitata arte, pulchrè, ornate, & lepide explicat. Nullus quippe alius est, qui mirabilia ea faciat, quæ nobilitanda suscipit: nullus, qui reconditori artificio tractet, aut venustate, nullus qui excultioribus ornamentis tam verborum, quam sententiarum. Hic namque omnes flosculos sectatur orationis, hic totus est salis, suavitatis, & leporis plenus. Quarum rerum illæ in promptu sunt rationes. Quod autore M. Tullio eximij, & exquisiti ornatus mediocri dicendi generi, proprie conueniunt, cuiusmodi est lyricum. Itaque & Pindarus ornamenta suæ poetosæ hymnorum flores nominauit. Præterea materia ipsa affectibus, & moribus maxima ex parte carens, & poetæ persona, quæ propemodum semper patet, ac loquens dignoscitur, eadem amant ornamenta. Quæ quidem quis nescit ex sententiarum, & verborum delectu promanare? Paucis igitur videamus, quo sententiarum, & verborum genere sit lyricum utendum. Quod igitur ad sententias spectat, precipiunt in hoc poemate frequentes esse oportere: Et cum duo sint earum genera, vnum apertum, ac percipi facile; alterum rectorum circuitu: Lyricus, qui non scribit multitudini, sed excellentissimis ingenijs placere studet, posteriore vt plurimum vti consuescit. Aperti hoc dat exemplum Scaliger lib. 3. cap. 124.

Nec generant Aquila columbam.

Tecti.

Tecti.

*Tu ne qua speris, scire nefas, quæ mihi, quæ tibi
Finem dii dederint.*

Aperta enim, & simplex sententia esset sic.
Ne scisciteris diem mortis.

Et illud.

*Terruit gentes, græno ne rediret
Seculum Pyrra.*

Plana sententia hæc fuisset: Deus magni terroris supplicio afficit minutura scelera, vt deterreat a maioribus. Sed cum tota oda prima, quam sumus explanaturi, talis sit: facile innotescet huiusmodi sententiarum genus. De quo nos agimus in multis locis Rhetoris, præsertim vero libro primo capite quarto de imitatione, libro secundo de Topicis, & tertio, maxime capite 36. vbi agimus de verborum, & sententiarum copia.

Sententiæ lyricæ suauitatem, gratiam, & pulchritudinem præcipue amant. Ita namque, vt sensit Torquatus Tassus in sua poetica, huic generi poematis formam impertiunt, & vt ab heroico distet, efficiunt. Quod quamam ratione præstetur, nonnullis allatis exemplis elucidare contendit. Virgilius sub Didonis persona fœminæ pulchritudinem sequenti forma expressit.

Regina ad templum forma pulcherrima Diæ Acc. 2.
Incessit magna iuuenum stipante caterua;
Qualis in Eurota ripis, aut per iuga Cynthi
Iterat Diarrachos &c.

Pulcherrima Dido: simplicissima quidem est forma: sequentia vero paulo sunt ornatior.

ra, non tamen extra suos terminos. Huiusmodi si quis lyricus veluti Horatius, vel alius describere fuisset aggressus; profectò non ea forma contentus fuisset, vel grauitate dicendi, addidisset varios leporis; veluti solum gloriari, quòd ei contigisset eius pedibus teri, herbas, ac flosces discupere huiusmodi plantis premi; celum tam lucundis radijs percussum honestate inflammari, lætitiæq; gesticire, quòd serenum reddatur, tam fulgentibus oculis: solem ipsam in eam, tanquam in speculum lucidissimum inspicere, cum alibi nullum simile reperiat exemplar: cupidinem blandè inuitaret ad eius gloriam contemplandam; aliaq; similia confingeret.

Nonnunquam tamen etiam poeta Heroicus, vt oblectationem pariat, lyrica delectatæ descriptione. Virg. in nocte describenda, & somni tempore ita lustrat.

*Non erat, & placidum carpebant fessa soporè
Corpora per terras, syluaq; & sœna quierant
Æquora, cum medio voluuntur sidera lapsis;
Cũ rãces omnis agor, pecudes, pãtq; volucres
Quãq; lacus late liquidos, quãq; spera dumit
Rura tenent somno postica sub nocte fletu
Lenibant curas, & corda oblita laborum.*

Sed plura, & illustria exempla rerum naturas copiose exprimiendi legi possunt in Critico poetices Scaligeri. Et in elocutione nostri Rhetoris.

Vt in sententijs, ita etiam in verbis Lyricus paulo audacior esse solet, quam cæteri poetæ, & à popularibus remotior. Apertius enim adictiones transfert, peregrinas licentias adhibet,

bet, nouas crebrius cudit, alias metaplasmas aliquo proprio immutat. Iniungendis similiter vocabulis est liberior, abstrusiores phrasas libenter amplectitur, constructiones græcas crebrò sectatur, epitheta à multiplicibus locis eruta iungit, proposita à populari intelligentia seunctos magis frequentat, & in primis periphrases, metonymias, & Synecdoches cuiuscunq; generis, & auariorum metaphoras. Propter quæ, & ob frequentes lacunissimos, & crebra argumenta à varijs fabulis poetarum græcorum, & latinorum, ab historijs, & adytis abstractis philosophorum educta Horatius Lyricorum latinorum facile princeps magnam habet obscuritatem. Ad quæ tamen intelligenda non nihil adiumentum afferent liber secundus Rhetoris nostri, in quo agimus de locis communibus, & tertius, vbi agimus de verborum delectu, de tropis, & figuris sententiarum. Præterea elucidatio prioris cantionis Horatij præcepta elucidabit, & ad reliquarum intelligentiam, & ad cæteras explicandi rationem facilem aditum aperiet.

Ex ijs, quæ diximus, constare arbitror Lyricum poema finem nobilissimum propositum habere. Non enim tantummodo delectationem spectat, sed simul etiam prodesse cupit. Delectat quidem non parum elegantia, & splendore verborum, suauitate orationis, pulchra numerorum varietate, & cantu, cum ita compositum esse soleat, vt ad lyram, tibiamq; canatur, adde etiam materia ipsa, quam pertractat: cum Deum, diuos, heroas, & homines

nes celebret; cum amores, ludos, conuiuia, cæteraq; id genus interdum decantet; quæ propensius animos ad oblectationem rapiunt. prodest deinde, quia omnipotentis, suorumq; aulicorum laudes prosequendo, propitios eos reddit, mortales celebrando ardentiores efficit ad id præstandum, & gerendum, quo magis adhuc laudari possint. Et qui audit alluci, accendiq; potest ad eum se præstandum, qui tantundem mereat laudationis. Deniq; quicumq; ea, quæ ad vitam bene instituendam, & mores optime informandos referuntur, assequendi cupiditate flagrat, quis præ lyricis nobiliores virtutes ornatus laudat? quis ad eas acrius excitat? quis vitia acerbius vituperat? quis ab illis vehementius reuocat? Quibus quid in hac vita obtabilius expetibiliusue homini esse potest? Quis igitur non pulchrum, non gloriosum, non apprime utile putabit Lyricis delectari, & ad ea suum conferre studium?

De poemate lyrico Horatij.

CAP. XVI.

Priusquam artificium Odæ primæ aggrediar, pauca quædam de exordio totius operis, propositione, inuocatione, & stylo præmittere utile esse duxi. Ita enim lumen aliquod additur poematis intelligentiæ, atq; ipsius Odæ explicationi. Licet igitur quot odæ, tot genera poematum sint, siue spectes quod

vna-

vnaquæq; propriam materiam, & ab alijs distinctam habeat, ac argumentum absolutum Horatius tanquam si vnum genus foret, vt re ipsa est, si lyricum spectatur, odam primam proemij operis gerere vicem voluit, cæteras deinde vsque ad postremam libri tertij, quem poematis finem sibi proposuerat, loco narrationis constituit, & postremam tanquam perorationem, siue exodium, vt etiam prædictum est. In hac igitur prima cantione tanquam in præludio operis ex poetarum consuetudine proposuit, & inuocauit Horatius. Aperta propositio inclusa est in duobus postremis versibus.

Quid si me lyricis vultibus inferes

Sublimi feriam sidera versico.

Sibi enim pertractanda, & decantanda lyricæ poemata, proposita pro fine immortalitate, vt deinde dicemus, non obscure inuuit.

Quia postea, vt optimus lyricus vates euadere posset, duplici egebat auxilio, diuino, & humano, vtrumq; sibi postendum iudicauit.

Diuinum ibi inuocat.

Ma doctumum edera præmia fransium

Dia miscent superis: me gelidum nemus,

Nympharumq; lævas cum satyris choris

Secernunt populo: si neq; sibiis

Enterpe cohibat, nec Polymnata

Lesboum refugis tenderet barbiton.

Humanum, hoc est Mæcanatis in postremo disticho implorauit.

Quid si me lyricis vultibus inferis,

Sublimi feriam sidera versico.

Idem fecerat antea Virgilius in georgicis.

In

In primo enim numina, & Cæsarem inuocat.
numina per illa carmina.

Vos ò clarissima mundi

Lumina, labente celo, qua ducitis annum etc.

Augustum Cæsarem ibi.

*Tuq; adeo, quem mox, qua sint habitura deorū
Concilia, incertum &c.*

In secundo Bacchum, & Mecænatem, Bacchū.

Nunc te Bacche canam.

Mecænatem infra.

*Tuq; ades, incaptumq; unā decurre laborem
&c.*

Idem facit in duobus sequentibus libris.

Inuocare autem, & opem a quocumq; implorare, qui, vt feliciter opera incipiant, & capta ad optatum exitum perducant, præsto esse aliquo modo queat, non modo conuenit, sed etiam necessarium est. Ea verd numina inuocare solabant poezæ, quæ præesse ei rei putabant, quam decantare decreuerant. Iraque Virgilius res rusticas scripturus ad iusticiorū numina confugit inuocanda. In Aenēide vero Calliopen inuocauit, quæ præesse poeticæ, & heroica carmina inuenisse perhibetur. Vnde idem in opusculis.

Carmina Calliope libris heroica mandat.

Ouidius in Metamorphosi, vt mutationes illæ multiplices, variæque sunt, ita Deos omnes inuocauit.

*In noua fœt animus mutatas dicere formas
Corpora; Dij capriū, nam vos mutastis & illas,
Aspirate meis &c.*

Ita Horatius ex toto musarum numero duas huic generi poematis admodum accommoda-

tas selegit, a quibus peteret auxilium. Cum enim lyceus oblectationem maxime scilicetetur, quare musicis instrumentis, & cantu præsertim nritur comparare, Euterpe, quæ bene delatantem sonit, & Polymneiam, quam à cantu, & lyra denominatam interpretari Horatius videtur, & secundum a'ios ab hymno, a ppositite inuocauit. Mecænatem pariter, qui sibi non paruo adiu mento esse poterat nec. s' farijs suppeditandis, & ad vitam cominodè traieciendam, & ad poetica munera feliciter obcunda, & splendentem atsequendum. Quod in principio oaz aperte innuit præsidium, & decus suum eum appellando. Vnde & Martialis.

Sint Mecanates, non deerunt Flacce Marones.

De stylo & primæ, & aliarum odayum non puto audiendum esse Quintilianum, qui omnes in humili dicendi genere compositas esse tradit: sed potius Scaligerum, qui exemplis probat tribus generibus humili, mediocri, & sublimi esse commendandas. Sunt enim quedam per portiunculas grandes, vt tertia, sexta, & aliz; sunt totæ tales, vt duodecima, & aliz; sunt mediocres, vt hæc prima, quodd principiū natura ita exigit, materiaq; subiecta; sunt humiles, vt vigesima tertia, & aliz. Ratio etiam est, quia, vt lyricus nullam materiā respuit, ita nullum characterem.

Artificium Oda prima.

Artificium huius odayum est in eius argumento, diuisione, quibus argumentis singula eius membra nitantur, & quibus elocutionis ornamentis conueltantur.

Theticum, seu sententia in hoc posita est, vt ostendat Mæcanati, quænam sibi magis proberur vitæ conditio, ad quam sua studia dirigere statuerit. Quod etiam scopum indicat, quem initio poematis huius propositum habeat, qui est relictis aliorum studijs, ac votis, quorum multa, & varia receperat, ac refellit; sic musis se operam inuaturum; vt tandem in lyricorum numerum cooptari mereatur.

Oda hæc præmiolo, quod duobus primis versiculis absolutum est, & expositione, absq; aperta propositione constat. Quæ propositio esset, homines pro ingeniorum varietate, varijsetiam studijs delectari, & se quoque suos quod est scribendorum lyricorum versuum.

Hæc autem licet expressa non sit; tamen ex inductione, siue enumeratione assumptorum facile deducitur. Expressere verò reuult positus eius locò formis siue partibus; vt, quod commune, populi; eq; est, a poeta arceret, tanquàm indignum, sibi que loco floridum, illustre, & admirabile adhiberet. Quis enim nõ peripicere vitæ, si cam, sine gratia, & virtute esse ibatam propositionem, & sententiam euestigio absolute contra verò partes pro toto plus artificio, ac venustatis habere? Nonnunquam inueniatur etiam ornate proponitur. Vt oda 1. libri 3. vbi propositum sit nonne tradere moralem philosophiam vulgi opinionibus contrariam de vitæ tranquillitate e scola stoicorũ depromptam hominibus impuris, indocilibus, & indignis, sed integris, docilibus, & omnium scelerum puris. Superiorum propositionem, frequenter tractauit hæc poeta, in satyris, in epistolis,

Stolis, in prima cantione tertij, in decima, & sextadecima secundi, atq; in alijs locis, vt obseruunt Scaliger in poetica. Quod quidem non illi vitio vertendum est, vt Scaliger putauit, sed potius summa laude ascribendum. Quod in eo potissimum commendetur eloquentia, quia idem multis modis possit transformare; & copia, atq; fecunditas poetam, & oratorem magnopere commendent. Idcirco Homerus, Virgilius, Tullius & alij illorum similes, idem argumentum diuersis adhibitis artificijs sexcentis in locis pertractarunt. Distinctilem superiorum sententiam agitat in prima satyra, videlicet vnumquemque suæ conditionis poenitere.

Qui sit Mæcanas, vt nemo, quam sibi sortem, seu ratio dederit, seu Fors obiecit, illa

Contentus viuunt, laudet diuersa secutus?

Cuius diuersitatis diuersæ rationes esse possunt, vt ex illa satyra, & ex hac Oda de Mercatore colligitur. Cum aduersi quid in arte sua sustinent homines, aut ob incontinentiam, vel auariciam, a iam statim extollunt: sublato periculo ad suam regrediuntur.

Mæcanas atanis edite regibus,

O præsidium. Et dulce decus meum.

Exordium est, quo Mæcanatum, cui opus deditur, amicitiam conciliat, beneuoluntiam addit, sumpto argumento ab illius commendatione. & materia laudationis a causis procreantibus de prompta est: quas etiam a numero amplificauit: *Atanis edite regibus*. Et truces videtur: & ab optimis duobus adiunctis personæ Mæcanatis, *præsidium, Et dulce decus*.

adiuncta auuxit, vñ trauatione, *præsidium*, quod proprie de custodibus arcium dicitur. Vt, *præsidium* regale loco deiecit: alterum epitheto metaphorico a palato ad animum, *dulce decus*. Ita poetæ patronos suos appellant, quia his duobus, vt in arte sua egregie se gerant, maxime egent. In apostrophe non tantum hic, sed in tota oda persistit ad Mecenatem.

Sunt, quos curriculo puluerem olympicum

Collegisse iuuat: mei aq; feruidis

Euitata rotis, palmaq; nobilis

Terrarum dominos euehit ad Deos.

Post exordium sequitur narratio, quæ pulcherima inductione octo generum diuersorum studiorum pertractatur. Et cū inda sitio protasim id est propositio eñ, & antapodosim, hoc cū redtionem habeat; septem partes priores indactionis, ad propositionem, & octauā, quæ ibi incipit;

Me delectarum edera frontium,

ad redtionem retulit. Suam partem cæteris ingeniose præfert. Nam cum reliqua ad fortunæ, & corporis bona, honores videlicet, diuitias, & voluptates reuocet, suum ad virtutis, rerumque cognitionem pertinere affirmat: quæ animi sunt præclaræ dotes, immortalitateque hominum donare, paremque superis quodammodo efficere possunt. Hæc igitur octo studia ornate posita sunt pro vniuersali propositione: omnes delectantur suo studio: &, quod semper faciendum est, ex nobilioribus studijs sunt excerpta. Sunt autem, vt nude, & populariter prius ponamus, olympico certamine delectantium, per ambitus magistratus captantium,

captantium, agriculturalum, mercatorum, voluptates, & delicias sectantium, belligantium, venatorum, & poetarum lyricorum. Videndum modo est, quoniam pacto ab illis ira vulgariter propositis ad poeticum, & præcipue lyricum splendorem illis comparandum recte sit. Quo artificio bene detecto, & intellecto, notum, peripse iuuatq; erit, vide tam uicta, tamq; admiranda, qualis horatiana est, exortatur dicendi forma.

Primum igitur studium curruli certamine delectantium quatuor carminibus artificioissime, & testissime a poeta explicatur.

Quod pro eo, eius adiuncta profuerit. Quæ vt bene intelligantur, sciendum est apud Rhetores duo esse adiunctorum genera, vnum necessarium rei adhaerens, alterum non necessarium: & vtrumq; trium temporum esse instantis, elapsi, & subsequens. vnde duo nascuntur argumentorum genera necessarium, & probabile. Quæ latius tractantur a nobis in Rhet. lib. 2. c. 13. & 14. Hic igitur Horatius vulgarem sententiam eleganter, & poetice tribus adiunctis necessariis expressit. primum instantis temporis est: *collegisse puluerem olympicum*: Videmus enim in certu necessario puluere na excita i, & a currentibus colligi: reliqua duo sunt a consequentibus cum suppositione per illam. *Me aq; feruidis euitata r. ti: palmaq; nobilis terrarum dominos euehit ad Deos*. Nam, qui metâ certu euitabant, & palmam adipiscabantur, & immortalem gloriam assequabantur. Nec minus prudenter tria necessaria ad finem obtinendum, qui gloria erat, in tali certamine no-

bis innuit, cursum videlicet metæ vitationé,
& palmæ consecutionem.

Ornauit postea locum expolitione, quia
tribus modis ab eodem loco ductis eandem sè
tenciam expressit: nobilissimos tropos, & ma-
gis poeticos adhibuit, & synecdochem speciei
pro genere, quam familiarissimam habet Ho-
ratus, posito paluere olympico pro quocùq;
nobili certamine: aliam speciei pro specie,
feruidus totis, pro ignitis. vel ardentibus: apri-
simum epitheton à loco adifictorum sumptū,
feruidus totis. Quando enim diu currunt, rotæ,
ignescunt, & feruent. Apulcherrema incipit
eclipsi nominis subsistenti: *sunt, quos curri-
culos* quæ rursus infra est vsus, *est, qui nec ve-
teris*.

: Animaduertant adolescentes poetas, & ora-
tores a locis adiutorum vberissimam copiam
formarum illudrium dicendi, troporum, &
epithetorum solitos esse educere pro naviga-
re poetæ dicent, *passere vada ramis, prostra pro-
findare aquor, remigia spumis incanduit, vna-
da, lentos incuruant gurgite remos, soluere
naues, vela dare, portum relinquere*, & alij
similibus modis: pro arare, *vertere. proscinde-
re, findere terram, insfindere sulcos*: pro noctè
aduentare, *diceat summa culmina villarum
fumare, iuuenicos aratra iugo suspensa referre,
maiores cadere de montibus umbras, solem
montium mutasse umbras*, & similia:
Hunc, si mobilium turba Quiritium
Cerrat tergemias tollere honoribus:
Illum, si proprio condidit horreo
Quidquid de Lybicis verritur areis,

Gall-

*Gaudentem patrias findere sarculo
Agros: Atque aliis conditionibus
Nunquam dimoueas; ut trabe Cypria
Myricum pauidus nauita secet mare.*

Duo alia studia octo his veribus absolutū-
tur. Licet fiat, qui tria esse putent, quod di-
cant diuersas esse rationes eius, qui agros co-
lit, & qui horrea frumenta condit. sed hoc
parum refert ad artificium intelligendum.
Affirmat poeta quosdam adeo illis studijs ef-
se intentos, ac deditos, vt inde nulla ratione
dimoueri possint. Quod ea meliora, & ratio-
ra quouis alio putent. Prioris popularis sen-
tentia est, alios ita magistratibus, & honoribus
esse addictos vt ad mercaturam nulla vri-
litatis spe induci possent. Quam sententiam
præclare expressit, ac nobilitauit per causam
efficientem, siue instrumentalem; quæ est tur-
ba Quiritium, quæ dat magistratus, & species
nobiliorum magistratuum, qui sunt tres, adili-
tas maior, prætura, & consularis: quod illis
verbis continetur, *ter geminis honoribus*. vt
bene mea quidem sententiâ obseruauit Lambi-
nus, & probauit.

Alterius studij popularis est sententiâ, co-
piosum, & diuitem agricolam, nulla ratione
induci posse, vt nauita, siue mercator fiat. Hæc
pulchrè explicuit per locum a sine: *Si proprio
condidit horreo*: seu per anteaudentiâ, quæ ex-
pressit per adificium necessario: *findere agros*,
eius enim gratia terram arat agricola, vt sua
horrea compleat. Ambo poetæ turba hyper-
bole amplificauit: *Atque aliis conditionibus
nunquam dimoueas* &c. Quod dicat hoc con-

D 4

ditionem

ditionem suam non esse commutatu-
ros latissimis, & ditissimis regnis, qualis erat Attali. Ad-
dit causam, quæ est timor, *pavidus n. ust. a.*

Quæ tamen leuissima est, spectata præmissi pro-
positi magnitudine: quæ ideo contemneretur,
nisi studij proprij delectatione magis afficeren-
tur. Quibus rationibus nihil esse puto, quod
huic loca obiecit Scaliger, dicens non nimium
ambientem honores, & qui horreo plurimum
frumenti condidit, non moueri, vt hanc pau-
di nauca.

Hæc duo si sua vna periodo perstricta, ex-
plicataque sunt, & cõparatione a maiori. Quod
melius, ac tutius studium suum in reatura re-
puent, vt colligi potest ex antiheris illis; *gauri-
dentem, pavidus*; ornata etiam sunt dissoluta,
hunc, illum. Synecdoche sequentis pro ante-
cedente, siue effectus pro causa, *honoribus* pro
magistratibus: enallage casus *tolle honoribus*,
pro ad honores epitheto apto *mobilium Qui-
ritium*, nihil enim vulgo mobilis: hyperbo-
le, & synecdoche (speciei pro genere) *quidquid
de Lybicis verrietur areis*, lybicis pro copiosissi-
mis; alia synecdoche, *fundere sarculo*, pro quo-
cunque instrumento terra vertende, & colen-
dæ apto: tertia, *Attalicis conditionibus*; quarta,
Myrtoum mare, pro quocunque equore,
quinta, *trabe cypria*, pro nauis quouis loco po-
sita, vbi etiam est hypallage, latine transmuta-
tio dicta, vel metonymia posita materia pro
forma, *trabe* pro nauis; periphrasis verbi na-
uiget, per adiunctum necessarium formata, *fecit
mare*, epitheton aptum ab adiunctis sumptum,
pavidus nauca. potuissent ne pluribus orna-

mentis,

mentis, aut maiori artificio ista pertractari?
Quis hæc absq; Rhetoricæ auxilio intelligen-
ret vnquam?

Mobilium turba Quiritecum: Romani digi-
sunt Quirites, vel a Sabinis, qui a ciuitate sua
curibus Quirites dicebantur, Quando post foe-
dus Titi Tatij, & Romuli placuit, vt quasi vnus
e duobus populis fieret: vel a Curi, siue Quiri,
quo nomine lingua Sabinorum hausta diceba-
tur. Mobiles dicuntur ob leuitatem, & incon-
stantiam in feriendis iustitijis in Comitijs. Cic.
pro Muræna. Et Demosthenes turbam popu-
larem appellat veluti ventum instabilem in
mari.

Tergeminis honoribus: placet Lambini ex-
positio in artificio exposita. alij intelligunt
lex honores ad tres maiores, & curules consu-
latum, præturam, ædilitatem, tres alios addē-
tes quæsturam, tribunatum plebis, centuriam:
alij tres populi Romani ordines senatorum,
æquestrum, & popularem: Alij plausus Thea-
trales, de quib. Horat. lib. 2. od. 17.

Cum populus frequens

Latum theatris tor crepus sonum.

Quidquid de lybicis. per lybicas areas, A fri-
cas intellige, & per Africas fertilissimas, nam
Africa fertilissima est. & poeticè speciem ma-
xime insignem pro genere posuit: vt etiam At-
talicis conditionibus, trabem cypriam, Myrtou
mare, Africum pro ventis; pocula inasfici, mar-
sum aprum. vide lib. 3. cap. 19. Rhetoris.

Attalicis conditionibus: ditissimis, vt erat At-
talus Rex Pergami, & Asia: qui testamento hæ-
redem scripsit populum Romanum.

Trabe Cypria: nauis per synecdochem partem pro toto. Quod Cypri insula copiosam materiam suggerat nauibus construendis.

Myrtoom mare: a Myrtoo Pelopis auriga dictum illuc proiecto, qui tamen ope clypei dicitur seruatus. Quod mare in Acaia est.

Luctantem Icarij: fluctibus Africum

Mercator metuens, orium, & opidi

Laudat rura sui: mox reficit rates

Quassas, indicilis pauperiem pati.

Quartum genus studiorum, hominum est mercimonij delectantium. Quorum dicit vel cum periculo fortunam experiri. Et tractatur prius hoc studium mercatoris vituperatione huius studij per laudem diuersorum: *orium, & opidi laudat rura sui*: addita est causa, *metuens luctantem Icarij fluctibus. Africum*: postea per mutatam sententiam, quæ expressa est per locum antecedentium necessarium navigationem; *mox reficit rates quassas, & per rationem: indicilis pauperiem pati.*

Hunc locum pariter ornauit varijs, & pulchris figuris, duplici synecdoche speciei pro genere, *Africum ventum*, pro quocumque vento, & *Icarij fluctibus* pro quolibet mari: illustri metaphora in actu posita, quæ viuacior est, *Africum luctantem*, ab animali ad non animal: allusione ad notam fabulam; *Icarij fluctibus*: constructione graeca, & poetica, *luctantem Icarij fluctibus*: poetæ enim more graeco verba contentionem significantia cum dandi casu coniungunt, & praesertim Horatius, ut de certantem Aquilonibus, certantem unam purpura; mihi contendere nolit. Virg.

Certes

Certes tibi solim Amyntas: laudibus Italia certer. Synecdoche etiam pro toto raris pro nauibus.

Icarij fluctibus: periphrasis maris est sita inter Samum, & Mæconem ex Plinio, & sic ab Icaro Dedali filio, qui in illud decidit, nominati.

Quid.

Icarus Icarij nomina fecit aquis.

Sed vbiq; legitur hac fabula, itaq; hic omitto.

Est, qui nec veteris pocula Massici,

Nec partem solida demere de die

Spernit, nunc viridis membra sub arbutu

Seratus, nunc ad aqua lena caput sacra.

Quintum genus eorum, qui totos dies gemitio, & voluptati indulgent, explicatur per quædam eorum adiuncta, quæ sunt potationes: quas amplificat a circumstantia temporis: *nec partem Erc.* & locorum: *Nunc viridi Erc.* nunc ad aqua lena caput sacra. Per quæ etiã duo alia voluptatum genera intelligere possumus, somnum, & otium.

Hæc deinde figuris mirifice ornat: Lyptote, quæ plus significat, quam verbo dicit: *nec spernit*, pro exoptat, & concupiscit: meronymia subiecti pro adiuncto; *pocula* pro vino: epitheto apto ad amplificandam voluptatem; *veteris Massici*: vetustas enim vinum plurimum commendat: coniuncto cum repetitione, *nec, nec, nunc nunc*: Synecdoche speciei pro specie; *demere de die solida*, pro detractis, vel consu mere partem dici integri in potu. Nam antiqui Romani totum fere diem

D 6 in

in rebus agendis ponebant, & sub vespere corpus curabant, atq; epulis operam dabant: locutione græca, quam quidam grammatici ad synecdocham referunt, *Stratus membra*, pro tenens membra strata: synecdochæ speciei, *Arbuto*, pro sub quavis umbrosa arbore: epitheto apto, *viridi*, nam viriditas ad voluptatem confert oculorum; metaphora ab animali ad non animal, *ad caput*, cum epithetis, *late*, & *sacra aqua*; ex quibus pulchra spectrafis orta est fontis: fons enim principium, ac caput est fluentis aquæ & in principio leniter fluit: & *aqua sacra*, fabulosa est locutio; sacra enim dicuntur propter nymphas Napeas, quas fontibus præesse fabulantur, quæ aquarum fomites significant: sunt enim fontes cœtinuum fluviorum nutrimentum; eademq; sunt Napeæ, ac mulsæ, quibus Cæcilius fons est dicatus. Hic igitur nullum est verbum abiq; magna energia, & ornata, itaq; quid mirum, sitam recta, culta, & poetica exornatur compositio?

Pocula Massici: id est vina Massica, quæ posuit, pro quibuscunque generosis. Massicus mons, Capaniæ est optimi vini feracissimus.

Aquæ sacra caput: periphrasis fontis est, vnde manat aqua. sacra appellat, quod aquas diuinitatem habere putauerunt Ethnici. Seneca, magnorum fluminum capita veneramur: coluntur aquarum cœtium fontes, & stagna, quæ vel opacitas, vel immensa altitudo sacrauit. *Multos castra inuauit, & lituo tuba Permissus sonitus, & cœnaq; matribus Detestata:*

Sextum studium eorum, qui bello delectantur, describitur belli adiunctis, quæ sunt *castra, tuba, lituus* & per repugnantia ratione diuersorum: *bella detestata matribus* propter amissionem filiorum; *inuauit*, & *detestata* repugnantia sunt.

Tropi sūt metonymia subiecti; castra enim, tubæ, & litui, quæ adhibentur in bello, pro ipso bello ponuntur: sunt etiam tot synecdochæ, quod ponantur pro quibuscunque; instrumentis ad acuendos militum animos: priter in verbis, *detestata matribus*, cum matres, pro quibuscunque; positæ sint, qui damnum à bello accipiunt, & ideo detestantur. vnde Virg.

*Hic matres, miseræq; nurus, hic cura sororū
Pectora moerentur, pueriq; parentibus orbi
Dirum execrantur bellum.*

Quem locum per contractionem Horatius est imitatus, & ambo cōmiserationē habent,

Manet sub Ioue frigido

Venator tenera coniugi memor:

Seu visa est Catulis Cerna fidelibus

Seu rupit teretes Marsus aper plagas.

Septimum studium venatoris expressit, & auxit poeta duobus effectis: *manet sub Ioue frigido*, & *tenera coniugi immemor*; & duabus causis efficientibus, & impellētibus; *seu visa est Catulis cerna fidelibus*; *seu rupit teretes Marsus aper plagas*. & vt quanta sit venatoris delectatio, dignoscatur, effecta duobus epithetis exornantur, & augentur, *Ioue frigido, coniugi*. Non enim, ob quamuis delectationem in agris hyeme vagaretur, procul cōsuetudine domesticis commodis, & cogniu-

gis consuetudine.

Informant deinde sententiam metonymia, posito aëris Deo pro aëre, *sub Ioue frigidus*: duplici synecdoche, *cerua*, & *aper* pro quavis alia fera: epithetis valde aptis, *canibus fidelibus plagas teretes*. De canibus Plinius multa tradit, & Tullius de natura deorum, Canum, inquit, tam fida custodia, tamquam amans dominorum adulatio, tanquam odium in externos, & tam incredibilis ad inuestigandum sagacitas narū, tanta alacritas in venando, quid significat aliud, nisi ad hominum commoditates se generatos?

Ioue frigidus: Iouem pro celo ponit usitatum est poëris.

Marsus aper: Marsi populi Italiae vicini Albae, apud quos magna aprorum copia est.

Me doctarum edera præmia frontium.

Dis miscent superis: me gelidum nemus,

Nympharumq; leuos cum Saryris chori

Se currunt populo: sineq; tibiæ

Euterpe cæq; ibet, nec Polymæia.

Lesboum refugit tendere barbiton.

Sequitur pars altera comparationis, quæ à loco dissimilium est ducta, qua Horatius musica, & Lyrico studio ita se oblectari dicit, ut nihil suauius ducat. Talis verò oblectatio in solitudine omnino absoluitur, qua nihil est oblectabilius, qui in contemplantione, otioq; literario se penitus abdidere: in quorum numero se esse profiteatur poëta multitudinem, vrbiumque frequentiam, & tumultum deuitans, quo studio suo non mediocri sunt impedita, & sua summo secessu se tradens. In-

genio.

geniosissime autem suauitatem, quam percipit ex tali studio per maximam, quam afferat utilitatem, nixus est demonstrare. Sibi enim felicitatem, beatitatem, ac diuinitatem affirmat procreare, etiam adeptum esse, modo musæ, ac ipsæ Mæcenatis fauere pergant, ut caperunt. Sed artificium, quo hæc mirabiliter sunt expressa, videamus, & perlustremus.

Prius à loco effectorum studij sui duxit commendationem: quod iuferat Musis superis, quod extra communem hominum sortem collocet, quod diuinum poetam faciat, quæ nullis artibus, ac studijs iam explicatis conueniunt. Quæ quo facilius assequi valeat, eas musas inuocat, ut prædictum est, quæ lyricis præesse verbis creduntur, & ipsam Mæcenatem, quo velit, & ipse inter lyricos se adlegi, ac in illorum Collegium cooptari. Verum quanta elegantia, & quam mira arte hoc effecerit, diligenter est perpendendum.

In primis, quod omnibus doctis, præclarissimiq; poetis conuenire dicebatur, iam se esse adeptum affirmat per illa verba: *Dis miscent superis*. Nam ex Platone poetis tribuitur deorum esse interpretes, & Ouidij testimonio numen in se habere.

Est Deus in nobis, agitante calcæscimus illo.

Dignos esse, ut Maro recinit. Quæ omnia doctissime complexus est Horatius, & per adiecta poetarum lectissime expressit, quæ sunt coronæ ex edera contextæ, quæ eorum præmia vocat. Et in dictione *edera* duæ sunt synecdoche, vna speciei pro genere, cum coronæ et ex lauro formarentur, altera materiæ pro for-

ma,

ma, edera pro coronis ex edera: etiã pulchra metaphora sensum, & actionem rei inanimitatẽ præbens, quæ homini conuenit, *edera miscens*. alteram metaphoram obserues in verbo *miscens* ductam à pincernis, quorum propriũ est aquam vino miscere. & vt parum aquæ vino injecta vinum efficitur, ita ipse *Dij* permixtus Deus sit: quod etiam *Eolus* apud *Virgilium* de se ipso cum *Iunone* loquens confessus fuit.

Quas apulis accumbere Diuum.

Huiusmodi enim formis dicendi vti solent poëtae, quando quem diuinitatem assecutum esse affirmant: alia etiam synecdoche partis pro toto vsus est in dictionibus *doctarum fratrum*, pro doctorum poetarum.

Me gelidũ nemus: Idem rursus expressit per antecedentia diuinitatem, quibus illa comparatur. Antecedunt enim diuinitatis comparationem, & studio sunt adiuncta, secessus, & seiuictio a populo, consuetudo nympharum, & Satyrorum. Quorum ope feliciter poetæ indulgetur.

Hic igitur est expositio superioris sententiæ: metonymia effectus pro causa, *gelidum nemus* pro frondoso, & viridi, unde nascitur frigiditas, synecdoche in dictione *nemus*, posio genere pro specie, hoc est pro *Parnasso*, & *Helicone*: metonymia subiecti, *nemus* pro *Dij* *Sylvanis*, & *Faunjs*: epitheton aptissimum, *leues*, ad naturam Satyrorum alludens: *Satyrus* enim est animal humana facie pernicissimum in subtolanis Iudorum montibus, etiam repetitione oratur, *me, me*.

Si

Si neq; tibiis: Ne nimis arroganter dictura videatur præcicasse se sua lyra *dij* parem fieri, musis acceptum hic refert, vt alibi *Melpomene*. qua ratione illarum etiam sibi fauorẽ comparat, atq; artificiose quærit. ingeniose vero *Euterpe* m, & *Polymniam* tamquã musas subiectæ materiæ aptissimas sibi conciliat. Lyrici namq; delectationem precipue quærit, cuius facultate *Euterpe* prædita est: varietatem simul, & copiam cantilenarum tamquam idonea instrumenta ad delectandum, quæ *Polymniam* ascribuntur.

Sententiam igitur istam allusione ad numina, & allegoria ex metonymijs obsecrauit; ad *barbiton Lesboum* pro *Alceo*, & *Sappho* carmine, quod lyricum est, & *tibijs*, & *lyra* decantabatur, posuit. *Alceus* enim, & *Sappho* præclarissimi vates lyrici ex insula *Lesbo* erant, & hanc partem collationis fabulosis locutionibus magis variauit, & concinnauit. vt *me gelidum nemus*, *Nympharum chori cum satyris*, *euterpe cohibet tibijs*, *Polymnia refugit barbiton*. Quod sine Lyricis vatis inferis, & sublimi seriam sidera vertice.

Concludit tandem nihil sibi reliquum esse ad explendum suum lyricæ coronæ desiderium præter animum *Mæcenatis*, qui cum superioribus consentiat. Qua arte nititur libi propitium reddere.

Hanc sententiam metaphora ab insitione supra ornauit. *Si me vatis inferis*, pro ponens inter vates: metonymia subiecti, *me vatis*, pro meam statuam, meosq; libros inter statuas et libros poetarum lyricorum in regia biblio.

bibliotheca, & ut mos erat illorum temporum: tum hyperbolica allegoria subiectorum pro adiunctis poemati poetarum. Quod ab omnibus celebratur, usque ad immortalitatem: *Sublimi feriam sidera vertice*. Quod varijs modis exprimitur poetarum, tolli ad astra, tangere sidera vertice, famam terminare astris, summa super aspera notus; Horatius tamen hic ad nominis sui notationem allusisse videtur, quod aspectabile, & spectatu dignum sonat. Tropos omnes huius Odæ una collectos, & cætera ornamenta habes lib. 3. cap. 19. nostri Rhetoris.

Gelidum ænemus: periphrasis Heliconis montis: ut Nympharum chori musarum.
Barbiton: instrumentum musicum ex Acro-
ne septicorni, & pulsatur plectro, vel calamo.

De elegiaco poemate.

CAP. XVII.

Eleg. vix
de dicta

Acturus de Elegiaco poemate, a methodo, quâ in Lyrico secutus sum, non recedam. Quod ad Elegiæ notationem, attingit, à verbo græco ἐλεγεῖον deductam voluat, quod latine lamentari sonat. Itaq; Elegia lamentatio proprie dicitur. Scaliger libro primo poetices in funeribus prius fuisse dictam, atq; habitam par esse sentit, sententiam suam Ovidij testimonio in funere Tibulli fulcians.

*Flebilis indignos Elegion salua capillos,
Ab nimis ex vero nunc tibi nomen inest.*

Ille

*Ille tui vates operis, sua fama Tibullus
Arden in extructo corpus inane rogo.*

Horatium pariter citat, qui elegos miserabilibus vocitat. Poteest eius usum ad longe diversa translatum esse affirmat, ad amores videlicet ob eam rationem, quod frequens sit conquestio in amoribus, & verissima mors. Verum libro tertio mutata sententia existimat elegiam ab amantium commiserationibus esse dictam; deinde fuisse diffusam eius significationem etiam ad eum, qui potitus esset. Quasi ita huiusmodi carmini gratia agerentur. Vultum apud Ovid.

Ite triumphales circum mea tempora lauri etc.

Sed exemplum Horatii, quod est libro primo oda trigesima tertia ad posteriorem illius, & non ad priorem facit. Quia in eadem consolatur Tibullum poetam suo, & aliorum exemplo, quia ægre ferebat se ab amica contemni, & docet id illi cum multis esse commune. Verum communior est sententia elegiam principio fuisse funebrem lamentationem. Itaq; Eleg. de Minurni definitio apta mihi esse videtur, sicut.

Elegia est cuiusdam perfectæ actionis, & proprie queribundæ per versus intervallicis numerorum coniunctos disparibus imitatio. Per imitationem perfectæ actionis genus est expressum, per proprie queribundæ differentia. Nam cætera poemata non habent propriam materiam conquestiones, per versus intervallicis numerorum coniunctos disparibus, aliâ differentia innuntum ab instrumentali causâ deprompta, hoc est a genere versuum, quibus illa actio explicatur. Et est, periphrasis elegi-

ci

ci carminis, quod est versuum hexametris, & iunctio. Et hoc carminis genus conuentionibus ex Scaligero ideo aptum est, quod in tres syllabas abeat, duas breues, & tertiam, quæ nullo in versu efficere potest, vt sui ratio habeatur; & quod constanti heroico fluxus pentameter subeatur. Quod imparibus versibus Elegia constat, docet Ouidius disticho illo.

Venit odoratos Elegeia nexa capillos,

Et puto pes illi longior aliter erat.

Idem alio disticho clarius

Sex mihi surgat opus numeris, in quibus res idas

Musa per undenas emodulanda pedes.

Ex genere postea, & differentia definitionis allatæ facile colligimus Elegiam proprie definitam esse ad obitum alicuius prosequendum: vt Ouidius mortem Drusi deplorat: ad quacunq; miseris enarrandas; vt idem Ouidius facit in libris de Ponto, & Tristibus: ad amores, & querelas amatorias; vt idem in Heroid. alijsq; operibus. Iam verò etiam læta cepta sunt comprehendere ob eam rationem, quam supra adduximus ex Scaligero; quam ex Horatii poetica sumpsit ibi.

Versibus impariter iuuetis querimoniâ primam,

Post et iam inclusa est vici sententia compos.

Materia poetarum Quo in loco materia omnium poetarum eleganter describitur huiusmodi: Res imperatorum, regum, principum siue domi, siue belli gestæ versibus hexametris explicandæ sũt: querimoniarum, desideria, voluptates, & res beatæ decantandæ: conuitia, & contumeliæ; res comicæ, & tragicæ iambiis exprimendæ: Laudes Heroum, Iudiciorum olympici, iuuenum amores,

amores, commensationes, conuicia lyricis versibus recte celebrandæ. Sed copiosiora etiã a Scaligero elegiæ assignantur argumenta lib.

3. cap. 125.

Si deinde in propriam Elegiæ materiam spectamus, nihil fere est, vt Robortellus, & Minturnus obseruarunt, quod non fuerit aliquando huius carminis argumentum. Elegia olim res bellicæ descriptæ fuerunt cuiusmodi a Tyrteo claudio. Iusco, Iudicq; magistro, qui milinam secutus ita excelluit, adeoq; militum suorum animos sua oratione incitauit; vt quasi furentes in hostes ruerent. Vnde Horatius ad Pisones.

Tyrteusq; mares animos ad Marcia bella
Versibus exacuit.

Solon apud Athenienses in legibus describendis, & Theognis antiquissimus, doctissimusq; poeta in præceptionibus dandis, quæ ad mores, vitamq; recte instituendam pertinerent, elegia vti fuerunt. Ex quo colligimus vetustissimam esse, licet, si ratio credimus, de eius inuentore adhuc ambigatur. sunt tamen, qui dicant Theoclem Naxium inuenisse citantes Iosephum lib. 2. antiquitatum Iudaic. Ouidius etiam Fallos Romanos elegiaco carmine conseripsit, qui ob rerum grauitatem heroum carminis materia esse debent.

Si magnitudinem elegiæ spectamus in significatione propria, vt bene affirmat Minturnus, per magnum opus esse inquit. Quod non genus vniuersum, sed quod singulare est, quodque singularitatem accedit, confectur.

Eleg.
materia
propria

Eleg. p.
pria si-
gnifica-
tio.

tur. Maius tamen est, quam epigrammatis, ac oda.

Eleg. di. Partes qualitatis elegiæ tot sunt, quot odæ, uisio ex fabula, mores, sententiæ, & verba. De facti-qualita-
te. la in oda, & in præceptis communibus de arte poetica iam dictum est, & simul de moribus tantum addo patheticum, ac moratum esse hoc poema, quod in mitioribus, ac vehementioribus consistit affectibus. In poeti a matoria præsertim mores regnant; in interitu vero alicuius describendo pathetica oratio; in quo frequenteratur commiseratio, conuulsio, exclamatio, apostrophe, prosopopeia, seu fictio personarum.

Cum deinde hoc formati generis æquabile iuprimis, & lenè, elegans, ac candidum orationis genus restituit, illas etiam sententiâs, & illa verba exigit, quæ temperato dicendi generi conueniant. Communisq; illa est præceptio formati, siue idem Oratoris, quæ ex verbis, sententijsq; constat, prædenti poetæ mutandam, variandamq; esse pro rerum multiplicitate, quæ occurrant describendæ, ut decorum seruetur: sed de notis, ac formis dicendi agimus in Rhetoræ libro tertio, ubi hoc uero explicatur.

Eleg. di. Ha elegiæ partitio, quæ operis magnitudi-
nis ex-
quantitate. nem comprehendit, eadem ferè est, quæ Oda, in proemium, & narrationem. Quando rerum explicatio in libros reducitur, tunc præcipue principium est necessarium; in quo proponendum est, & inuocandum, vel nomen, vel illustris aliquis uir, cui opus dicitur, & ab eo candidum præsidium petendum est.

Oui.

Ouidius in primo Factorum proposuit in primo disticho.

*Tempora cum causis Latium diuista per annos,
Lapsaq; sub terras, ortaq; signa canam.*

Deinde ad Cæsarem Germanicum uotæ sua direxit.

*Accipe pacato Cæsar Germanice uultra
Hoc opus, & timida dirige nauis iter.*

Idem similiter fecit in singulis libris illius operis.

In præcipuis etiam elegijs, quæ in præcipuo versantur argumento, cum poema per se constituant, illæ duæ partes esse possunt, & deprehenduntur.

Propertius tantum proposuit ita.

*Tarpeium nemus, & Tarpeia rupe sepulchræ
Fabor, & antiqui limina capta Iouis.*

Statim deinde narrat.

*Lucus erat felix ederoso conditus anero:
Multa ibi nauis obstrepit arbor aquis.
Proposuit item, cum incipit.*

*Sacra facit uates, sine ora fauentia sacris:
Et cadat ante meos ista iuuenta foci.
Etiam inuocat.*

*Musa palatini referemus Apollinis adum,
Res est Calliope digna favore tuo.
Tum uerò exponit.*

*Est Phœbi fugies. Athamena ad litora portus,
Qua sinus Ionis murmura condit aqua.*

Utpotissimum tamen elegia propositione, & narratione, tantum tractatur, ut ex Ouidianis elegijs colligitur.

Namque elegiaca secundum Scaligerum Eleg. esse debet candida, mollis, tersa, perspicua, atq; nar.

vt

vt ita dicatur, ingenua, affectibus anxia, non sententijs exquisitis, non conquistis subtilis obliuata. Conspersa tamen ex Robortello incedere debet inprimis, ac tincta aliqua antiqui tatis significatione, sæpe etiam occulta, ac, dū aliquid narratur, interposita, vt apud Tibullū lib. primo Eleg. prima.

Et quodcumq; mihi pomum nouum educat annus,

Libatam agricola ponitur ante Deos.

Innuat enim fructuum primitias, in eadem elegia.

Nec e puris spernente fistilibus:

Fistilia antiquus primum sibi fecit egressū,

Pocula, de facili composuitq; luto.

Iis enim vivebantur veteres in sacris faciendis, cum magis erant frugi, eandem narrationem, præter figuras supra tactas, vbi de moribus egimus, ornatæ frequens, & non longa digressio. In quam etiam aliquando narratio desinat, sicut apud Tibullum sæpe obseruatum est. Confirmantur deniq; quæ narratur, omnibus argumentis e communibus locis depromptis, sed maxime exemplis per comparationem a simili, desimili, maiori, minori, pari, & contrario, sententijs breuibus, & æcutis. Quorum exempla quadam dat Minturnus, nos etiam lib. 2. Rhetoris, & plura legenti elegorū scriptorū insignium, quales sunt Gallus, Propertius, Tibullus, & in primis Ouidius, quæ in exitu in versuum suauitate, & elegantia cæteris etie præferendum, & præsertim imitandum, se se passim offerent obseruanda.

De Elegiaco carmine.

C. A. P. XVIII.

Sunt qui putant in Elegiaco carmine vitium esse sententiam disticho non absoluti. Sed hoc falsum esse omnium elegiacorum, teste Scaligero, cottianonijs comprobari potest. nec exemplis opus est. Rarius tamen est apud classicos distichon virgula saltem non claudi.

Neq; rarum est cæsura elegiacam longam semper esse oportere. Catullus.

Perfecta existit vnicæ amicitia.

Propertius.

Vicietia, aut vincis, hac in amore rota est.

Obseruauit insuper Scaliger veteres non semper cæsura elegiacum, sed perpetuo trahere fluxisse ad anapellios, & duo Catulli exempla adducit; nos etiam tertium.

Troia virum, & virtutū omniū acerba cinis.
Quā modō q; me v. ū, atq; vnicū amicum habuit.
Speraret nec linguam esse, nec auriculam.

Etiam exemplum proprium adducit, quod dicit se imitatum antiquatē in hispida oratione, cum loquentem Fabricium f. ceret.

His dominariet ausim auri etiam dominū.

Hoc tamen passim faciendum non est, vt quodcumq; aliud, quod rarum sit, si de veteribus sermo esset, aut antiquus loquens induceretur, aut rei natura postulare videretur, tali licentia vti liceret, si cuius vitium esset. Obscurum est pentametrum ab Ouidio, raris

L. claua

claudi dictione, quæ plures, quam duas syllabas habeat, ad suauitatem gignendam, alios verò frequentissime, quod quidem auribus insuaue, iniucundumq; est. Idem duriter definit in monosyllabum, nisi enclitica sit, aut alia monosyllaba præcedat, aut elisio fiat. Quid.

Pramia si studio conseqvov ista, sat est.

Et cui præcipue surs mea visa sua est.

Quid um igitur, qui cunctis ius est, in elegiaco carmine lequeodum putamus.

Hexametrum carmen subiter definit in dissyllabum dætonum, & tristylabum. tertia syllaba, pentasyllaba, & monosyllaba vitandæ sunt: nisi arte aliqua ad exprimendum aliquæ effectum adhibeantur, vt apud Virg.

Cornua volutarum aduertimus antennarum.

Procumbit humi bos.

Non enim dure cadet altera monosyllaba procedente, vt de pentametris dictum est. Virg.

Nunc te marmoreum pro tæpore fecimus; ut tu.
Sed de hac re consule Brychreum.

Spondei in carmine continuatio, præsertim in quinta sede apta est querelis, lamentationibus, rebus arduis, & grauibus: dactyli trepidationi, propeationi, hylaritati. quæ mire seruauit Virgilius.

Ad illustranda præcepta de Elegia nõ exepulã ppono profani elegiaci, vt facti de epigrãmãte, & ouã; verùm religiosissimi, ac perfectissimi poeta M. Hieronymi Vidæ, per quam meditando mortem dicit Redemptoris nostri. Ita namq; adolefcent vnã erudietur, & pic

pie erga Deum afficietur.

Elegia M. Hieronymi Vidæ Albæ Episcopi, qua Christum Crucifixum ad cõmiserandum contemplatur.

ET Solus late locus est, & fluitibus attus,
Et redijt, qua non mœsttur vlla dies,
Ipsi etiam montes, densa hæc in rupe cupressi
Ipsa etiam quarulo vertice flere iubeat.
Tunc etiam scices durum sensere dolorem,
Et rupti ingenti dissiluire seno.
Tunc etiam, sed iã erumpit mihi pectore sctus,
Et lachrymas oculi fluminis instar agunt,
Fleat tunc saltem, lachrymisq; expleri dolorẽ.
Quando aliud nil est, quod tibi persoluum,
Mutua nec satis est, vit amq; rependere vicia,
O qui nostra tuo sinere damna leuauit.
Nos patris æterni nostrã irritauimus iras
Fraude: cruce tuo tu probra nostra lauas.
Nos dulces vitta decerpimus arbore factam.
Diffentus dira tu trabe furta leuis.
O nimium nostros nimium miserate labores,
O nostri nimium, nil memot ipse tui.
Non genus humanum, nõ mudi machina tanti,
Non tanto merces digna labore fuit.
Scilicet æterni proles æterna parentis
Factus homo, fontes ne moriamur, obis?
Quæ pater ipse sus, sine origina, concipit instar,
Dum se se æterno cogitat usq; animo.
Me miserum, qua te pietas pulcherrima rerum

Tam noua, qui quasi, tam nouus egit amor?
 Ab sat erat te fidereis de sedibus actum
 Tadia virginis longa inlisse ueteri,
 Aut hinc mortales eductum in luminis aurâ,
 Cum perore, aegreſti delictuiſſa caſa,
 Inde uagum huc illuc noſtros ad iſſe labores,
 Dum mundum ad leges, et noua iura uocas,
 Neue igitominias memorem, aut qua plurima
 inuictus

Paſſus es indigno corpore ludibria,
 Hei mihi non aurbuſque feris iſte cubilia deſunt.
 At rerum auſtari diſt ubiq; locus.
 Sola fuit, tibi qua nodofis roberibus crux
 Heu nimium durum prabuſt heſpitiũ.
 Hac fuerat ſeruis pœna olim, hac furib; aqua,
 Quos tecum cerno morrem obſiſſe parem.
 Qua iam dira manus? qua nam tam barbarâ
 perro

Genſ tantum obtuſis ſenſibus auſtaneſca?
 Quoruitis miſerit qui tantis manibus error
 inſidetur in veſtrum tendiſſis excitum.
 Me potius, memento, qui ſeci hoc perditæ ligno.
 Hic nihil admittit, fraus mea, furta mea.
 Te reſta cum diſis pendere lætæ omnibus, omnibus
 Vitæ curſus cui ſine labiſſe fuit?

Quidneq; contra hanc intemperatâ uirginis alui
 Contraxi antiqua ſigna lætæ nota.
 Sed genitrix pura cœli concepit ab aura,
 Nec potuit facies diſſimulare genus.
 Ve ſileam beâ facta, totq; miracula rerum,
 Quæ non humana perſeſcuntur ope,
 Inſigni poterat firma, & iuuentilibus annis
 Immiſſe peſtus reddere moll: fera.
 Pulcher luce magis, uel ſidere matutino,

Oceanus

Oceanus liquidis quod modo lauit aquis.
 Sed quem hic te ſpicio? hac facies tu ane illa
 ſerenat

Hi ne oculid hic roſeo gratus in ore color?
 Aurca ne hac menti lamug oſ hoc uerticis aurâ
 Propexum? hic toto corpore præſcus bonus?
 Qua modo cunq; iſibus blandi noua ſermina
 amoris

Iactabas dulci in ore ſedebat amor.
 Hunc ne ego conſpicio te formoſiſſime rerum?
 Heu color, heu ſpecies quam lina facta alia.
 Squalidula ut facies, ut laſſula lumina liuê.
 Languidula ut ceruix, mortua ue ora iactat.
 Non enca ſeries, concretæq; ſanguine barba,
 Non eſt is plane qui modo uultus erat.
 Serta tamen capiti, regisq; inſignia cerno.
 Sed qua uulnificis ſenſibus hirta rigent.
 Et pituitum uideo corpus iuuenile rubore,
 Sed quæ hauſtus ſlagris ſparſit ubiq; cruor.
 Ne palmas moros, aut cerebratas cuſpide plu-
 ent;

Hei mihi, quem lacum peſtore, uultus hiant?
 Quod tulit as, qua nam haſta tuo inſepuiſſe
 cruore

Nec tum as deliquit? nec ſuis haſta cinis?
 Cum Sol ipſe caput nitidũ abdixit ob; curuiſſe?
 Et uallo tellus ſit tremoſa ſua ſinu?
 Debueras Sol æterna ſerugine cœlum
 Occulari, & terris uſq; negare diem.
 Debueras tellus æterno percita motu
 Cœlubi humano hand ultra aduenda pedi.
 At vos monſtris fieri quid, æneq; dæbar; peſis?
 Condiſta de ſeruis aquora lizzoribus?
 Qua vos qua tenuere mora? quibus abdita

E 3 clau-

claustris

*Hic nulla effusus signa dedistis aquis?
Vos tunc diluuiio mersas absumere terras
Aequum erat, atque hominum fluctibus abo-
lere genus.*

*Nam quid onem caelum, atq; ultores aetheris
ignes*

*Flexilibus praecer hic in mea vota modis,
Cum pater & coeli, rapidi, moderator, & ignis,
Qui poterat fluminis omnia diluere,
Ipse suum gnatum pro nobis iusserit ultro
Supplicium in fixa morte subire trahis?
Agnus eras suser illa, sacram matandus ad
arorem*

*Pro nobis aeterno hostia sacra patri.
Fixum erat id caelo, nulla parte mole moueri.
Nil Sol, nil Tellus, nil maria alta inuent.
Tu quoq; te nostra as largitus sponte soluti,
Et tibi pro cunctis dulce obijisse fuit
Atq; ideo orabas moriens veniam hostibus ip-
sis,*

*Ne foret hoc ulli munus inane tuum.
Hoc quoq; nos fruimur s; grato sed amore do-
lemus.*

*Et memor es tumulo soluimus exoquias.
Tu tamen exutus, qua morti obnoxia, uino
Sedibus aetheris corpore scripta tenes.
Venturus nostras exirento tempore noxas
Quelictum, cum re funditus igne ruent.
Aspice nunc bonus, & dignos nos effice, quos
tunc*

Exemptos poenis in tua regna uehas.

Breuis,

Ereuis, & facili Proficiat ratio.

De syllabis primis, & medijs.

CAP. XIX.

Syllaba vel longa est, vel breuis, vel com-
munis.

Syllaba longa duo tempora habet, breuis vnũ,
communis modo vnum, modo duo, & hoc
in versu tantum, quia in prosa communis
semper breuis est.

Tempus spatium est, quo syllaba profer-
tur.

Syllaba vel prima est, vel media, vel viti-
ma. Prima est, quæ dictionem incipit, me-
dia, quæ in medio dictionis sita est, vltima
quæ dictionem terminat.

Prima, & media cognoscitur nouem modis,
diphthongo, praepositione, positione, compo-
sitione, deriuatione, vocali ante vocalem, re-
gula, accentu, & exemplo.

De diphthongo.

Diphthongus producitur; vt Cesar, coetus,
laudo, Eutripe.

Exceptio.

Sequente vocali coaripi potest in latinis di-
ctionibus, vt praeco, praefusus, praecutus.

Praecipue per dyeresim. Ouid.

successit aenea proles.

Interdum etiam producitur. Ouid.

Figitur hinc duplex Crineus lumina ramo.

In graecis longa manet, vt Acolus.

Propositiones longae sunt, a, e, de, pra, se, di.

Breues, ab, ad, ante, circum, in, ob, per, re, sub, super, subter.

Propositio tanta est in compositione, quanta extra. vt in auello a longa est, in abeo ab breuis.

Exceptio.

Propositio longa sequente vocali communis est, licet vt plurimum breuis sit vt deamo.

Pro corruptior in grecis, propheta, prologus, proteritior.

In latinis propinas, profugit, proficiscitur, procello, profanus, profunda, profectio adueniunt, profari.

Variatur in propino, procuro, profundo, propello, propigo verbo, nomine de homine corrumpitur, de vite producit.

A di corripit ditimo, disertus, dilemma.

A re recit pro interit, in reicio, re longa est positione. vt etiam ab in abijcio, & similibus.

De positione.

Vocalis praecedens duas consonantes, vel vnam duplicem in eadem dictione longa est positione. vnde doctus, lex.

Litterae duplices sunt x, y, i etiam inter duas vocales vt Troia, maior & u in praeteritis vt amari deleui.

Exceptio.

Bilingus, & quadrilingus breuiantur.

Positio non valet dictione in vocali desinente, & sequente a duplici incipiente.

Voca.

Vocalis antecedens breuis sequentibus muta, & liquida in carmine communis erit, vt volucris, tenebrae: in soluta oratione saepe breuis. Si vocalis antecedens natura longa est, sequentibus muta, & liquida corripitur: vt salubris, simulacrum, delubrum, ambulacrum, matres.

Litterae liquidae semper sunt, l, & r, nomina quam, m, & n.

Solent poetae necessitatis causa litteram consonantem dictioni addere, vt faciant poetionem: vt retulit, religio. Quod & nos facere poterim in dictionibus adhibitis a bonis poetis.

De compositione.

Compositum ex integris dictionibus sequitur quantitatem simplicium: vt infans, beneuolus, maleuolus.

Exceptio.

Excipe siquidem, a si longa; ibidem, vbiq; productas ab ibi, & vbi ambiguis.

Compositum in e ex corruptis in verbis communis est: vt liquefactio, tepesfactio, tepesfactio, experesfactio &c. licet frequentius corripitur.

In alijs dictionibus plerumq; breuiatur: vt huiusmodi, cuiusmodi, nefas, equidem.

Excipiuntur venefica, nequidquam longa.

I dictionis corrupta per omnes causas corripitur: vt fatidus, caudidus, munificus, seminum, signifer, b'benis, transformis.

Excipiuntur bicen, biga, quadriga, n'ridies, scilicet, illuc, pridie, postridie, deni malocinium; nam neurum corripitur.

I mutata in inflexione imitatur quantitas

... si

E S

206 *Dropsodia*
vt quantumvis, quanticunq; tantidem, tantundem.

O in græcis compositis corripitur; vt Do-
rothea, Timotheus.

Excipiuntur Lagopus, Theofrastus, Leu-
ropetra, Geometra.

A longis breuia sunt cauidicus, maledicus
a dico; pronuba, innuba a nubo; ambitus no-
men; nam participium longum est; agnitus a
noto, semisopitus a sopio: nihilum a ni.

De deriuatione.

Deriuata primitiuorum naturam seruant:
vt donum, donatio, dominus dominors; legi,
legeram, legero.

Exceptio.

Quædam breuia sunt a longis: vt sedes a
fedeo; lateina a luceo; lex legis a lego, rex re-
gis a rego; vox vocis a voco; casus cado; iu-
cundus a iuuo; mobilis a moueo; nonus a no-
uem; Priamides a Priamo; vitres a virco; vo-
mer a vomo; & quædam alia.

Quædam breuia sunt a longis: vt dux ducis
a ducos; dicax a dico; fides a fio; fides a fido;
lucerna a lûceo; acerbus ab acer; arena, arista
ab areo; bubulcus a bobus, coma a como; &
quædam alia vsu, & per alias regulas noscenda.

De vocali ante vocalem.

Vocalis ante vocalem breuis est apud lati-
nos: vt deus meus.

Exceptio.

Excipiuntur flo, & sua deriuata, vt fiebam;
isî sequatur r, vt fierem.

Genitiui antiqui: vt sulai, vestai, pictai.
lucrbium optandi: vt o vtinam.

Inter.

Interiectiones quædam ehu, ehi, ohe, ahu.
Genitiui in eius ad placitum sunt; vt illius,
vnius, nullius.

Excipiatur alterius, qui sæper corripitur: &
alius producitur.

Quædam græca in latinum vsu translata
producuntur: vt dius, dia, dium, aer: Diana
variat.

Scripta per ita, siue per i scribatur apud
nos; vt Darius, Basilius, Iatria; siue per e, vt
chorea, platea, spondeus, longa sunt.

Scripta per iota. vt Andreas, Maria, Isaias,
corripiuntur.

Vltus tamen producit hæc; & multa supe-
rioris generis corripit, latina regula: vt Basi-
lius, Darius, Samaria, brauium.

De regula hoc est certa poetarum obseruatione.

Præterita dissyllaba primam producant: vt
veni, vidi, vici.

Exceptio.

Excipiuntur bibi, tuli, fidi, dedi, steti,
& sua composita.

Supina quitum a quiesco, citum a cieo, fi-
tum a fino, litum a lino, itum ab eo, datum
a do, rutum a ruo, ratum a reor, fatum a fe-
ro, & ab eis composita: vt dirutum, inutum.

Præterita geminata primam corripiunt: vt
pupugi, pepuli.

Excipiuntur cecidi a cædo; pepedi a pedo.
Cætera præterita a præsentibus non discre-
pant; vt amavi ab amo, docui a doceo.

Exceptis genui, coegi, posui breuib; a
longis.

Syllaba penultima dictionis noscitur accētu. Nam si cum mora profertur longa est accentu acuto, vt natura: si sine mora, breuis est accentu graui: vt fabula.

In dictionibus plurium, quam trium syllabarum, & praesertim compositarum cognoscuntur syllabae esse vel longae, vel breues accentu per eārum diminutionem, & compositionem: vt in dictione amicitissimam, a prior breuis est compositione. vt ad unō altera in longa accentu per diminutionem: vt amico: tertia eis longa est positione: quarta si breuis per diminutionem: vt amicitissimam, quinta longa accentu in propria dictione: sexta regula finalium.

Ad hanc regulam magna pars incrementorum redigitur, & ad reliquas facile, & praesertim ad sequentem. Mleuco Regulae de incrementis hic ostendimus.

De exemplo

Syllaba exemplo cognoscitur: si carmine approbati poetae probetur: vt syllaba sa in Saturnus eu. diand. ermine.

Tutissima est haec regula, & vixem omnium gerere potest.

Poetae classici sunt Virgilius, Ouidius, Horatius, Lucanus, Caecilius, Tibullus, & similes illius seculi.

De ultimis syllabis.

CAP. XX.

A in fine.

A finita producentur: vt ama, erga.

Exceptio.

Corripi nominatiuum, accusatiuum, & vocatiuum latinum.

Graecus vocatiuus a nominatiuo in as longus est: vt Anna, Andra, Palla, corripi etiam puta, vltra, quia, ita.

Varia sunt nomina in ginta: vt triginta, & rectus graecus: vt pala.

E finita corripuntur: vt ouille, lege, rite, impune.

Exceptio:

Produc casus graecos: vt Thabe, Penelope. Indeclinabilia in plurali: vt tempe, cete.

Ablatiuum latinum quinta declinationis: vt facie, die, fame, & tabe olim quinta, & inde ducta: vt hodie, quoniam.

Genitiuis antiquis: Virgi, libra, die: Ouis prima hie.

Aduerbia ex nominibus secunda inflexionis. positiui gradus: vt tamen, in illo, docti: & nullius inflexionis: vt valde, ferre.

Aduerbia a superlatiuis venientia: vt maxime, fortissime.

Excipiuntur aduerbia, tertiae inflexionis: vt dulced, triste, & bene, male, magis, rite, su-

pt, quippe.

* Secunda perſona ſingularis indicatiui ſe-
cundæ coniugationis, producit e: vt doce,
habe. Vale, caue, vide, ferue quandoq; bre-
uia ſunt; ſed tunc in tertiam migrant coniu-
gationem.

Monosyllaba longa ſunt: vt me, re, ſe, &c.
Excipiantur que pro &, ve pro vel, ne pro
an, cum compositis, vt nonne, quiſq; tute,
huiuſce. &c.

De i.

I producit in fine. vt docti, legi, patri.

Exceptio.

Corripitur græca: vt Amarylli, Philli, Alexi,
Palladi.

Ambigua ſunt mihi, tibi, ſibi, quaſi, niſi,
vbi; & composita: ſimiliter cui biſyllabum,
& datiuus a nominatiuo in eus; vt Orphei.

De o.

* O finita communia ſunt: vt virgo, amo,
amando, ſerò, & verò coniunctio.

Exceptio.

Monosyllaba longa ſunt: vt ſto, do, ſto.

Datiui, & ablatiui vt domino.

Aduerbia inde nata; vt multò, meritò, cum
adeo, ideo, ergò pro cauſa.

Græca in omega deſinentia: vt Dido, Clio.

Breuiata ſunt aduerbia immò, illicò, citò, &
modò cum compositis: vt quomodo, cū ſcio,
ſico, neſcio.

De u.

* V in fine producit ſemper: vt cornu, viſu.

De b, d, x.

B, d, t, finita corripuntur vt ab, ad, caput.

De c.

De c.

C longa eſt in fine: vt dic.

Exceptio.

Breuiata ſunt nec, donec.

Communia ſunt pronomen, lac, fac.

De l.

L corripitur; vt mel, fel, anima, Annibal.

Exceptio.

Producentur ſal, & barbara in l, vt Michael

De N.

N producit: vt non, quin, delphin, cum
nominatiuis tertie in on: vt Xenophò, Actò,
Demophon.

Exceptio.

* Corripitur forſan, tamè, in, dein, an, ex in.

Quartus caſus in an græcus a nomine in as
vt Eginan. & in in, vt Alexin.

Rectus in nominibus per o paruum: vt Pi-
lon, Pelion.

Rectus latinus corripit in i in genitiuo: vt
nomen, carmen.

De R.

* R corripitur: vt Caſar, pater.

Exceptio.

Græca habentia in genitiuo eris dant r ló-
gam: vt crater, aer, character.

Communia ſunt cor, & composita a par:
vt compar, impar.

De As.

As producit: vt muſas, neſas, dicas,

Exceptio.

Corripitur græca tertie inflexionis, quoru
genitiuus eſt in adis: vt Pallas, Lápas, Archas.

* Accuſatiui plurales tertie declinationis:

vt

vt Troas, Rhetoras, Heroas.

De Es.

Es producitur: vt doces, dies.

Exceptio.

Corripie nomina tetra in obliquis crescentia penultima breui: vt miles, diues.

Corripiuntur tamen abies, paries, ceres, aries, teres, pes cum compositis: vt bipes, alipes: es a fum cum compositis, vt ades, potes, & penes.

Resi graeci, & vocatiui plurales: vt Naides, troes, Archades.

Quartus casus: vt Aones.

Nomina in es in numeris: vt toties, millies.

De i.

I brevis est: vt ignis, pestis.

Exceptio.

Datiui, & ablatiui longi sunt: vt dominis, quibus pro quibus, treis pro tribus, & similes.

Resi dantes genitiuus in itis penultima longa: vt famnis, salamis: etiam in entis: vt Amois simoentis.

Secundae personae quartae coniugationis: vt audis, nescis.

Etiam glis, sis, vis, liscum compositis: vt quamuis, adis, nolis.

De os.

Os producitur: vt dominos, flos, nepos.

Exceptio.

Corripiuntur os casus, compos, impos;

Graeco nomina per antecron: vt Tenedos, anolos, Archados.

De us.

Us corrigitur: vt deus, tempus, legimus.

Exceptio.

Exceptio.

Monosyllaba proaducuntur: vt mus, thus, sus.

Crescentia in quibus penultima longa: vt salus, virtus.

Genitiuus singularis, nominatiuus, & accusatiuus pluralis: vt vilus, minus.

Genitiuus in va a graecis foemininis in o: vt clio, clius. Dido, Dides; Iesus.

Habentia vocatiuum in u; vt Panthus, pentheus;

Tandem:

Vltimo cuiusq; est communis syllaba versu.

De generibus carminum vsitatoribus.

CAP. XXI.

Carmen dictu est, quod cantibus sit apu, vt metrum, quod certa pedum mensura carmen metiamur, & versus, quod tam diu versatur, quoad recte continuatur.

Carmen scansione constat, haec pedibus, pedes syllabis.

scansio est legitima metri in singulos pedes distinctio. Pes est syllabarum damentio, & duabus saltem syllabis constat.

Syllaba est elementu sub accentu contentu, quae ex vna, vel pluribus literis conficitur.

Pedes generibus carminum explicandis necessarii sunt.

Dactylus constans tribus syllabis, prima longa,

longa, & duabus breuibus, vt discere.

Spondæus constans duabus longis, vt musæ.

Trocheus constans duabus priore longa, & altera breui, vt doctus.

Anapestus constans tribus, prioribus breuibus, & tertia longa, vt pietas.

Iambus constans duabus priore breui, & altera longa, vt legunt.

Tibrachus constans tribus breuibus, vt legere.

Proceleus maticus constans quatuor breuibus, vt pariete.

De exámetro, & pentámetro.

Carmen exámetro sex pedes habet, quorum quatuor priores dactyli, & spondæi esse possunt; quintus communiter dactylus, & sextus spondæus. Cum quintus spondæus est, carmẽ spondaicum appellatur. vt apud Virg.

Cornua velatarum obuertimus antennarum.

Quando quintus est dactylus, vel per syneresin ad spondæum redigetur, vel sequens a vocali incipiet.

Pentámetro quinq; pedes habet, priores duos communes dactylos, vel spondæos cum cętera, hoc est syllaba vna, quæ communiter dictionem terminet; duo sequentes dactylos cum alia cętera: & ex his duabus cęteris quintus pes efficitur.

Exerceatur puer in scandendis his duobus carminum generibus, quamdiu syllabarũ quantitatem notam habuerit. Postea etiam ad aliorum cognitionem traducatur. Exerceatur vero sic.

Carne, nec inuideo, sine me liber ibis in urbẽ.

Hei

Hei mihi quod domino non licet ire sua.

Parue nec, dactylus est, cuius prima syllaba longa est positione r, & u, quæ est consonans: ve breuis est regula finalis; e in fine corripitur: nec breuis eadem regula; c longa est præter positione n, & u, vi breuis accentu per diminutionem, inuidet; de breuis est sequente vocali: o sine, dactylus, prima longa est regula, o finita c communia sunt; si breuis vel accentu in compositione dictionis, vt desinez, vel exemplo Virg.

Vt quondam in stipulis magnam sine viribus ignis.

Ne breuis regula, e corripitur in fine: me liber, dactylus, me longa est regula, produc mono syllaba me, fe, &c. li breuis vel accentu in compositione delibro, pro decortio, vel exemplo. Virg.

Nec si cum moriens alca liber aret in ulmo.

Ber breuis regula, r corripitur in fine: ibis in, dactylus, i longa accentu in compositione adibis; bis breuis regula, is breuis est; in breuis regula, corripe forsan, tamen, in: vrbem spondæus, vt longa est positione r, & b; bema ratione finis.

Vltima cuiusq; est communis syllaba versus.

Hei mihi, dactylus, hei longa est regula, i producitur; mi breuis exemplo,

Quid.

Da mihi te placidũ: dederis in carmine vires.

Hi breuis regula; ambigua sunt mihi, tibi, &c. quod domi, dactylus, quod longa est positione duplicis d, do breuis exemplo, Quid.

Tu

Tu dominus, tu vir, tu mihi frater eris:

Mi accenti: no, cæsura longa regula, dactylus, & ablatiui longi.

Non licet, dactylus; non longa est positio-
nen, & l, li, accentu in composito, sicut, cet-
breuis regula, b, d, e, finita corripuntur. ire
tu, dactylus, i longa accentu in composito,
adire, re, breuis regula, e finita corripuntur,
tu breuis regula, vocalis ante vocalem breuis
est, o, longa regula, dactylus, & ablatiui longi.

De Endecasyllabo.

Endecasyllabum etiam Phaleucium ab in-
uentore dictum quinque pedes habet primum
spondeum, vel trocheum, vel iambum; se-
cundum dactylum, reliquos trocheos. In hoc
genere Catullus excellit, cuius est epigram-
ma ad Ciceronem, quod est usq. 6. de epigrā-
mate.

Differissime Romuli nepotum.

De Sapphico Endecasyllabo, & Adonio.

Sapphicum carmen a Sappho puella in-
uentrice denominatum habet quinque pedes,
primum trocheum, secundum spondeum, ter-
tium dactylum, reliquos duos trocheos. Et
post tria carmina habet Adonicum constans
duobus pedibus, dactylo, & spondeo. Ho-
rat. Od. 2.

*Iam satū terris niuis, atq; lira
Grandinis misit pater, & rubante
Dextera sacras iaculatus arces*

Terruit urbem.

Apud Ecclesiasticos semper cum Adonio
est, apud profanos etiam sine eo reperitur.

De Asclepejadeo.

Asclepejadeum carmen a suo inuentore ita
denominatum conficitur spondeo, & dactylo
cum cæsura, tum duobus dactylis. Hor. Od. 1.
Mecenas atavis edito regibus.

Apud Ecclesiasticos post tres Asclepeia-
deos ponitur Glyconicum, quod spondeo, &
duobus dactylis constat. vt.

*Sanctorum meritis incluta gaudia
Pangamus socij, gesta q; fortia.
Nam gliscit animus promere cantibus
Victorum genis optimum.*

De Glyconico, & Asclepejadeo.

Apud Lyricos Glyconicū prius, tū Ascic-
pejadeum reperuntur simul. Horat. Od. 3.

Sic te diua potens Cyprj:

Sic fratres Helena lucida sidera.

De Iambico dimetro.

Iambicum dimetrum quatuor pedes habet
vel omnes iampos, vel spondeum locis impa-
ribus, & anapestum. Ecclesia.

*Iam lucis orto sidere
Precemur omnes supplices,
Vt in diurnis actibus
Nos seruet a nocentibus.*

Vide de S. Homobono.

*Beate pauperum pater
Decus Cremona Homobona,
Iuua tuos ciues tuis
Cantu vacantes laudibus.*

De Trochaico duplici.

Trochaicum primum tres habet pedes, vel
trocheum vbiq; vel etiam spondeum secu-
do in loco. vt.

*Auc maris stillas,
Dei mater alma,
Atq; semper virgo,
Felix celi porta.*

Trochaeicum alterum quatuor pedes habet, praecipue trocheos, & locis imparibus etiam spondeum. vt.

*Pange lingua gloriosæ
Corporis mysterium
Sanguinisq; preciosi,
Quem in mundi pretium
Fructus ventris generosi
Rex effudit gentium.*

De senario Duplici.

Senarium purum sex iambis conficitur. Caullus:

Faselus ille, quem viditū hospites.

Miatum in primo pede, tertio, & quinto admittit spondeum, dactylum, & Anapestum, & trochæum ubiq; præterquam in fine.

De vitijs, & virtutibus versus.

CAP. XXII.

VT laudabiles sint versus, eorum declinanda diligenter sunt vitia, & sectandæ virtutes.

Vitia sunt illatinitas e barbarismo, & solacismo manans: superuacaneæ dictiones ad complendum versum: necessariorum defectio: ordinis confusio: obscuritas: quantitatis syllabarum incuria: hiatus, cum vocalis alia sequente

quente non eliditur; aut vocalis cum m: inconcinnitascum versus non bene sonat: Quod præsertim fit, cum eadem literæ, vel syllabæ duriter concurrunt: nimis licentiæ viurpatione stulta imitatio:

Virtutes præcipuæ sunt pedum colligationes per casuras, quæ communiores quatuor sunt.

Tritthemimeres, cum post penultimum pedem syllaba reliquitur. vt;

Arma virum.

Alteræ Penthemimeres, cū syllaba post duos pedes remanet: vt;

Arma virumq; cano.

Tertia Epthemimeres, cum post tres pedes vt;

Arma virumq; cano Troia.

Quarta Enneamimeres, cum post quatuor: vt;

Ille latus niueum molli fultus hyacinto.

Secundum Priscianum saltem Penthemimeres, vt etiam Epthemimeres inesse in versu debent. quæ lentorem, & dulciorem versum efficiunt. Quod si omnes deficerent, heroici non men versus amitteret.

Cum tamen non debeant omnes uniformes esse; ne similitudo fatidium pariat: laxari poterunt viacula ante secundum, & sextum pedem. Virg.

Mantua mo genitū, Calabri tenuero coloni.
Ouid.

Tempora cum canis lactium digesta per annū.

Pura de cælis videantur apud Hytream.

Lectæ in primis, admodumq; puræ voces

ver-

versum exornant.

Metaplasmi demum, tropi, & praesertim apta epitheta, quae ut plurimum praecedere subiecta debent, omnifq; oratorius orationibus, quibus nos agimus libro tertio Rhetoris, elegantiae, abolutioniq; poematum sunt accommodata.

De similitudine versus exametri, & pentametri vide caput de Elegiaco carmine. Sed tunc complectitur perceptiones ad elegantiam certum optimum poetarum lecto, & boni imitatio: ut Virgilij in heroico; Ovidij in Elegiaco; Horatij in Lyrico; Catulli in Endecasyllabo; & Martialis in Epigrammatis.

Errata quarta sic corrige.

6. elocutionem:	elocutionem.
42. Lax, Fax:	Femina, Lemma.
69. abstractis:	abstractis.
77. per illam:	per illa.
91. proae:	proae.
92. & iunctio:	& pentametri iunctio.

Laus Deo, & B. V.

VI.

15.

*Suber in r
intendit q
in ne vad*